

Öğrenciler için hazırlanmış
Divan Edebiyatında kullanılan

NAZIM ŞEKİLLERİ, TERİMLERİ

ve

SAN'AT TÜRLERİ

Mehmet Fatih Baki

BİRKAÇ SÖZ

Bu kitap adından da anlaşılacağı gibi öğrenciler için hazırlanmış Divan Edebiyatında kullanılan san'at ve terimleri tanıtmak isteyen bir kılavuzdur. Başka bir iddiası yoktur.

Bir taraftan Divan Edebiyatında kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin okullarda öğretilmemesi ve diğer taraftan çabuk gelişen ve Türk diline yerleştirilen yeni kelimelerle Latince'den dilimize giren kelimelerin, halkımız tarafından hazmedilmeden, gelişmesi dolayısıyla ortaya çıkan bir ihtiyacı karşılamak için hazırlanmıştır.

Divan Edebiyatında edebi san'atları göstermek için kullanılan ıstılahâtın (terimlerin) çoğunun karşılığı bugünkü dilimizde yoktur. Bulabildiklerimizi kelimenin yanında parantez içinde dercettik. San'atta kesin kurallar olmadığı için sadece san'atın tarifini yaptık, nerelerde ve nasıl kullanıldıklarını göstererek bol bol örnekler verdik.

Aruz bizi maziye sıkı sıkı bağlayan kültür zincirlerden biridir. Tarihimiz, kahramanlıklarımız, efsânelerimiz, neş'eli ve sıkıntılı günlerimiz aruzla yazılmış manzumelerle bize aktarılmıştır. Aruz bilgileri Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında mevcut olduğu halde, okullarımızda bu konuya ehemmiyet verilmemesinin sebeplerini araştırmak gerekir.

Günlük hayatımızda serbest hareket ettiğimizi zannetsek bile yemek, içmek, uyumek gibi hareketlerimizi bir ahenk ve nizam içinde yaparız. Yürüyüşümüzde, adımlarımızı atmamızda dahî bir ritm, usul ve şekil vardır. Nasıl ki yer çekiminin te'siri altından kurtulamıyorsak, inancımız ne olursa olsun, ahenkli bir ilahî düşüncenin tesirinden de azade değiliz. İşte bu ritm ve nizamı aruz veznindeki ahenkte daha bariz olarak görebiliriz. Aruzda bu vasıf vardır. Şiir yazmada yeni nesil bilinen geleneklerden ayrılmış,

Divan Edebiyatı gelişmelerine bigâne kalmıştır. Bazı genç şairler geleneği yorumlama adı altında şiiri yenileştirmeğe yönelen çalışmalar yapmaktadırlar. Onları alkışlarız.

şairin şiir yazmak için kullandığı malzeme konuştuğu dilde kelime hazinesi ve onların kullanılacakları yerleri bilmesidir. şair ne kadar çok kelime biliyorsa düşüncelerini ve duygularını o kadar kolay ifade eder. Bu kelime hazinesine bir ğrenci, denemelerinde ifade tarzı, usul ve edebi san'at bilgilerinden bazılarını da ilave ederse başarılı bir Şekilde manzumeler yazabileceğine inanıyoruz.

Divan Edebiyatında muntazam bir Şekilde olgunlaşan nâzım Őekillerini derslerimizde basitleştirerek bir nizam içinde takdim etmeğe çalıştık. Manzumeleri beyit esasına ve bend esasına göre ikiye ayırdık. Beyit esasına göre olanları da tek kafiyeli ve çok kafiyeli diye ikiye böldük. Tek kafiyelilerde Gazel, Kaside, Müstezad, Kıt'a, ve çok kafiyelilerde Mesnevi'yi inceledik. Bend esasına dayanan manzumelerde Ruba'i, Murabba', Musammat, Terci-i bend ve Terki-i bend diye sınıflandırdık. Bunların haricinde birbirinin içine karışmış şarkı, Semai, Tuyuğ, Destan, Mani, gibi diğer manzume tiplerini de sınıflandırdığımız gurupların birinin içinde tetkik edebildik.

Edebi San'atların sınıflandırılmasını da Şekil bakımından Vezin, Kafiye ve Redif ; söz bakımından da iki veya daha fazla söz tekrarlamaları; ses bakımından iki mısra arasında ses ahengini yaratmak maksadıyle Paralelizm ve Armoni'yi izah etmeğe çalıştık.

Aruz veznindeki kalıplar asırlar boyunca devamlı bir Şekilde değişikliğe uğramış, bilhassa Tanzimattan sonra yeni vezinler ve yeni nâzım Şekilleri, denemeler halinde bile olsa, ortaya çıkmağa başlamıştır. Abdulkhak Hamid'in yaptığı denemelerinde  açık heceyi bir araya getirenler de vardır. Bu değişikliklere ilaveten biz de bugünkü Türkçe kurallarına uyabilmek için, mevcut düz ve

karışık aruz kalıpları arasında olmayan ve açık hecelere daha fazla yer veren bazı yeni kalıplarla denemeler yaptık.

Mesai arkadaşlarımızın ve öğrencilerin yardımı ile meydana gelen bu kitapçıkta eksiklikler ve göremediğimiz yanlışlıklar olabilir. Bu eksiklikleri gören okuyucularımızın bizi uyarmalarını cesaretlendirmek isteriz. Böylece ilerideki baskılarda daha mükemmel bir eser yayınlıyabiliriz.

Bu kitapla Divan Edebiyatı şiirlerinde yapılan edebî san'atları öğrenmek isteyen Lise ve yüksek okul öğrencilerine bir kolaylık sağlayabilirsek bahtiyar oluruz.. Başarılar dileğiyle,

Mehmet Fatin Baki

Ağustos 2006

*****

Sönmez seher-i haşre kadar şi'r-i kadîm
Bir meş'aledir devredilir elden ele.

Yahyâ Kemâl Beyatlı 5 Ağustos 1942

Tut kandili sen, sarfederek cehd-i selîm
Her vezn-i aruz şi'ri kalır lem-yezele.

Mehmet Fatin Baki 5 Ağustos 2006

*****

A

ABARTMA, Bir şeyi olduğundan aşırı bir derecede göstererek anlatmak veya olması mümkün olmayan bir şeyi olmuş gibi tahayyül etmek san'atına denir. (Bak Mübalağa)

Örnek:

*Gece rü'yamda meleklerle berâber bunu yazdık
Yüce Rabb şâhidim olsun ki selâmet var içinde.
Meleklerle beraber oturup bir kaside yazmak bir abartmadır.*

AÇIK HECE, (Ünlü hece) Sesli bir harfle biten hecelere açık hece denir. a, bo, ke, mi, su gibi. Bu heceler aruz vezni ile yazılmış manzumelerde kısa bir şekilde okunur ve vezin kalıplarında bir nokta ile gösterilir. (.)

Temamile açık hecelerden yazılmış bir şiir yoktur. Divan Edebiyatında böyle bir durumu ifade edecek bir kalıp olmamasına rağmen, bugünkü Türkçemize uydurabilmek için, denemeler yapmak maksadıyla, açık heceleri çok olan bazı manzumeler yazılmıştır.

Örnek:

(. . . . . /)

*Seni atamıyorum
Cana katamıyorum,*

*Hiç unutamıyorum.
Adanalı Fadimem.*

*Gözüme su doluyor
Acı kayıp oluyor
Gene beni buluyor.
Adanalı Fadimem.*

*Köz odu ile yanan
Öpücüğüne kanan.*

*Benim o adam, inan.
Adanalı Fadimem,*

*İkimize de, elim
İşe ara verelim*

*Gel. Uzaya gidelim
Adanalı Fadimem.*

*****

(. / . . . /)

*Ne dağ nede belen
İçin keder eder
Giden veya gelen*

*Ne iyd nede şölen
İçin keder eder
Kıral veya kölen*

*Ne don nede kefen
İçin keder eder
Kalan veya ölen ,*

AÇIK İSTİARE, İstiare bir benzetmedir. Açık istiarede yalnız benzetilen şey söylenir, benzeyen söylenmez. Adam gibi, Aslana benzer, Cennet misâlî gibi. (Bak: İstiare).

Örnek:

*Sana gerdanlık yaptım onu kimse göremez
Kuyumcuda yapılmaz bahçelerde türemez*

*Öyle bir gerdanlık ki benzemez hiç bir şeye
Ben kendimde sakladım zayi olmanın diye*

Otuz üç tanesini ardı ardına dizdim

Gözlerimi kapayıp renkli resmini çizdim

*Göz yaşıyla silerek pırıl pırıl parlattım
Yüreğimin en ücra bir köşesine attım*

*İşte orda kalacak sen dönünceye kadar
Veya içimde yanan kor sönünceye kadar*

*Ben göçmeden gelersen gerdanına takarım
Gerdanlıkla gerdana haşre kadar bakarım*

*Burada öpücükler bir gerdanlığın boncuklarına ve bu boncuklar
yan yana dizilerek bir gerdanlığa benzetilmiş.*

AĞIT, Bir kimsenin ölümünden sonra sağ kalanların acı hislerini ve ölenin iyi hallerini belirtmek için yazılan bir şiir türüdür. Ağıta SAGU da denir. (Bak Mersiye, Türkü)

ÂHENK, (Uyum, harmoni) Şiir okunduğu zaman, musikide olduğu gibi, bir tempo ve nağme meydana çıkarmasına denir. Divan şiirinde musikin ahengini görmek hiç te zor bir şey değildir. Aruz vezni, kafiyeler ve redifler yanında söz ve ses tekrarlamaları, eda ve selaset bu nağmeyi ve ritmi temin eder. Mısralara dilin konuşmalarında olduğu gibi akıcılığa yer vermek ve bilinen atasözlerin yanında deyimler kullanmak ta bu ahengi terennüm etmağe yardım eder. (Bak Söz Tekrarı)

Örnek:

(Nağmeyi terennüm etmek için yıldızlarda biraz duraklıyarak okuyunuz)

*Kâinattan*feyz alan her*şeyde vardır*bir nizâm
Ger nizâm ek*sikse aslen*derc olur bir*den kiyâm.*

Nazmda aruz *bir vezindir,* farzolan sırf *anane

Çok denenmiş* bir makamdır* mûsikîden* farkı ne.

Veznden âri dengesiz meb*nî binâ lar*var değil
Ölçüsüz â*hengi yok his*si kelâm â*sar değil.*

*Bir şiirden *nağne gelmiş* şarkıda â*henk gibi
Bir makâmdan* bir makâma *fâilâtün *denk gibi.*

Her beyitten ses gelirken* hoşlanır dört *zâviye
Muttarid ritm*ler saçar her* kıt'ada tüm *kâfiye.*

*Özlü sözler*den yapılmış*her veciz mıs*ra' yaşar
Vezni âruz,* nağme mevcut *şi're tüm dün*yâ şaşar.*

*Böyle bir vezn*kullanılmış *altıyüz yıl *muttasıl
Böyle makbul *vezni şâir *kullanır bin*lerce yıl.*

AHENG-İ SELASET, (bak Armoni)

AKROSTİŞ, (Uçlama) Bir şiirde mısraların ilk kelimelerin baş harflerinden meydana gelen bir isim veya bir kelime yapma sanatıdır. Buna Muvaşşah ve İstihraç ta denir. (Bak Muvaşşah, İstihraç)

Örnek:

*Yıllarca güzel resmine bakmakla yetindim
Irmaktan akan sel gibi coştum ve sevindim.*

*Lâkin seni şahsen görebilmek var emelde
Dürrât kadar ahterle buluşmak yaban elde.*

*İsrâra ne hâcet, kaderin yazdığı buysa
Zevkyâb oluruz gökteki mahtâb bizi duysa.
Bu şiirde mısra'ların baş harfleri yan yana getirildiğinde*

YILDIZ kelimesi çıkar.

AKS, AKİS, Bir beyitte kelime ve kelime topluluklarının yerini değiştirmek suretiyle yapılan bir söz san'adıtır. (Bak Aks-i müfret, Paralelizm)

Örnek:

*Değil sözle, değil dille anlaşalım, hissedelim.
Sevgimizin heybetini kıskanacak hemrahımız
Hissedelim, anlaşalım dille değil sözle değil
Hemrahımız kıskanacak sevgimizin heybetini.
Dille değil, sözle değil - değil sözle, değil dille
Hissedelim, anlaşalım - anlaşalım, hissedelim
Herahımız kıskanacak - kıskanacak hemrahımız*

AKS-İ MÜFRET, Bir kelimeharflerinin sondan başa doğru yazılması başka bir mana ifade etmesine denir.

Örnek:

*Asuman*namusa, Beş*şeb, Enin*nine, Felah*halef,
Naz*zan, Sakat*takas, Mey*yem, Rah*har, Âfak*kafa,
Anam*mana, Ayak*kaya, Yer*rey, Yolak*kolay, Ham*mah,
Sabit ki* iktibas, Koç*çok, Naz*zan, Baki-İkab gibi.*

Örnek:

*İhsân edilen sıhhate şükranları ma'ruf
Gurbettede BAKİ'ye İKÂB eyleme yâ Rabb.
Baki-ikab aks-i müfrettir.*

ALEGORİ, Temsili bir istiaredir. Herhangi bir konu normal manalarını taşıyan kelimelerin yerine başka kelimelerle anlatılmağa çalışılır. (Bak İstiare)

Örnek:

*Söyle tabib. Ayrılığın derdine var mi çözüm
Sönmedi, yetmiş yedi yıldan beri yandı közüm.
Avdete az kaldı zaman der bana gizli sözüm
Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm.*

*Mechul olan hiss-i derûn başka neler biliyor
Kaç senedir gâib olan dost mu bugün geliyor
Belki ketûm duygularım son günü müjdeliyor
Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm.
Burada ölümden bahsedilmiyor fakat AYRILIK, AVDET ve
SON GÜN kelimeleri yaradana dönüşü ya'ni ölümü kastediyor.*

ALİTERASYON, Beyitte bir ses uyumu ve ahenk oluşturmak düşüncesiyle mısra başında ve içinde ses benzerliği olan kelimeleri kullanmağa ve bunların sık sık tekrarlanmasına denir. (Bak Tekrarlama, Söz tekrarı)

Örnek:

*Seksen sene esrarım1 sultanıma sundum.
Burada S sesinin tekrarlanması aliterasyon yapıyor.
******

*Anadan doğma bebekler gibi ben de
Ararım kabre kadar kendimi bende*

*Ne zaman benlik için şeytana uysam
Yapıyor benciliğim hep beni bende.*

*Ömrüm bitse dahî köhne bedende
Yine nefis eyleyecek bendeni bende.*

*Yalnız küflü kemik kalsa kefende
Bu kemik sağlayacak nâşım1 bende*

*Arasam hür köşe ben kendi içimde
Beni nefsim yapacak kendine bende.*

Bu şiirde K ve B harfleri sık sık geçiyor.

ANA KAFİYE, Bir gazelde veya bir Kasidede beyit sonlarındaki kafiyelerdir. (Bak gazel, Kaside)
Örnek:

*Pejmürde, perîşân dolaşan bir sürü gümrâh,
Sanmakta mezardan kaçacak dün göçen ervâh.*

*Tuttukları yollar ne yazık selvete çıkmaz
Külhanda yatıp gıybet eden müfsid'e kem râh.*

*Zâhid geçinip wa'z vererek zenb eden eşhâs
Bilsin ki güzergâhı cehennem yolu billah.*

*Bir doğru tarîk hangisidir bilmeden insan
Nefsiyle berâber kanıyor şeytana gâh gâh.*

*Hem sinn-i kebir hem daha genç hem yaşı pencâh
Aff isteyen insanlara yardımcıdır Allâh.*

Bu şiirde gümrâh, ervâh, râh, billâh, gâh, Allah ana kafiyedir.

*****

*Yaşadım bilmeyerek hilkatimin hikmetini
Harcadım boş yere ilk gençliğimin kıymetini*

*İşte yıllarca dolaştım gülerek kâm alarak
Almadan hiç bu acâip feleğin himmetini*

Günbegün zillete düçâr bile kalsam yine hor

Göremem hilkatin ihsânı hayat nimetini

*Bir an inkâr edemem çok seneler geçse dahi
Perişanlık günü tüm dostlarımla hizmetini*

*Hoşça kal sen demeden dostlarım ayrıldı çabuk
Umarak görmeyi ukbâda Hüdâ rahmetini*

Geçti günler seneler, geldi ömür son demine

Başladım görmeğe yaşlanmanın âlâmetini

*Sevinir hoşnut olur şen giderim âhirete
Kazanırsam ben eğer dostlarımla hürmetini*

*Burada hikmet, kıymet, himmet, nimet, hizmet, rahmet, alâmet ve
hürmet ana kafiye'dir, ini de bu kafiye'lere ektir.*

*****

*Foto-albümdeki sûrette hayâlin görürüm
O geçen neş'eli günlerdeki hâlin görürüm*

*Kuru bir çift dudağın yandığı bir şehvet ile
Küçücük bûse için kırmızı lâlin görürüm*

*Yalnız kaldığı akşamların avcunda bile
Yedi katmer göğün üstünde hilâlin görürüm*

*Kara kış gelmeden evvel baharın cilvesi var
Güle baksam bile her yanda nihâlin görürüm*

*Yaşasam senden uzak beldede her leyl ve nehâr
Gecenin kapkara göksünde zühâlin görürüm*

*Gece durgun göle baksam göremem başka kamer
Suda yalnız yüzen ay yüzlü cemâlin görürüm*

*Burada Hayâlin, hâlin, lâlin, hilâlin, nihâlin, zühâlin, cemâlin
kelimeleri ana kafiye ve görürüm ise rediftir.*

*****

ARMONİ, Ses ve söz san'atlarından biridir. Bir veya birkaç mısradaki seslerin birbirine uymasına denir. Bu san'at aynı harflerle yazılmış kelimelerin manalı bir şekilde gelmesiyle temin edilir. (Bak Aliterasyon, Paralelizm)

Örnek:

*Seksen sene saadeti sultanıma sundum
Sultanımın esrarını cananıma sundum.
S harfinin tekrarlanması ses uyumunu temin ediyor.*

ARUZ HATALARI, (Kök yanlışları) Mısra içindeki hecelerin bazılarının vezindeki hecelerin açıklık ve kapalılıklarıyla uyuşmayışına denir. (Bak: İmâle (uzatma), ve Zihaf (kısaltma), vasl (ulama))

ARUZ VEZİNİ, (Kök ölçüsü) Aruz vezni sistemi açık hecelerin kısa ve kapalı hecelerin uzun oknuşları esasına dayanan bir nazım ölçüsüdür. Kelimelerin yapıldığı hecelerin sesleri, tempoyu ve nağmeyi temin ederler. Hece kümeleri, klişe halinde cüzler, veya Tef'ile dedikleri kalıplar meydana getirirler. Bu kalıplar Arapça FAALA kökünden türetilmiştir. (Bak Aruz vezni kalıplarının parçaları, Tef'ile)

Örnek:

Divan edebiyatı şairleri tarafından kullanılan aruz vezni bahirleri (guruplar halinde) şunlardır:

1- Hezec (Neş'e) : a) Mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün.

- b) *Mefâilün, mefâilün, feûlün.*
- c) *Mefâilün, feûlün, mefâilün, feûlün.*
- d) *Mef'ûlü, mefâilün, mef'ûlü, mefâilün.*
- e) *Mef'ûlü, mefâilü, mefâilü, feûlün.*
- g) *Mef'ûlü, mefâilü, feûlün.*

- 2- *Recez (Titrek):*
- a) *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün.*
  - b) *Müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün.*
  - c) *Müfte'ilün mefâilün, müfte'ilün, mefâilün.*
  - d) *Müfte'ilün, müfte'ilün, fâilün.*
  - e) *Müstef'ilâtün, müstef'ilâtün.*
  - f) *Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün.*

- 3- *Remel (Koşan):*
- a) *Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün
Fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün.*
  - b) *Fâilâtün, fâilâtün, fâilün.*
  - c) *Feilâtün (2), feilâtün, feilâtün, feilâtün.
Feilâtün (2), feilâtün, feilâtün, feilün (1)*
  - d) *Feilâtün (2), feilâtün, feilün (1).*

- 4- *Münserih (Akıncı):*
- a) *Müfte'ilün, fâilün, müfte'ilün, fâilün.*
  - b) *Müstef'ilün, feûlün, müstef'ilün, feûlün.*

- 5- *Muzari' (Benziyen):*
- a) *Mef'ûlü, fâilâtü, mefâilü, fâilün.*
  - b) *Mef'ûlü, fâilâtün, mef'ûlü, fâilâtün.*

- 6- *Müctes (Kopmuş):*
- a) *Mefâilün, feilâtün, mefâilün, feilâtün.*
  - b) *Mefâilün, feilâtün, mefâilün, feilün (1) .*

- 7- *Seri' (Çabuk):*
- a) *Müfte'ilün, müfte'ilün, .müfte'ilün, müfte'ilün,
Müfte'ilün, müfte'ilün, .müfte'ilün,
Müfte'ilün, müfte'ilün, fâilün.*

- 8- *Hafif:*
- a) *Feilâtün (2), mefâilün, feilün (1)*

9- Mütekarib (Yakın): a) Feûlün, feûlün, feûlün, feûlün.
b) Feûlün, feûlün, feûlün, feûl.

10 - Kâmil: a) Mütefâilün, mütefâilün, mütefâilün, mütefâilün.
b) Mütefâilün, feûlün, mütefâilün, feûlün.

Uzun okunan hecelerın fazlalığı dolayısıyla bazı vezinlerde (1) feilün (fa'lun), ve (2) feilatün (fâilâtün) olarak kullanılması hoş görülüyor.

Bugünkü Türkçeye en çok uygun gelen aruz kalıplarından bazıları:

- 1 - mef ü lü, me fâ i lü, me fâ i lü, fe ü lün
(/ / .) (. / / .) (. / / .) (. / /)
- 2 - fe i lâ tün, fe i lâ tün, fe i lâ tün, fe i lün
(. . / /) (. . / /) (. . / /) (. . /)
- 3 - fâ i lâ tün, fâ i lâ tün, fâ i lâ tün, fa' lun
(/ . / /) (/ . / /) (/ . / /) (/ /)
- 4 - me fâ i lün, fe i lâ tün, me fâ i lün, fe i lâ tün
(. / . /) (. . / /) (. / . /) (. . / /)
- 5 - müf te i lün, müf te i lün, müf te i lün, fâ i lün
(/ . . /) (/ . . /) (/ . . /) (/ . /)

Yukarıdaki kalıplara ilave edilmesi mümkün olan yeni tef'ileler:

Fe (.) bu
mef ü lü (/ . .) gel me si, yak ma lı
mef û lâ tün (/ / / /) İ s tan bul dan, (az kullanılan bir tef'ile)
me fe i lün (. . . /) ge li yo rum, (az kullanılan bir tef'ile)

ARUZ VEZNİ KALIPLARININ PARÇALARI, Bunlara TEF'İLE denir. (BaK Tef'ile., Takti')

Örnek:

Tek heceli parçalar
Fâ' (/) bay, den, bir

Fe (.) ve, ki, ya. (Böyle bir tef'ile yoktur fakat eklenebilir)

İki heceli parçalar
fe ûl veya fe il (. /) ge lir, ci han, ka lem,
fâ' lûn (/ /) gel dim, â lem, rıf' at

Üç heceli parçalar
fe i lûn (. . /) Ge le cek, u ke lâ, ko ru yan, va ta nım,
fâ i lûn (/ . /) gel me sin, ağ la dım, maksadım,
fe û lûn (. / /) ge lir sin, ni hâ yet, ne mûm kûn,
mef û lû (/ / .) gel mez mi, mer dâ ne,
mef ü lû (/ . .) gel me si, yak ma lı (Bu tef'ile yoktur fakat eklenebilir)
mef û lûn (/ / /) gel mez sin, in sâ ni,

Dört heceli parçalar
fe i lâ tûn (. . / /) ge le cek sin, ne fe nâ şey. ni çi nol maz,
fâ i lâ tû (/ . / .) gel mi yor mu, hâ li miz ne, gitmiyordu,
fâ i lâ tûn, (/ . / /) gel mi yor muş, im ti han dan,
me fâ i lûn (. / . /) ge lir mi sin, ha yâ tı mın, gü nâ hı dır,
me fâ î lû (. / / .) ge lir ler mi. Ni hâ yet te,
me fâ î lûn (. / / /) ge lir ler miş, ci han gör müş,
müf te i lûn (/ . . /) gel mi ye cek, pür he ye cân, al tı da bir,
müs tef i lûn (/ / . /) gel mez mi sin, câ nâ nı mın,
mef û lâ tûn (/ / / /) İs tan bul dan, (az kullanılan bir tef'ile)
me fe i lûn (. . . /) ge li yo rum, (az kullanılan bir tef'ile)

Beş heceli parçalar
mü te fâ i lûn (. . / . /) ge le cek mi sin, he ye can lı dır,
müs tef i lâ tûn (/ / . / /) gel mez mi bil mem,
müf te ı lâ tûn (/ . . / /) Tür ki ye miz den

mû fâ a la tün (/ / . . /) Os man lı la rın
Mısra sonundaki hece açık (kısa) bile olsa kapalı (uzun)
sayılacaktır.

ARUZ VEZNİNDEN ÖRNEKLER,

1- DÜZ KALIPLARA ÖRNEKLER

Failâtün failâtün failâtün
. / / / . / / / . / / /

Bir yığın ben kimsesiz bir mâl-1 metrûk
Doğduğum köyden baid tenhâda kaldım.
Mâl-1 metrûk = sahipsiz, terkrdilmiş mal
Baid = uzak   Tenhâ = boş yer
*****

Failâtün failâtün failâtün failâtün
. / / / . / / / . / / / . / / /

Elli yıldır genç okuttun tıfl'a yol gösterdin ammâ
Hâla ümmîsin Fatin sen, zâtınâ mekteb bulunmaz.
Tıfl = küçük çocuk   Ümmî = anadan doğma cahil
*****

Feilâtün feilâtün feilâtün
. . / / . . / / . . / /

Senelerdir ne arar hiç te sorulmaz
Fatin'in sancılı feryâdı da boştur.
*****

Feilâtün feilâtün feilâtün feilâtün
. . / / . . / / . . / / . . / /

Senin ahvâlini, ey sevgili, rüzgâra danıştım.

Dolaşırken garip ellerde de, küffâra danıştım.

*****

2- KARIŞIK KALIPLARA ÖRNEKLER

Failâtün failâtün failâtün failün

. / / / . / / / . / / / / . /

*Nazmda aruz bir vezindir, farzolan sırf anane
Çok denenmiş bir makamdır mûsikîden farkı ne.
Böyle bir vezni kullanılmış altıyüz yıl muttasıl
Böyle makbul vezni şâir kullanır binlerce yıl.
Muttasıl = devamlı*

*****

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

. . / / . . / / . . / / . . /

*Gamı sor kendine, esbâbını sen serde ara.
Gama derman veren edviyyeyi kişverde ara.
Esbâbını = sebeplerini Ser = baş, kafa
Edviyye = ilaçlar Kişver = memleket, ülke*

*****

Mefâîlü mefâîlü mefâîlü feilün

. / / . . / / . . / / . . . /

*Seksen yaşa dek, çok şükür, âlemde duyulmuş
Mehmet Fatin'in, merhemi yok, yâresi yoktur.*

*****

Müfteilün müfteilün müfteilün failün

/ . . / / . . / / . . / / . /

*Derd ile kasvet dolu meyhânede sen her akşam
Sermest olan dostları bir kez daha mest edersin.*

*****

Failün, feilün, feûlün, feûl bazan yer değiştirebiliyor.

3- YENİ DENEME ARUZ KALİPLARINDAN ÖRNEKLER

Fei fei feilün

. . . . . /

*Seni atamıyorum
Cana katamıyorum,
Hiç unutamıyorum.
Adanalı Fadimem.*

*****

Feûlü feilün

. / . . . /

*Ne dağ nede belen
İçin keder eder
Giden veya gelen*

*Ne don nede kefen
İçin keder eder
Kalan veya ölen*

*****

Feilâtü feilün fei fei feilün

. . / . . . / . . . . . /

*Kuru gövdeyi beyaz kefene sarıyorum
Bedenimle yalnız mezara varıyorum.*

Kara taşına.

*Kanayan yüreğimin yarasına dokunup
Koyacak başımı ben bir omuz arıyorum.
Boşu boşuna.*

*****

*Mütefeilün feilün
. . . . / . . /*

*Isıramadığım eli
Öpeceğim, öpeceğim.
Diye sanan,*

*Yeremiyeceğim el'i
Öveceğim, öveceğim.
Diye kanar.*

*****

AŞK, (Sevgi, muhabbet) Divan edebiyatında aşk mefhumu iki yönde incelenebilir. Biri Aşk-1 mecazi dedikleri nefis ve şehvet tebliğ eden fani duygulara, diğeri Aşk-1 hakiki dedikleri kâmil kimselerin Allaha olan sevgilerini ve ona bağlılıklarını gösteren bir muhabbetlere denir.

ATA SÖZLERİ, Halka malolmuş fikirlerin öz bir şekilde kısaca söylenmesine denir. (Bak Darb-1 mesel ve Berceste.)
Örnek:

*Çekicin kıymeti artmaz kızarak dövsede zerri
Değer altın'da kalır. Dengeli kıymet var içinde.*

*****

*Kederin söyleme hiç, dostları gam-yâb edersin
Ama, yekten kamu düşmanları kam-yâb edersin.*

*****

*Şartları hak gösteren, kem sözün varsa bile
Düşmana çok sövme kim, gün gelir dostun olur.*

*****

*Kelb-i vefâkâr da müfîd bir köpek amma
Etmesin Allâh bizi pest itlere mühtaç.*

*****

AZADE, (Özgür) Birinci deyimle manalı ve ölçülü tek mısradan ibaret olan eserlere denir. (Bak Berceste).

Örnek:

Uçsada toz göklere dek, avdet eder toprağa.

*****

İdâma mahkûm olmadan ölüm dahî güzel gelir.

*****

İkinci deyimle uzun mısralara bağlanan bazı kısa mısralara da bu ad verilir. (Bak Müstezad)

Örnek:

Sana ben söyleleyim sevgili dost. Sevgi çalınmaz.

Sevilen pulla alınmaz.

Uzakelden birinin varsa eğer sevdiği dilber

Acı gurbette kalınmaz.

Kınamaz kimse severken sevenin sevdiği kalbi

Sevilen kimse alınmaz.

Yol alırken gözünün gördüğü yollarda sevenler

Sonu yok râha salınmaz.

Uçuşan renkli böcekler gibi ilk gördüğü anda

Yarı mest aşka dalınmaz.

Kısa mısralar Azadedir.

*****

Olsaydı eğer topluluğun verdiği ahkâm,

Sâdece ma'kûl.

*Yapmazdı hatâ, meclis-i millet denen avâm,
Böylece mebzûl.*

*****

*Sâkî bana dün dans ederek sundu şarâbı
Unutturdu harâbı
Hatırlattı turâbı.*

*Sâkî gene şen şarkı ile çaldı rebâbı
Çıkarttırdı nikâbı
Unutturdu hicâbı.*

B

BEND, Başından sonuna kadar aynı vezinli belli sayıda (üç ile on beş arası) beyitlerin teşkil ettikleri demetlere denir. Gazel tarzında kafiyeleşir. (Bak: Musammat, Terc-i bend ve Terkiib-i bend.)

BENZETME, (Teşbih), Bir şeyin nitelikliğini bilinen başka bir şeyin niteliğini örnek olarak göstermek suretiyle izah etme sanatıdır. Divan şiirlerinde çok kullanılan söz sanatlarından biridir. Benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ile benzetme edatından ibarettir. Teşbihte bu özelliklerden biri, veya ikisi eksik olabilir. (Bak İstiare)
Örnek:

*Gece rakseylediğin meskene meyhâne demişler
Kimi meyhâne değil zevk dağıtan hâne demişler*

*Çoğu gurbettede olmuş bu harâretli mekanda
Sana meftûnlara, dil-beste-i pervâne demişler*

*Gözucundan yeni hayranlara baktıkça yakından
Eminim, sendeki gök gözlere mestâne demişler*

*Bize mecliste hakikatleri nakleyediğın gün
Yakışık hüsn-i mekâl zikrine, efsâne demişler*

*Yarı mahzûn birinin kavline aldanma sakın sen
Fatin'in şi'rine onlar, lafz-ı divâne demişler.
meskene= meyhâne, meftûn=pervâne, gök gözlere= mestâne,
zikrine= efsâne, Fatin'in şi'rine = lafz-ı divâne'ye benzetilmiş.*

*Tenbeldeki haslet kedilerden mi bulaşmış
Mâhî yemek ister tüyün ıslatmadan aslâ.
Bi-cehd inanır kendine bir bahşış ulaşmış
Mülk toplamak ister bir emek katmadan aslâ.
Kedi=tenbel insan, Balık tutmak=mülk toplamağa benzetilmiş.*

*****

*Felekte neş'e veren ses güzin rübab gibidir
Ölüm rahathıgı ukbâda tatlı hab gibidir*

*Uzun yaşantı umumun talebi olsa bile
Geçinme kayıgsı hiç bitmeyen azab gibidir*

*Kılıç misali kesen sözlerin saçıldığı yer
Kızıl dudakla ağız, süslü bir kirab gibidir*

*Sevenlerin çabucak sislenen gözündeki nem
Firuze gökteki ratıp gezen sehab gibidir*

*Nihâni meclise her geldiğinde sevgilinin
Hafif sıcak nefesi çölde bir serab gibidir*

*Baharda bahçivannın bahçesinde gül kokusu
Gülen kadın didesinden gelen gülab gibidir*

*Ağarmayan gecenin zulmetinde gaybubetin
Kederli kalbimi örten siyah hicab gibidir*

*Mahalleden gelerek mâşuku ve mâşukayı
Çekiştiren kişiler havlayan kilab gibidir*

*Küçük iken gelin olmuş bekar ve bakireler
Kütüphanemde okunulmamış kitab gibidir*

*Uzunca tatlı ömür muhubeyle bir yaşamak
Zamanla eskiyip kıymetlenen şarab gibidir .*

*Acuzların yaşı hakkında kim ne derse Fatin
Senin bu günlerin eyyâm-ı-eş-şebab gibidir
******

BERCESTE, (Ertin) Bir eserin en kuvvetli ve ince anlamlı, latif, mısra'ına Mısra-ı berceste denir. Dilden dile dolaşan bazı beyitler ata sözü halinde ezberlenir. Manzumede en kuvvetli beyte beyt-i berceste denir. (Bak Atasözleri, Darb-ı mesel, Azade)
Örnek:

*İdâma makkum olmadan ölüm dahi güzel gelir,
Doğal bir şekilde ölmek, idam edilmekten daha iyidir
******

*Zannetmekle cennetle cehennem çok uzakta
Beklenmedik an mevt bizi bekler bu tuzakta.
******

*Ağyara çuvaldız sokacaksan, daha evvel
Kendin dene bir kez, kanatır iğne batınca
******

*Bir esb sanacaksın ne vakit nefsimi görersen
Hem tekme atar hem de sanır kendini tevsen
******

*Bir defa rüşvet alanın, çarpıcıdan farkı nedir?
Nân'ı fakirden çalanın, ismine sârik mi denir?
******

*Bu gün ölsem bu benim mâzimin en son günüdür
Ya yaşarsam bu gün istikbâlimin, ilk dünüdür
******

Serbâz meyi içtikçe de küfretmeğe başlar.

*****

*Bundan yana insanlığa kıymet veriyorsan
Öksüz ve yetimlerle de paylaş ne yiyorsan*

*****

*Bazı düşman bazı şeytan seni etmiş perişan
Sonu gelmez kibirindir sana güçlük çıkarın*

*****

*Fatin'in şarkıları beste değerli
Bazı mırâ'ları berceste değerli.*

*****

*Fayda vermez çok direnmek sâbir ol sen, gam yeme
Kimse dünyâ hanesinden sağ ve sâlim çıkmadı.*

*****

*Kara toprak bile bilmez, ölümün verdiği vehm 'ı
Kazılan kabre inen sandığının uzlet var içinde.*

*****

*Mahşerde çıkıp kimleri mes 'ul tutarız biz
Dünyâda bizim yaptığımız kirli çamurdan.*

*****

*Ma'sum yalanın te'siri hiç yok mu sanırlar
Artıkça dürûğ sözleri her zikr utanırlar.*

*****

*Müfidse eğer kelb ile it nef'i demektir
Tâhir ve temiz sâdık it'in hepsi köpektir.*

*****

*Sahte bir şeyler yaparken doğru söz gelmez dile
Doğrulur mârân dahî bir kez girerken menzile.*

*****

*Vezn-i âruzla şiir yazması derdim zor olay
Dediler cevheri yerden çıkarım çok mu kolay.*

BEYİT, (Dizik) Aynı vezinde ardarda dizilmiş iki mısralık demetlere denir. Her eser beyit sayısı ile ölçülür. Genel olarak her

beyit müstakil bir mana tamlığı halindedir. (Bak: Gazel ve Kasidede Şah beyit, Byetül gazel, Beytül kasid, Musarra, Matla', Makta' - Tac beyit.)

BEYTÜL GAZEL, Gazelin en güzel beytine denir. Buna bazan Şah beyit te denir.. (Bak gazel, Kaside)

Örnek:

*Bu gün ölsem bu benim mâzimin en son günüdür
Ya yaşarsam bu gün istikbâlimin, ilk dünüdür
******

*Bir esb sanacaksın ne vakit nefsimi görsen
Hem tekme atar hem de sanır kendini tevsen
******

*Gam yemem, kalbim kırılmaz füc'eten göçsem bile
Zira son yıllarda sonsuz sevgi sundun sen bana
******

*Hükemâ! Her ne kadar yoksa müsâvât zamanda
Var eşit rütbe mezarlıktaki hâkî mekanda.
******

*Hem sinn-i kebir hem daha genç hem yaş1 pencâh
Aff isteyen insanlara yardımcıdır Allâh.
******

Bu beyitler gazellerin güzel beyitlerinden bazılarıdır.

BEYTÜL KASİDE, Kasidenin kastettiği en güzel beytine denir. (Bak Kaside ve Bercesteler)

*Yüce meclisteki kırkbeş senelik sevgili şûh
Küçücük kız gibi yaş haddini nihân edecek*

*****

*Sorarım gökteki mehtâba ve yıldızlara hergün.
Hem uçan kuşlara, hem yerde yatan mâra danıştım.*

*****

*Müteşair geçinirken latin elfâzı çalanlar
Feilâtün 'le yazılmış zarif eş'ârı unutmuş.*

*****

*Nice ins baş sokacak hâne ararken
Bir evin varsa eğer, hamd ü senâ et.*

*****

*Gerçek kaderin yazdığı sıhhatlı bir insan
Yüz yıl yaşar ammâ, ölümün çâresi yoktur*

*****

Bu beyitler Kasıdelerin güzel beyitlerinden bazılarıdır.

BİLEŞİK HECELER, Bazı heceler Arapça ve Farsça kelimelerden geldiği için biraz uzunca okunur ve aruz vezninde bir açık ve bir kapalı hece kıymetinde hesaplanır (/ .), fakat bu günkü Türkçemizde bu bileşik kelimeler Türkçe söylenişlerine göre vezinle mutabakat yapılır.

Örnek:

Bileşik kelime olan

*Rûz (/ .) gâr (/ .) r kelimesi bugün rüz (/) gar(/) ve
aşk (/ .) kelşmesi bugün aşk (/)*

*sabr (/ .), kelimesi bugün Sabır (. /) veya sabr (/) sabrım yazılırsa
(/ /) fakat sabırım yazılırsa (/ . /) olarak kullanılmaktadır.*

Nefs (/ .) Kelimesi bugünkü Türkçede ne-fis (. /) olur

BİLMECE, Bir şeyin adını anmadan vasıflarını üstü kapalı bir şekilde söyleyerek o şeyin ne olduğunu sorma san'atıdır. (Bak Muammâ, Lûgaz)

BİKR, (Bekar) Hiç dokunulmamış demektir. Güzel kelimelerle yeni bir söyleyiş tarzına Elfaz-ı bikr ve ilk defa ortaya atılan yeni bir fikirleri dercetmeğe Efkâr-ı bikr denir.

Örnek:

*Geleceksin, göreceksin, gideceksin denecek.
Direnirsen bile, bir gün kara toprak yenecek.*

*****

*Arıyorsan sözü, mânâsı derin bir kısa lâf
Şiirin vezni aruz, fikri kavî, lehçesi sâf,
Oku, elfâzını öğren, lugatın farkını bil
Yanılıp sanma sakın bâkire efkârı, güzâf.*

*****

C - Ç

CEVAP, Bazı hallerde şairler birbirlerinin şiirlerine nazireler yazmakla beraber kısa dörtlükler halinde cevap verdikleri de görülmüştür. (Bak Nazire)

Örnek:

*Andık seni, yâd eyledik şi'rini üstâd
Cennete de Hakk eyleyecek Tal'atı şâd
Makberde şükür feyz ile yattıkça ecdâd
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.
Üsküdarlı Tal'at'a*

*****

*Şairlerin ünvânı mağâbit gibidir
Yazdıkları insanlığa âit gibidir*

*Şefkat dağıtan kalbi büyük yoldaşımın
Lutf İNCE'leyen dostluğu SABİT gibidir
Sabit İnce'ye*

*****

*Hemen İMDÂD'a cevap, zevk-i zarâfetle geldi
Kısa bir sözdü fakat harfleri âfâkı deldi.
Sanırım, ben gibi gurbetçiye gönderdiğin lafz,
Vecîz olmakla berâber dizelerden 'GÜZELDİ'
Mehmet Bardakçı'ya*

*****

*Beni zımnen kınayan dostlara bir tatlı sözüm var
Utandır pişman olanlar küçücük zındana gelsin.
Bir Dost'a*

*Kader evlatları insanlar için haz dolu gün var.
Büyüyen gençlere bayram, deliren dostu düğün var.
Arayan kimseye eğlencelerin her türü mevcut
Ama çok neş'eli günlerde dahî bizde hüznün var.
Şiirlerimin çok karamsar olduğunu söyleyen talebeme.*

*****

*Kendim gibi ahret suçu fâillerine
Sır köprü çıkar geçmeğe mevt illerine.
Göçtükte bu ten postacı bey lutfederek
Gönder geri mektupları mürsillerine.
Postacı'ya*

*****

CİNAS, (Benzeyiş) Yazılış ve söyleyişi aynı olan fakat mana bakımından ayrı sözleri birbirine yakın bir şekilde kullanma san'atıdır. Bu san'at Divan Edebiyatında çok kullanılmıştır. (Bak Cinaslı kafiyeleler)

Örnek:

Al-al

Aksırması- ak sırması

Asmaya-asmaya

Ay neye- ayneye

Bahane- bahe ne

Baltası-bal tası

Bende-bende

Bir bende-bir bende

Bir yüzden-biryüzden

Bu seni-bûseni

Boğması-boğması

Budar günde-bu dar dünde

Dağda yandı-dağ dayandı

Derdim yar-derdim yâr

Deri ne-derine

Dilince-dil ince

Düşte gör-düş te gör

El başına-el başına

Elması-elmas'ı

Gazel-gazel

Gönderi-gön deri

Gülen az- güle naz

Günah-gün ah

Güzel oya-güzel o ya

İncidir-inci dir

Kanarya-kanar ya

Kanayım-kanayım

Karadan-kara dan

Karagözü-kara gözü

Kır-kır

Kuleden-kul eden

Kuşağı-kuş ağı

Kuzusu-kuzu su

Maltası-mal tası

Nem alır-nemalır

Oda yanmez-o dayanmaz

O ya-oya

Sürüne-sürü ne

Ter sinemi-tersine mi

Tokat'ı-tokatı

Yakamaz-yakam az

Yakarınca-ya karınca

Yalınız-yalı'nız

Yar asar-yara sar

Yara bir-yâra bir

Yaradan-yara dan

Yaramaz-yaram az

Yayılan-ya yılan

Yayın1-yayın1

Yer-yer

Yıkarlar-yıkarlar

Yüzden-yüzden

Yüz eğer-yüzeğer

CİNASLI KAFİYE, (Cinaslı uyak) Ma'nâca (anlamları) ayrı fakat ses ve yazılışları aynı olan kelimelerden yapılmış kafiyelerdir.

(Bak Cinas)

Örnek:

*Bütün âlemdeki gül bahçelerinden gülü soldurdu isek
Emin ol sen güzelim, râihanın verdiği bû, sende kalır.
Ne çıkar kem feleğin verdiği üç beş günü doldurdu isek
Duyulan zevkle berâber dudağın hoş tadı bûse'nde kalır.*

*****

*Pâk bir hayât yaşadım hem dağda hem yazıda,
Lâkin şehir kirletti akı da beyazı da.
Kış gibi yaşadığım baharı da yazı da
Sığdırdım bir kıt'aya dört mısralık yazıda.*

*****

*Şu fâni vücudunda kemik nedir, deri ne?
Kimse değer vermiyor kemiğine derine.
Beş para etmedi dün, beş para etmez yarın,
Gömülünce vücûdun, iki metre derine.*

*****

*Bütün âlem geçecek râh-ı kurdan
O hıyâbân koca yoldur duran yok.
Görünür her gece hem-vâre burdan
Kara tâbût gidiyor durduran yok.*

*****

*Kalbur altına düştüm. Sıdk ü hakk ele beni
Gizli kalmadı sırrım, verdi nefis ele beni*

*Gam keder dolu yetmiş yıldır aşka tutuldum
Olmanın diye vuslat, sürdü baht ele beni.*

*****

*Gece rü'yamdaki âb-hufte ya yağmur veya karmış,
Fakat âb-nâr ile iblis bedi' evrâkı yakarmış.
Bu fecî cürmüne pişmân olan iblîs ile nefsim,
Suçunun affı için nâfile Allâha yakarmış.*

*****

*Müştakım ben bûsene
Güz gelmeden gelsene
Deryâları aşarak
Gelemezsen bu sene
Bekliyorum gel sene
Eyub sabrım taşarak*

*****

*Seninçin bir gül aldım
Dikenini pakladım
Bana fırsat verirsen
Sama gülü vereyim.
Gülüşünü dün çaldım
Hafızamda sakladım
Bana fırsat verirsen
Sana gülüvereyim.*

*****

*Kimbilir ben nerdeyim, yâhut kimim yâ ben neyim
Asgar imkân belli bir leyl üflenilmiş benneyim.
Dal değil, yaprak değil, yaş bir kütük kalmış gibi
Girdiğim külhanda seksen yıl yanan bir nesneyim.*

ÇAPRAZ KAFİYE, Tek sayılı mısralar ve çift sayılı mısralar kendi aralarında kafiyelidir. Abab, cdcd, efef, gibi.

Örnek:

*Bütün âlemdeki gül bahçelerinden gülü soldurdu isek
Emin ol sen güzelim, râihanın verdiği bû, sende kalır.*

*Ne çıkar kem feleğin verdiği üç beş günü doldurdu isek
Duyulan zevkle berâber dudağın hoş tadı bûse'nde kalır.*

*****

*Hiç kimsenin umrunda değil gelse vefâtın
Mescitte iken sâdece dostlar bilecekler.
Gelmez geri ömründe biten senevâtın
Akranlarının bâzısı 'Eyvâh' diyecekler.
Rahmet dileyip kabre gömüldükte memâtın
Evlâd ü iyâl hâtıralardan silecekler.*

*****

*Sevgim arttı gittikçe
Bunda bir maharet yok
Fitre ihsân ettikçe
Verdi Allâhım pek çok
Gençleri eğittikçe
Bilgim arttı. Gönlüm tok*

*****

*Bütün âlem geçecek râh-ı kurdan
O hıyâbân koca yoldur duran yok.
Görünür her gece hem-vâre burdan
Kara tâbût gidiyor durduran yok.*

D

DARB-I MESEL, (Bak Ata sözleri, Berceste)

DESTAN, Kelime anlamı hikaye, masal demektir. Ciddi hadiselerin savaş, isyan, kahramanlık, felaket, yangın seyyahat ve bazan da gülünç mevzuları uzun uzaduya anlatan bir nazım şeklidir. Mevzuu bazan tememen hayali olup efsane şeklinde masallar da olabilir. Destanlar ferdi değil içtimaidir. Cemiyetin

çeşitli duyguları işlenir. Mesnevi tipinde yazılır. Göktürk Destanları ve Battal Gazi Destanı gibi. (Bak Hikaye, Masal, Efsane)

Örnek:

*Bundan yetmiş sene evvel bahçemizde bir meşe
Ağacında körpe yaprak bakıyordu güneşe
O, ağacın tepesinde görüyordu her yeri
Etrafını seyrederdi bir ileri bir geri
Gözlerini alamazdı ormanlardan, dağlardan
Derelerden, tepelerden o güzelim bağlardan
Ruzgarlarla zarif yaprak dans ederdi bütün gün
Her geçen gün onun için hem bayramdı hem düğün
Dala konan kuşlar ile konuşurdu durmadan
Yüksek yerde gün geçmezdi güzel hayal kurmadan
Gündüzleri bütün vakti türkülerle dolmuştu
Geceleri karanlıkta aya aşık olmuştu
Aysız gece yalnızlığı kendisini sıkardı
Tüylerini yağmurların damlaları yıkardı
Bulutları gözetlemek gözlerini yorardı*

*Fakat yine hiç bıkmadan birkaç soru sorardı
İşte böyle gamsız geçti otuz sene aradan
Yeşil yaprak gürbüzleşti kuvvet verdi yaradan*

*Fakat neden sonra gördü etrafında büyüyen
Genç yapraklar başka dallar asker gibi yürüyen
Yeni dallar ve yapraklar engelliyor güneşi
Gölgeliğin çıkarttığı üzntünün yok eşi
Ruzgları kesiyordu ufukları kapıyor
Yağmurların damlaları başka yere sapıyor
Bu günlerde uçan dostlar daha seyrek geliyor
Bir taraftan kurt böcekler vücudunu deliyor
Geceleri sevgilisi ayı görmez olunca*

*Feryad ile isyan etti hemen sabrı dolunca
Ne yazık ki elden bir şey gelmiyordu. Ne çare?
Ağlıyordu, sızlıyordu kimsesizdi biçare
Neden sonra bu yepyeni hayatına alıştı
Elde olan nimetlerden zevkalmığa çalıştı
Etrafında başka dallar çoğaldıkça çoğaldı
Komşularla geçinmesi samimi ve doğaldı
Otuz sene daha sonra artık yaprak olgundu
Bilgisinin haşmetiyle aklı zihni dolgundu
Hareketsiz yaşayışı etti onu az şişman
Gençliğinde yaptığından oluyordu çok pişman
Sevgilisi dolunayı görmediği geceler
Rüyasında yıldızların adlarını heceler
Vücudunda ağır sızı eşit dengi dengine
Koyu yeşil rengi döndü açık sarı rengine
Hiç bir yardım beklemedi ne ağadan ne de beyden
İlişkisi çoktan beri kesilmişti her şeyden
Titriyordu bütün beden ufacık bir ruzgardan
Ayrılmanın zamanıdır bu ağaçtan bu yardan
Topladığı yetmiş beş yıl sakladığı bir kozdu
En sonunda elde kalan üstündeki bir tozdu
Zayıf yaprak kopacak bir hale geldi dalından
İstemedi bir şey meşe ağacının malından
Neticede düşecekti erken veya biraz geç
Kendi dedi kendisine “Gömülecek yeri seç”
Fatin, sana o kadar çok benziyor ki bu yaprak
Ne düşüyse gökten kabul eylemedi bu toprak?*

DİDAKTİK ŞİİR, Öğretme amacıyla yazılmış manzumelere denir.
(Bak Ögüt, Nutuk)

Örnek:

*Pek şikâyet etme kim senden de dûn bin kişi var.
Çok böbürlenmek te boştur. Kimse vermez i'tibar.*

*İç güzellik dış güzellikten de evlâdır, Fatin
Mûteberdir gösterirsen kendini dengin kadar.*

*****

*Akranların ergeç baş ederler seni Dâvut
Mâzîdeki önderleri ders/örnek alırsan
Lâkin göremezsın büyüyen gölgeni Dâvut
Bir başkasının gölgesi altında kalırsan.*

*****

*Oku oğlum. Oku yaz. Her şeyi bilmen gerekir
Ne kadar zor sorular sorsa da Münkir ve Nekir*

*Acaip dünyadasın. Başkası tutmaz kolunu
Okumazsan kölelik mesleği bekler yolunu.*

*****

*Çok varsa gücün âlemi bir karmakarış yap
Gâyen ödül almaksa rakiplerle yarış yap
Sarhos, dolu meyhanede zevk almak için sen
Nefsinle boğuşsan bile komşunla barış yap.*

DIŞ SAN'ATLAR, (Bak Nâzım türleri, Vezin, Kafiye, Redif)

DİVAN, Herhangi bir Divan şairinin bütün şiirlerinin toplandığı kitaba denir. Tertipli bir divanda Kasideler, Tarihler, Gazeller, Musammatlar, Kıt'alar, Şarkılar, Beyitler, Mısralar, Müfretler, Bercesteler, Lugazlar ve diğer şiirler sırasıyla yer alırlar. Birçok şairlerin divanları şair öldükten sonra tertiplenmiştir. Küçük divanlara Divançe denir.

DİVAN EDEBİYATI, 12 ci asırdan sonra Arapça bilim dili ve Farsça da kültür ve san'at dili olarak benimsenmeğe başlanmış ve Lehce-i Osmanî denilen bir karma dil ortaya çıkmıştır. Bu dille

yazılan manzum ve mensur eserlere Divan Edebiyatı eserleri denir. Divan Edebiyatının özünü teşkil eden ve tesir altında kaldığı bilgi malzemeleri çok çeşitlidir. Bunlar arasında Dini inançlar, İslam dini ilimleri, Tarih, Tasavvuf, Mitoloji, Efsaneler, Peygamberler, Milli kültür, Ata sözleri, Türkçe yanında Arapça ve Farsça dillerinin özellikleri vardır.

DÖRTLÜK, Dört mısradan ibaret olup bir fikri veciz bir şekilde ifade etmeğe çalışır. Rubai, Kıt'a ve Tuyuk şekilleri vardır. (Bak Rubai, Tuyuğ, Murabba')

Örnek:

1975 te:

*Resmimde ne kuş var ne de lâle
Ammâ, yok esef, yok kötü nâle
Yetmiş beşi aşkın Fatin amcan,
El-hamd-ü-lillah, erdi kemâle.*

*****

1976 da:

*Bu yıl da geçti Fatin, yetmiş altı mutlu bahar
Bu mutluluk ne kadar çok devam eder, ne kadar?
Azaldı eldeki dermân, çoğaldı baştaki kar
Kaderde varsa eğer, bir kaç yıl iyd-kebir daha var.*

*****

1977 de:

*On yedi Temmuz iki bin dört görünür
Bir yazarın yazdığı defter dürülür
Amca Fatin dostlara manzum dil ile
Der ki 'Bir insan gibi bir yıl gömülür.'*

*****

1978 de:

*Yetmiş sekizin Temmuzunu bitti
Sevmek te sevilmek te eşitti.
Bir lahza dalıp göz kapayınca,
Çok neş'eli bir yıl daha gitti.
******

1979 da:
*Varsa ger bimar beden, yorgun başın
Baki'yâ yetmiş dokuz yıldır yaşın
Dercedilmiş bir kaderden beklenen
Gün gelir dostlar diker makber taşın.
******

RAMATİK ŞİİR, İnsanların acıma ve trajik duygularına hitab eden mevzuları içine alan manzumelerdir.

DUA, (Allaha yalvarış ve yakarış) Allaha şükretmek için yazılan bu konu ayrı ayrı şiirler halinde işlendiği gibi kasidelerin son kısmında da Münâcât adı altında yer alır. (Bak Münâcât)
Örnek:

*Merhametli şefkatli yaradanın ismiyle
Dünyanın âhiretin tüm âlemin cismiyle,
Mahşer günü maliki bizler sana taparız
Senden yardım umarız emrinizi yaparız
Sapıtanlara değil sevdiğin insanlara
Lutfettiğin düz yolu göster bize bir ara.
Ne doğar ne doğurur eşiti yoktur diye
Varlıklar arasında benzemez hiç bir şeye.
Gelin mü'min kardeşler Allah tektir diyelim
Varlığına inanıp O'nu tekbirliyelim.
Sana sığındık Yâ-Rabb şeytanın amelinden
Gece karanlığından, mücrimlerin elinden
Kurtar bizi Allahım, kullarınız biz senin*

Kıskançlık hıslarından hased eden kimsenin

*Varlıkların sahibi, insanların Allâhı
Ancak sensin düşenin en son ilticagâhı
Şeytan kötülüğünden, müfsitlerin elinden
Ara açan fitneci insanların dilinden.
Kazanılınca zafer, insanlar birer birer
Allahın yardımıyla İslâm dinine girer
Öyleyse Fatin Baki O'na yalvar af dile
İhtiyakla dua et, ömrün az kalsa bile.
******

*Sana her gün sunulan nîmeti fâdıl
Bulabildiysen eğer, hamd ü senâ et.*

*Tadarak zevkini ömrün bu kadar yıl
Yaşabildiysen eğer, hamd ü senâ et.*

*Nice ins baş sokacak hâne ararken
Bir evin varsa eğer, hamd ü senâ et.*

*Çoğunun kâr getiren mesleği yoktur
Bir işin varsa eğer, hamd ü senâ et.*

*Bulamaz beldede can yoldaşı herkes
Eşinin kadrini bil hamd ü senâ et.*

*İki milyar kişi bir lokmaya muhtaç
Doyuyorsan bu güneş hamd ü senâ et.*

*Giyecek çul bulamazken çoğu halkın
Caketin var diye sen hamd ü senâ et.*

Kara zulmette kalan kör, kötürüm çok

Bakarak yol yürüsen hamd ü senâ et.

*Kimi müsteşfede bîmâr, kimi mecnun
Bu gün aklın var iken hamd ü senâ et.*

*Bize gurbette keder, derd mi bulunmaz
Yaşasan gamdan uzak hamd ü senâ et.*

*O kadar çok kişi var tahsili noksan
Okuyorsan bunu sen, hamd ü senâ et.*

*Dîn-i islâmı bilen kalmadı artık
Kılıyorsan namazın hamd ü senâ et.*

*Ana, kardaş, baba, dost mevt ile gitti
Uyanırsan bu sabah hamd ü senâ et.*

*****

*Yalvarmalar Allâha temâmiyle vakûrdu.
Mescitte duâm savtım Mevlâyâ duyurdu.
Meçhûle gidenler, bana, Allâhın adıyla ,
Ikra' dedi Kur'ânı. Resul böylesi buyurdu.*

*****

*Kurtar beni nefsimden azâb eyleme yâ Rabb
Affeyle kabâheti, gazâb eyleme yâ Rabb*

*Cismiyle ve nefsiyle günah işleyen âciz,
Abid kulu geç yaşta turâb eyleme yâ Rabb*

*Mü'minlerin ahfâdına yardım hevesiyle
İrfan dolu bir kalbi harâb eyleme yâ Rabb*

İhsân edilen sıhhate şükranları ma'ruf

Gurbettede BAKİ'ye İKÂB eyleme yâ Rabb.

*****

DURAK, Hece vezniyle yazılmış şiirlerde mısraların belli bölümlere ayrıldığı yerlere denir. Aruz veznindeki takti'ler gibi. Okurken o noktalarda hafifçe duraklama yapılır. (Bak Hece vezni, Durgulama, Tef'ile, Takti')

Örnek:

6 + 5 = 11

*Doğduğun diyara - dönmezsen geri
Söyle bana RUZGAR - geldiğin yeri
Denizde karada - bilirler seni
Tanırlar tadınca - ölüm buseni*

*Belli birçok ismin - unvanın vardır
Düşmanların kadar - hayrânın vardır
Üstüne biçilmez - bir şânın vardır
Bin çeşit hayatın, - bin canın vardır*

*Gezdiğin yerlerden - biri Hindistan
Oradaki ismin - insafsız TUFAN
Amerika denen - yerlerde iken
Senin yeni adın - olur HÜRRIKEN*

*Bazı günler olup - deli FIRTINA
Yüklersin ağacı - evi sırtına*

*Yıkarsın bentleri - suyu taşıyıp
Basarsın kentleri - köprüler yıkıp*

*Fakat bugün vardır - başka bir hâlin
Birini sevmeye - vardır mecâlin
Akşam YEL'i gibi - odama girdin
Sıcak dudağını - bana değirdin*

*Oturduk sabaha - kadar diz dize
Bakıştık, gülüştük - yalnız biz bize
Sarılp dolaşıp - hudut aşmadan
Öpüştük, seviştik - hiç konuşmadan*

*Fakihi şafakta - uykuya daldı
HAVA'nın sevgisi - askıda kaldı.
******

4 + 3 = 7
*Müştakım ben - bûsene
Güz gelmeden - gelsene
Deryâları - aşarak*

*Gelemezsen - bu sene
Bekliyorum - gel sene
Eyub sabrım - taşarak
******

4 + 4 = 8
*Mevt Allâhın - emri derler
Aşk ta böyle - değil midir ?
Yas tutarlar - gam ederler
Aşk ta böyle - değil midir ?,*

*Evde gelir - handa gelir
Tende gelir - canda gelir
Beklenmedik - anda gelir
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*Mekân bilmez - zaman bilmez
Kazâ gibi - aman bilmez
Hatâ etsen - affeylemez
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*Gündüzleri - gece olur
Kelimeler - hece olur
Basit sözler - bilmecolur
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*Havadisler - haber vermez
Dost melekler - kanat germez
Ermişlerin - aklı ermaz
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*Pusudadır - sessiz durur
Ne ahlâk var - ne de gurur
Masumlara - sille vurur
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*Hem ağlatır - hem güldürür
Hislerimi dört - böldürür
Benim yaşta - pir öldürür
Aşk ta böyle - değil midir ?*

*****

4 + 4 + 4 + 4 = 16

*Muammâdır - bu cihanda - gülen de var - ağlayan da
Keder, hüznün - içimizde, - neş'e varken - öte yanda*

*Ebeveynim - gülüyordu, - ağlıyarak - gelirken ben
Evlatlarım - hıçkırarak - bu dünyadan - giderken ben*

*Kader budur, - gelen gider, - doğan ölür - geç ya erken
Teker teker - göçeceğiz - son nefeste - Hudâ derken*

Mefaki der - hiç değişmez - gülsen de bir - ağlasan da

Birkaç sene - kiracıyken - ya sarayda - ya da handa

*****

7 + 7 = 14

Pak olmak gereklidir - temiz şahsiyet pek az

Bütün renkler içinde - çabuk kirlenir beyaz

Mecliste rağbet görür - kazanır çok imtiyaz

Bütün renkler içinde - çabuk kirlenir beyaz

İyilik yapan insan - mumla aranır fakat

Aleyhinde söylenen - sözler gelişir on kat

Eleştirilir her an, - sağdan soldan yer tokat

Bütün renkler içinde - çabuk kirlenir beyaz

Öksüz, yetim yoksula - Mefaki yardım eder

Gece gündüz çalışır - aşılmadık yol gider

İyilikler yaptıkça - gece gündüz dayak yer

Bütün renkler içinde - çabuk kirlenir beyaz

*****

DURGULAMA, Mısra'ın durgu dediğimiz bazı bölümlere ayrılarak orada hafifçe durma ameliyesine denir. Mesela: 4+4+4 veya 6+5 Bu duraklar mısra'ın okunuşunda tabii lüzumlu bir duraklamadan daha uzun sürmez. Kısa mısraların çoğu durgusuzdur veya buna tek durgulu denir. (Bak Hece Vezni, Durak)

Duraksız 7'li

Erken başladı telaş

Büyüdü yavaş yavaş

Ana, baba, bac(1)kardaş

Köyde düğün var bugün

Bazlamalar açıldı

*Sofralara geçildi
Üste ayran içildi
Köyde düğün var bugün*

*Davulla zurna çalsın
Oynayacaklar gelsin
Seyirciler halka olsun
Köyde düğün var bugün*

*(Ertesi gün)
Mefaki dün çok yoruldu
Yataklara serildin
Sabahleyin dirildin
Köyde düğün vardı dün
******

4 + 4 + 4 + 4 = 16
Muammâdır bu cihanda *gülen de var* ağlayan da
Keder, hüznün* içimizde,* neş'e varken *öte yanda*

*Ebeveynim * gülüyordu, * ağıyarak * gelirken ben
Evlatlarım* hıçkırarak *bu dünyadan* giderken ben*

Kader budur, gelen gider,* doğan ölür* geç ya erken
Teker teker* göçeceğiz * son nefeste* Hudâ derken*

*Mefaki der *hiç değişmez *gülsen de bir *ağlasan da
Birkaç sene* kiracıyken* ya sarayda* ya da handa..
******

6 + 5 = 11
*Ayrıldım köyümden * ederek merak
Dolaştım illeri* birşeyler için
Bu merak götürdü* beni çok ırak*

Yerlere: Hint, Japon, * Burma, Tibet, Çin

Acaip ellerde dolaşır iken
Gurbette tükettim* hayatım1 ben
Domuzla köpekle* dalaşır iken
Temanen unuttum* memâtım1 ben*

Yaptığım şeylerin edebi vardı
Bunca iyilikler* boşa gitmez ki
Ne eyledi isem *sebebi vardı
Hepsini yapmağa *ömrüm yetmez ki*

*Füc'eten ölürsem *görmeden seni
Vatanım. HAKKINI* HELAL ET derim*

Garipler gömmeden mezara beni
Dostlar1 namaza *davet ederim*

*Mefaki ilm için *Çine de gittin
Eğrildi büğrüldü *ilk bildiklerin
Yıllarca gençleri *öğdün eğittin
Billahi sevaptır* eylediklerin.*

*****

DÜZ KAFİYE, Her beyit kendi arasında kafiyeli nazım şeklidir.
Aa, bb, cc, dd, gibi. Buna mesnevi şeklinde kafiyeleme de denir.
(Bak Mesnevi, Destan, Hikaye,)

Örnek:

*Ben ne bir kahramanım ne de bir kabaday1
Senelerce dolaştım Kuzey Amerikayı
Her gittiğim şehirde Türklerle karşılaştım
Birkaçıyla anlaştım, birkaçıyla dalaştım
Çoğu muhacir gelmiş Orta Anadoludan*

*Kimisi Kayseriden kimisi de Boludan
Bazısı doktor olmuş bazısı olmuş dişçi
Talebelerden başka ekserisi de işçi
Bir gün geldim Texas'a tanıştım Ahmet ile
İngilizcesi zayıf yabancısıdır dile
Uzun uzun konuştuk sonra arkadaş olduk
Kalbini açtı bana sanki biz kardaş olduk
Saz çalar şarkı söyler bazan da şiir yazar
Yazdığı şiirlerden okudu azar azar
Dosyasını açınca ah çekti derin derin
Şöyle bir kıt'a vardı sayfasında defterin*

*Hasretim köyüme geldim geleli
Doğum yerim benim Konya Ereğli
Bir güzel kız sevdim burya gelmeden
Adı Ayşe aslı da Darendeli.*

*Uzuncadır boyu incedir beli
Herkes onu sanır dünya güzeli
Nişanlanacaktık köyden çıkmadan
Adı Ayşe aslı da Darendeli.*

*Gözleri yaşarınca başka bir şey demedi
Bana öyle geldi ki okumak istemedi
Neden sonra doğruldu uzun oturuşundan
Ben de hafiften aldım konuştuk bundan şundan
Planında yok imiş Amerikaya gelmek
Ne Okyanosu aşmak ne kaderini çelmek
Şansı onu gezdirmiş tayfa iken vapurda
Dolaştırmış kendini Burma'da Singapur'da
Yük dolusu gemisi Miami'ye gelince
Vapurdan atlamayı düşünmüş ince ince
Bakmadan neticeye kara veya zarara
Neden sonra ulaşmış maceralı karara*

*Texas sahillerine gemisi yaklaştıkça
Yüreği yanıyormuş binalara baktıkça
Vapur demirleyince kendini suya atmış
Yüzüp sahile gelmiş gece kumlarla yatmış
Ertesi gün sabahtan Houston sokaklarında
Dolaşmış aç olarak havayla su var karında
Rastlamış istasyonda muhtaç ekmeğe aşa
Azıcık Türkçe bilen bir İran'lı dindaşa
Doyurmuş onu o gün yatırmış hanesinde*

*Ertesi gün bir Türkle tanışmış sayesinde
Orada benzin satan o Türk iş vermiş ona
Bir yatak odasına ve karın tokluğuna
Çalışmış onbeş saat etmeden hiç şikayet
Allaha şükür etmiş istememiş inayet
Beş ay önce burdaki fabrikada iş bulmuş
İngilizce öğrenip sefaletten kurtulmuş
Şimdi yeşil kart almak için uğraşıyormuş
Kendisinden beklenen limiti aşıyormuş
Sigarasını yaktı nefes çekti bir iki
Yavaş sakın bir sesle çekinerek dedi ki
'Şimdi başım derttedir köydeki sevgiliyle
Cevap alamıyorum mektupla e-mail ile
Bundan bir müddet önce bir gün çoğaldı derdim
Çok sevdiğim Ayşeye şu kyt'ayı gönderdim*

*'Sevgili Ayşe, ben burda kalacam
Pek yakında sana para salacam
Hükümetten yeşil kartı alınca
Uçak ile seni burya alacam.'*

*İşte tam düne kadar karanlıklarda kaldım
Ne bir mektup ne haber nede e-mail aldım
Sabahleyin erkenden çrvirdim telefonu*

*Birkaç saat içinde sık sık aradım onu
Her nedense Ayşecik telefona gelmedi
Onun küçük kardeşi de bir şey söylemedi
Nihayet bir arkadaş cevap verdi telime
İşte şu telgrafta yazmış birkaç kelime
Ahmet. İş işten geçti. Telaş etmen nafile
Ayşe evlendi. diyor köyün muhtarı ile.'*

*Sazın1 aldı Ahmet ve şunları söyledi
Kendi kendime ettim şimdi ben bittim dedi.*

*Kader şekerdi baldı
Beni gurbete saldı
Bu çekilmez gurbetin
Acısı bana kaldı.*

*Onu böyle söyleten içindeki mihnetti
Sazın1 bırakmadan şunu ilave etti.*

*Kalbimi Ayşe çaldı
Ayşemi muhtar aldı
Ayşe gelin olunca
Acısı bana kaldı.*

*Ahmedin defterine bir defa daha baktım
Kalbi kırık Ahmed'i kederiyle biraktım.
******

DÜZ KALIPLAR, (Bak Aruz vezni)

Örnek:

*Feilâtün feilâtün feilâtün, feilâtün,
Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün,
Müstefilün, müstefilün, müstefilün ,*

Müstefilâtün, müstefilâtün,
gibi

DÜZ YAZI, Divan edebiyatında şairler şiire ehemmiyet vermekle

beraber, Nesir dedikleri düz yazı ile de yazanlar çoktur. Bu yazılar amaçlarına göre üç kısımda incelenebilir.

1- **Süslü yazı**, Bu tür yazılar şairin ustalığını göstermek için yazılır şiir gibidir. Buna san'atlı nesir, İNŞA da denir.

2- **Orta yazı**, Bu tür yazılar genellikle tarih kitaplarında olayları ve vak'aları tasvir eden yazılardır. Bazı hallerde ağır dil de kullanıldığı görülmüştür.

3- **Sade yazı**, Şairin san'atını göstermek maksadıyla değil, bir konuyu iyice anlatabilmek için yazılan nesirlerdir.

(SÜSLÜ NESİR - İNŞÂ)

Örnek bir mektup: (*)

Ansızın bana bir gün gelersen (1) seni nasıl karşılayacağımı planlıyorum. Nasl karşılayacağımı ve seni nasıl kucaklayacağımı tahayyül ediyorum. Seni görmeyeli çok zaman oldu. (2). Kim bilir, eski günlerde olduğu gibi ve duvarlarımdaki resimlerin kadar güzelsin. (3). Sanki bir put.(4). Belki daha da güzelleştin.(5). Beklenmedik bir anda bana gelersen evimde en güzel köşeyi sana ayıracağım. En lezzetli yemekleri teklif edeceğim, kavaltını yatakta yapabilmen için erken kalkıp kahveni istediğin biçimde yapacağım. Ben senden öğrendim bunları. Bir gün bana gelersen ellerim ellerine değer diye hayeller kuruyorum. Etrafında kelekler gibi (6) neş'eyle dolaşmak istiyorum. Durmadan uçuyor gibiyim. (7). En nadide duygularımı sana saklıyorum. Ansızın gelersen şaşırırım diye de korkuyorum. Ya dilim tutulur heyecandan kekelemeğe başlarsam diye içime bir havf geliyor. Uzun bir zamandır görüşemedik. Birdenbire bana gelersen, beraber geçirdiğimiz yalnız iyi günleri hayalleyeceğim. Rüyalarım var

sana dair. Çok oldu görüşmüyle. Senden ayrılmak kolay olacak sanıyordum. Sensiz kalınca sanki gök yüzü karardı yıldızların ağırlığını omuzlarımda hissettim (8). Seni bilmem amma ben epey değiştim. Bendeki değişiklikleri, hoşgörülü olduğumu, mülayimleştiğimi ve başarılarımı sana nasıl anlatacağımı düşünüyorum. Hakikatlerin uzağında abartılı olarak söylediklerimi itiraf edecek miyim? (9) . Etmeli miyim? diye çelişmezliklerle doluyum. Henüz kestiremedim.

Ya sen. Ya sen bana bir gün gelersen ne yapacaksın? Bana neler söyleyeceksin? (10). Hırçınlığımı, huysuzluğumu, geçimsizliğimi ve hatalarımla beraber daha neler neler (11) yaptıklarımı bir anda ağzından kusarcasına (12). çıkaracak mısın? İşte bildiğim budur. Bildiğim seninle geçinmenin zor olduğudur. (13). Dur. Gelmesen iyi olur. (14)

(*) Bu mektup öğrencilerden Recep'in ayrıldığı karısına yazdığı bir inşâ denemesidir.

Notlar:

1 - Tekrarlama = Ansızın bana bir gün gelersen defalarca söyleniyor

2 - Palalelizm = Seni görmeyeli çok oldu.

3 - Benzetme = Duvardaki resimler kadar güzelsin .

4 - Mazmun = Sanki bir put. Put güzellik sembolüdür.

5 - İltifat = Beklki de daha güzelsin.

6 - Teşbih = Kelebekler gibi

7 - İstiare = Uçuyor gibiyim.

8 - Abartma = Yıldızların ağırlığını omuzlarımda hissettim.

9 - Tecâhül-i ârif = Bildiği halde bimezlikten gelme san'atı.

10- İstfhâm. = Soruşturma

11 - Kinaye = Çabuk konuşmayı **kusmak** kelimesiyle ifade ediyor.

12 - Haşv (Doldurma), Hırçın, huysuz, geçimsiz, kusurlu ve daha neler neler.

13 - Terdit = Sonunda beklenmedik bir karara vararak okuyucuyu hayrette bırakmak. .

14 - *Seci = Budur - doğrudur - dur - olur. kelimeleri kafiyelidir.*

E

EBCED, Bu da bir edebî san'attır. Arap harflerini numaralayan (a=1, b=2, c=3, d=4, gibi) bir sistemdir. Mısra'daki harflerin karşılığı olan sayıların toplamı yapıldığında bir rakkam ortaya çıkar ki bu sayı Hicri bir tarihi veya istenilen bir rakamdır. Bu hesaplara Ebced hesabı denir.

Örnek:

VEFAT ETTİ ALİ

yazıldığında bu harflerin karşılığı olan rakkamlar şöyledir: V=6, E=1, F=80, A=1, T=400, E=1, T=400, T=400, İ=10, A=1, L=30, İ=10

Toplam 1340 .

Ali'nin bu tarihte ya'ni Hicrî 1340 senesinde vefat ettiğini veya doğduğunu söylemiş olur.

EDEBÎ SAN'ATLAR, Kusursuz ve belîğ olan sözleri gösteren san'at eserleridir. Bugünkü dilde mecazlar, (Teşbih, İstiare, Kinaye, Ta'riz, İntak, gibi) anlamla ilgili san'atlar, (Mubalağa, Tezad, İltifat, Telmih gibi) ve sözle ilgili san'atlar (Cinas, Ters, Mecaz, Tenviye, Tenasüp Terdid, Muamma, Lugazü Hüsn-ü Talil Akrostiş) gibi sesle ilgili san'atlardandır. (Bak adı geçen san'atlara)

EFSANE, Olağan üstü özellikler gösteren insanların hayatlarını ve yaptıklarını, hatıralarını ifade eden hikayeler ve masallara denir. Bazan da tamamen hayal mahsulü olabilir. (Bak Hikaye, Masal, Mesnevi)

Örnek:

Amerikanın güzel yerlerinden biri de Kentucky eyaleti, hiç te kalmaz geride

*Torosları andırır suyuyla havasıyla
Menekşe dağlarıyla, yemyeşil ovasıyla*

*Öyle bir yerdedir ki eyaletler arası
Görülmeğe çok değer umumi manzarası*

*Ormanlar arasında bir yerde duruverdik
Bir mola vermek için kilimi yere serdik*

*Hem istirahat ettik hem etrafı dolaştık
Birkaç köprüden geçtik renkli tepeler aştık*

*Epey gezdikten sonra yürümekten yorulduk
Henüz güneş batmadan bir kafeterya bulduk*

*Yolüstü lokantaya kafeteriya derler
Bazan kahve içerler bazan da yemek yerler*

*Çok erken olduğundan kafeteriya boştu
Garson hizmet etmeğe masaya doğru koştu*

*Hizmet eden efendi sevinçten kekeledi
Güzel bir Türkçe ile 'Siz Türk müsünüz?' dedi*

*Biz de 'Evet' deyince hemen bana yaklaştı
Bir kardeş bulmuş gibi benimle kucaklaştı*

*Benim adım Hüseyin bana 'Hose' diyorlar
Aslımı Meksikalı İspanyol biliyorlar*

*Bu kara kaş kara göz onları aldatıyor
Bu da benim nefsim neş'e ve zevk katıyor*

Yemek yedikten sonra kapatınca kepeni

Evine davet etti arkadaşımla beni

*Koltuğuna oturup sodasına buz attı
Birkaç yudum içerek geçmişini anlattı.*

*'Turist olarak geldim maksadım okumaktı
İşim yolunda gitti Allah yüzüme baktı*

*Bir gün sabah erkenden oturuyordun parkta
Futbol oynuyorlardı işçiler ortalıkta*

*Top bana yaklaşıncı kuvvetli bir şut attım
Alışkanlıkla topu uzaklara fırlattım*

*Ben de ister istemez onlarla oynuyordum
İstirahat anında şefle konuşuyordum*

*Hakem bir ara bana kim olduğumu sordu
Gel istersen beraber çalışalım diyordu*

*Çivi fabrikasında bana bir iş verdiler
Bundan böyle ismim de Hose olsun dediler*

*Futbol bildiğim için beni hemen kaptılar
Maaşımı arttırıp takıma şef yaptılar*

*Biz her gün fabrikada normal çalışıyorduk
Azından birkaç saat eksersiz yapıyorduk*

*İşte şimdi on aydır orda çalışıyorum
Akşam da lokantada garsonluk yapıyorum*

*İki yerde çalışıp topladım biraz para
Beni Allah Taala hiç düşürmedi dara.*

*Ben halimden memnundum yaptığım güzel işti
Ama ne yapalım ki şimdi işler değişti*

*Geçen gün müdür beni çağırdı odasına
Söylediği kafamda kopardı bir fırtına*

*Çalışmak için işçi vesikan yok diyordu
Muhacir ofisinden bir belge istiyordu*

*Muhaceret ofisi müsaade vermiyor
Sen turist vizesiyle çalışamazsın diyor*

*Vizemin bittiğini resmen bildiriyorlar
A.B.D.den çıkmazsan suç işlersin diyorlar*

*Bir kaç gündür şaşırımdım ne yapsam bilmiyorum
Bazı ihtimalleri defterden silmiyorum*

*Aceba avukat tutup bütün paramı versem
Vizemi uzattırıp bir vesika al dersem*

*Yoksa burda evlenip bir yeşil kart istesem
Böyle bir maceraya muhakkak yetmez kesem*

*Burda kaçak yaşamak aklımdan hiç geçmiyor
Kanunsuz iş yapmayı gönlüm dahi seçmiyor*

*Böyle tenakuz dolu yolda bana ne dersin
Benim gibi şaşkına ne tavsiye edersin'*

*Sana ne söyleyeyim elinden çıkmış kozlar
Kararı sen verirsin yere düşünce tozlar*

Yabancı kimselere etmektense müdare

Türkiyeye dönmekten kalmadı başka çare.

*Hüseyinle beraber yatsı namazı kıldık
Candan vedalaşarak bir hüznle ayrıldık.*

F

FAHRİYE, Şairlerin kendilerini övmesidir. Her türlü manzumelerle yazıldığı gibi kasidedenin belirli bir yerinde şairin kendisini öven kısmına denir. (Bak Kaside, Gazel)

Örnek:

*Baharın lutfuna hürmet, Fatin eğlenmeğe bak
Özenip yazdığın eş'âr yine şenlikle yaşar.*

***

*Yeter irfânımız, hoş bilgimiz hep fıtraten mevcut
Mükemmel bir gazel yazdık Fatin, bir derdimiz yoktur.*

***

*Acuzların yaşı hakkında kim ne derse Fatin
Senin bu günlerin eyyâm-ı eş-şebâb gibidir.*

***

FERD, Tek başına kalan ve başka bir beyite bağlı olmayan ve bir mısra'dan ibaret olan şiirlere denir. (Bak Azade)

Örnek:

Kimse dünyâ hanesinden sağ ve salim çıkmadı.

*****

İdâma makkum olmamış insana, ölüm bile güzel gelir,

*****

Tâhir ve temiz sâdık itlerin hepsi köpektir.

*****

G

GAZEL, En çok kullanılan bir nazım şeklidir. Sohbet etmek güzelliği, hüsrân, şarap, ve aşıkane mevzuları kapsadığı gibi her mevzuda yazılır. Her kafiye müstakilen mana taşır. İlk beytine matla', son beytine Makta' en güzel beytine Beytül-gazel ve şairin isminin bulunduğu beyte de tac beyit denir. Manzumede konu birliğini sağlamak zordur, fakat böyle bir konu birliği yapılırsa bu gazele Yekâhenk ve her beyti aynı güzellikte olan gazellere de Yekâvaz gazel adı verilir. Her türlü vezinle yazılır. Dört ile onbeş beyit uzunluğunda olabilir. Çok uzun gazellere Mutavvel gazel denir. Kafiye örgüsü olarak aa, ba, ca, da, gibidir. Beyitlerde mısra içi kafiyeler bulunursa böyle gazellere Musammat adı verilir. (Bak Mutavvel Gazel, Yekâhenk Gazel, Yekâvaz Gazel, Musammat Gazel)

Örnek:

Yanağından bir öpüş dertlere merhem oluverdi (Matla)
Ama bir bûs-ü kenar herkese mahrem oluverdi (Musarra)

Senelerden beri gurbette kalan ma'suma bir gün
Sulanan gözde bi-baht eşk-i surûr dem oluverdi

Saçının rengini bir kez bana göstermedin amma
Şakağından salınan saç teli perçem oluverdi

Daha dün âleme şarkıyla gazel söyleyen ağzın
Konuşan gonca-dehenden de güzel fem oluverdi

Feleğin sunduğu aşk vardır ezelden beri lâkin
Seni sevmek ve sevilmeğe daha akdem oluverdi

Nice yıllar bana gurbette bir ahbab bile yokken
Gülüşün lutfuna herkes bana hemdem oluverdi

*Mesajın geldiği gün Mehmede bir baht açılınca (Tac beyit)
Yalnız kaldığı nursuz gece subhdem oluverdi. (Makta')*

*****

*Yarışırken beni görsen deli divâne sanırsın
Ama halvette iken bendeni mestâne sanırsın.*

*Sen eğer Türkçeyi sâf kalb ile hatm edemezsen
Bu beyitlerde geçen sözleri efsâne sanırsın.*

*Gece eğlencede hamr içmeyi dostlarla yaparken
Şeb ü rûz şi'r okunan yerleri meyhâne sanırsın.*

*Yazılan lafların anlamlarını bir bilebilsen
Gelişen bilgini girdap gibi pervâne sanırsın.*

*Atik Osmanlıcanın vardığı yerden bakılırsa
Edebî Mehmet'i sen kültüre bîgâne sanırsın.*

*****

*Anadan doğma güzel cilvelisin Bosnalı kız
Süzülüp hazla bakan gamzelisin Bosnalı kız.*

*Sıladan gurbete gelmiş gibi ürkek görünüp
Sabah erkenden esen tan yelisin Bosnalı kız.*

*Heyecandan yana birdenbire içten doğarak
Derenin durmaz akan çay selisin Bosnalı kız.*

*Ne zaman meclise gelsen sarılıp dâmenine
Sarı gülden daha çok neş'elisin Bosnalı kız.*

Dokununca şaha kalkmış kabaran hislerine

Yumuşak nağme çalan saz telisin Bosnalı kız.

*Seni her dem severim ben, kölen oldum, diyene
İnanıp kahkakalarla gülmelisin Bosnalı kız.*

*Yaşamak köyden uzak herkese zor geliyor
Bir an olsun yalınız gelmelisin Bosnalı kız.*

*Beni baştan çıkarıp neyleyeceksin güzelim
Bu Fatinden güç umarsan delisin Bosnalı kız.
******

*Metrûk gurebânın sızısından feci feryâdı da vardır
Feryâtların en çok kötüsünden daha berbâdı da vardır*

*Zalim kişiler bilmeli kim bir kötülük kendine kalmaz
Eyyâm gelecek hep kötü mahsüllerin ihsâdı da vardır*

*Yazmışsa kader, çok defa evden çıkan evlat köye dönmez
Yâdelde ölen yolcuların karyede ecdâdı da vardır*

*Gurbette sıcak korla yanan sâdece bizler değiliz ki
Her gün köyü hasretle anan genç, ana evlâdı da vardır*

*Tenhâ garibelerde bugün gam çekerek sabredelim biz
Kasvet dolu sâkin geceden sonra seher bâdı da vardır*

*Bir çok gidenin gittiği, birçok gezenin gezdiği yerde
Dünyâyı saran gamla berâber Fatin'in yâdı da vardır
******

*Bir eziyyet ve meşakkat yeridir derh ü zemin
Çekecek cevriini insan olamaz kimse muin*

*Kötü bir nefs-i derûn herkese güçlük çıkaran
Onu yenmek bile müşkül. Edemez sahsı emin*

*Tutalım kaldırıverdik eziyetten birini
Yeni zorluk çıkacak kuşkusu etmekte yemin*

*Çekilen vec'ine katlanmalı derlerse dahî
Kimi sabreleyecek zannediyor ehl-i karin.*

*Alışır sancısının saklıyarak kabre kadar
Ne şikâyet ne de sızlanma gerek bunda Fatin
******

*Can, bana 'Gitmem' deme. Bir gün gideceksin
Nefsine kırgın, bana küskün gideceksin.*

*Ummadığın bir gece kasvette kalınca
Şeytana uydun diye üzgün gideceksin.*

*Bir fidanın körpe dalından koparılmış
Gonca gülün zevkine düşkün gideceksin.*

*Eyle duâ vakt-i hesap gelmeden önce
Dest uyuşuk, gözleri süzgün gideceksin.*

*Yetti hayât mihneti seksen sene Mehmet
Sonsuza dek, zindana sürgün gideceksin.
******

GİRİZGAH, Kasidede övme bölümüne geçerken ve mevzua girmeden evvel yazılan bazı nükteli beyitlerin yeridir. Girizgahtan sonra şair maksadına kolayca girebilir. (Bak: kaside)

H

HAMSE- Beş ayrı mevzuda yazılmış mesnevilerin toplandığı beş bentlik esere denir. Beş mesnevi yazmak ve onları bir defterde toplamak pek kolay olması için Hamse yazan şairler çok muteber sayılırlar. Taşlıcalı Yahya bu şairler arasındadır. (Bak Bend)

HAŞV, HAŞİV, Boş yerleri doldurmak için yazıda eş anlamlı ve gereksiz kelimeleri sık sık kullanarak bilhassa (ve) manasına gelen (ü) veya (vü) gibi edatlarla kelimeleri çoğaltarak mısraları doldurmaya haşiv denir. Bazı haşv'ler metnin manasını bozar ve ifadeyi çirkinleştirir. Bunlara Haşv-i kabih denir. Bazıları da ifadeyi güzelleştirir. Bunlara da Haşv-i melih denir.
Örnek:

*Tadarak zevkini ömrün bu kadar yıl
Yaşabildiysen eğer, hamd ü senâ et.*

*Nice ins baş sokacak hâne ararken
Bir evin varsa eğer, hamd ü senâ et.*

*İki milyar kişi bir lokmaya muhtaç
Doyuyorsan bu günen hamd ü senâ et.*

*Dîn-i islâmı bilen kalmadı artık
Kılıyorsan namazın hamd ü senâ et.*

*Ana, kardaş, baba, dost mevt ile gitti
Uyanırsan bu sabah hamd ü senâ et.*

*Burada Hamd Tanrıya olan şükran duygularını bildirmek ve
Sena ise övmek manasına kullanılmıştır.*

*****

*Aruz vezninden ayrıldık, kayıtsız vezni derc ettik
Biz âhenkten de vazgeçtik, müzikten nağme ferc ettik
Esef-nâktır, sayın şair, firâkından hemen sonra
'Evet, tarz-ı kadim-i şi'ri bozduk herc ü merc ettik.' (1)
(1) Abdülhak Hamit Tarhan'ın kıt'asından (1937)
Burada Herc-ü merc Bozup karmakarış yapmak manasınadır.
******

*Para paylaşmak için boş yere kavga yerine
Mantikiyyât ve akıl kullanarak kâr edelim
Burada mantik ve akıl aynı manada kullanıldığını halde mısra'ı
doldurmak için tekrar edilip Haşiv yapılmıştır.
******

HECE VEZNİ, Hece sayısına göre tertiplenmiş bir ölçüdür. Buna Parmak heabı ölçüsü de denir. Uzun mısralar okunurken bazı yerlerde duraklama veya kesilme olur ki buna durgulama denir. 6+3 = dokuzlu, 4+4 = sekizli, 4+4+4 = on ikili, 6+5 = onbirli, 7+7 = on dördlü, gibi. Yirmi iki hecelik şiirler olmakla beraber, bu ölçü çok az miktarda kullanılmıştır. (Bak Durak, Durgulama)
Örnek:

*Şiir yazmak duygu işi
Bir manası varsa eğer
San'atkarsa şair kişi
Şiirleri bulur değer*

*Duygu dolu serbest şiir
İçinde var bir letâfet
Serbest şi'ri, nesirle bir
Yorumlamak bir marifet*

*Nesir, nazım, şiir diye
Ayrı ayrı taranmalı*

*Mana vezin ve kafiye
Her Şiirde aranmalı*

*Şiirlerin yayınlanır
Sen toprağa gmlnce
Dinleyenler aydınlanır
Aruz vezni de ölünce*

*Mehmet Fatin geldi gitti
Çok geliŐti fikirleri
Yetmiş beş yıl çabuk bitti
Bâki kaldı Şiirleri
4 + 4 = 8 li
******

*Ayrıldım köyümden ederek merak
Dolaştım illeri birşeyler için
Bu merak götürdü beni çok ırak
Yerlere: Hint, Japon, Burma, Tibet, Çin*

*Acaip ellerde dolaşır iken
Gurbette tükettim hayatımı ben
Domuzla köpekle dalaşır iken
Temanen unuttum memâtımlı ben*

*Yaptığım Şeylerin edebi vardı
Bunca iyilikler boşa gitmez ki
Ne eyledi isem sebebi vardı
Hepsini yapmağa ömrüm yetmez ki*

*Fc'eten ölürsem görmeden seni
Vatanım. HAKKINI HELAL ET derim
Garipler gömmeden mezara beni
Dostları namaza davet ederim*

*Mefaki ilm için Çine de gittin
Eğrildi büğrüldü ilk bildiklerin
Yıllarca gençleri öğdün eğittin
Billahi sevaptır eylediklerin.*

6 + 5 = 11 li

*****

*Bir zamanlar mutlydum pederimle yan yana
Kıymetini bilmedim, babam gitti kayboldu
Ninem okuttu beni, eğitim verdi bana
Kıymetini bilmedim, anam gitti kayboldu*

*Dünyanın dört yönünde insanlarla tanıştım
Kıymetini bilmedim, yoldaş gitti kayboldu.
Beş ah-lebeveynle kah küstüm kah barıştım
Kıymetini bilmedim, kardaş gitti kayboldu.*

*Dost oldum, dost edindim, dostça şem'alar yaktım
Kıymetini bilmedim, yarân gitti kayboldu.
Gurbette göz ucuyla bezm-i hubana baktım
Kıymetini bilmedim, canân gitti kayboldu.*

*Allâh verdikçe verdi, servet kesemi deldi
Kıymetini bilmedim, fırsat gitti kayboldu.
Mefaki artık uyan, aklın başına geldi
Kıymetini bilmedim, sıhhat gitti kayboldu.
7 + 7 = 14 lü*

*****

*Hayret-hayrân kefenin iki gözü
Biri azalınca diğeri artar
İlimdir bunların esası özü
Temkinli tahminin değeri artar*

*Zâhire inanmak ne işe yarar
İşin memba'ını öğrenmek gerek
Araştır aslını vermeden karar
O işi yapana kiymet vererek*

*Hayret-hayrân, bunlar birer muamma
İnsan yaşıyorsa hayret'i olur
Hayrânkâr olanlar bilirlir amma
Hayret olmayınca hayat son bulur*

*Mefaki'nin ömrü bilgiyle doldu
Hayrân'ı arttıkça hayret'i yitti
Hayret'i gidince öğrenmez oldu
Şaşkınlık yolunda takatı bitti
6 + 5 = 11 li*

*****

*Sana gerdanlık yaptım onu kimse göremez
Kuyumcuda yapılmaz bahçelerde türemez*

*Öyle bir gerdanlık ki benzemez hiç bir şeye
Ben kendimde sakladım zayi olmasın diye*

*Otuz üç tanesini ardı ardına dizdim
Gözlerimi kapayıp renkli resmini çizdim*

*Göz yaşımıla silerek pırıl pırıl parlattım
Yüreğimin en ücra bir köşesine attım*

*İşte orda kalacak sen dönünceye kadar
Veya içimde yanan kor sönünceye kadar*

*Ben göçmeden gelirsen gerdanına takarım
Gerdanlıkla gerdana haşre kadar bakarım*

*Öyle bir gerdanlık ki benzemez hiç bir şeye
Öpücüklerden yaptım sana yakışsın diye
7 + 7 = 14 lü*

*****

HİCV - HİCVİYE, (Yergi) Tenkid demektir. Edebsizlik yapıp küfür etmek değildir. Toplumların veya insanların kötü veya gülünç taraflarını eleştirmek için yazılan mubalağalı manzumelere denir. Bazı çeşitlerine Ta'riz (taşlama), bazılarına Tehzil (alaya alma) denir. Divan edebiyatında Nef'i, Eşref ve Neyzen Tevfik hicviye yazan şairler arasındadır. (Bak Tehzil, Ta'riz, Şathiye)
Örnek:

*Bilmem ki neden hem koşarız yokluğa burdan
Hem saklanırsız biz güneşin verdiği nurdan*

*Toprakla mezar. Belkide kurtulmağa çâre
Dünyâda bizim yaptığımız kirli çamurdan.*

*Mihmân olarak beş gün için burda varız biz
Aç gözlü bir insan gibi her şey yutarız biz
Mahşerde çıkıp kimleri mes'ul tutarız biz
Dünyâda bizim yaptığımız kirli çamurdan.*

*****

*Yeni dünyâda yahûd dış siyaset dönderiyor
Koca bir devleti Texastaki genç önderiyor.
Çocuk öldürmeğe Bağdatla Kudüs cephesine,
Gavurun leşkerini York'lu çıfıt gönderiyor.*

*****

*Varsa kulüp başkanı gurbette, imâm nerededir.
Geçti mübârek Ramazan, bizde siyâm nerededir.*

*Saklı durur rafta, lûğatlarla berâber, temiz
Bir iki Kur'ân cüzü, furkânı kelâm nerededir.*

*Âlem-i fânîdeki insanda hasâil gibi
Olsa bir aşk tutkusu, Allâha garâm nerededir.*

*Köyler uzaklaştı da gündüz gece hep yoldayız
Camiye vakt kalmadı, salâta kıyâm nerededir.*

*Çarşıda ahlâka riâyet bile kaybolmada,
Şimdiki gençlerde edep nerde, zimâm nerededir.*

*İnsanı çok yordu hayât kaygısı, hiç şüphesiz
Lûtfîle göster bana dünyâda arâm nerededir.
******

*Utandırmak iyi hasletse, bu dünyâdan utandım
Dünen yaptığımız herze için nâ'dan utandım.*

*Ya bir sürçü lisandan kime ettikse eziyet
Edebsiz söz için yâr ile gavgâdan utandım.*

*İlaçsız bazı köylerde kadınlarla çocuklar
Düşüp hastalanırken, tüm ettibbâdan utandım.*

*Siyâsetçilerin kâsd ederek meclis önünde
Vatandaşları haksız yere şekvâdan utandım.*

*Ezelden beri var banka soyanlar ammâ ve lâkin
Bu hortumcuların yaptığı yağmâdan utandım.
******

*Feleğin câhili ey gâfil-i edyân
Hoca sen gaybet edip küfre yapıştın.*

*Kılarak mü'mine kızb ile bühtân
Köyü tüm yağma edip mülkü kapıştın.*

*****

*Yarı üç cümleyi nâzım diye neşre salanlar
Atamızdan bize kalmış bedi' âsârı unutmuş.*

*Müteşair geçinirken latin elfâzı çalanlar
Feilâtün 'le yazılmış zarif eş'ârı unutmuş.*

*Edebiyyat edebinden çok uzklarda kalanlar
Dile hürmet ve hicâb etmeyerek ârı unutmuş.*

*****

HİKAYE: Olmuş veya tahayyül edilmiş bir duraumu veya bir vak'ayı anlatma şeklidir. Umîyetle mensur olarak yazılır fakat manzum şekilleri de vardır. (Bak Mesnevi, Masal, Destan, Efsane)
Örnek:

*Bundan yetmiş sene evvel bahçemizde bir meşe
Ağacında körpe yaprak bakıyordu güneşe
O, ağacın tepesinde görüyordu her yeri
Etrafını seyrederdi bir ileri bir geri
Gözlerini alamazdı ormanlardan, dağlardan
Derelerden, tepelerden o güzelim bağlardan
Ruzgarlarla zarif yaprak dans ederdi bütün gün
Her geçen gün onun için hem bayramdı hem düğün
Dala konan kuşlar ile konuşurdu durmadan
Yüksek yerde gün geçmezdi güzel hayal kurmadan
Gündüzleri bütün vakti türkülerle dolmuştu
Geceleri karanlıkta aya aşık olmuştu
Aysız gece yalnızlığı kendisini sıkardı
Tüylerini yağmurların damlaları yıkardı
Bulutları gözetlemek gözlerini yorardı*

*Fakat yine hiç bıkmadan birkaç soru sorardı
İşte böyle gamsız geçti otuz sene aradan
Yeşil yaprak gürbüzleşti kuvvet verdi yaradan*

Fakat neden sonra gördü etrafında büyüyen

*Genç yapraklar başka dallar asker gibi yürüyen
Yeni dallar ve yapraklar engelliyor güneşi
Gölgeliğin çıkarttığı üzüntünün yok eşi
Ruzgaları kesiyordu ufukları kapıyor
Yağmurların damlaları başka yere sapıyor
Bu günlerde uçan dostlar daha seyrek geliyor
Bir taraftan kurt böcekler vücudunu deliyor
Geceleri sevgilisi ayı görmez olunca
Feryad ile isyan etti hemen sabrı dolunca
Ne yazık ki elden bir şey gelmiyordu. Ne çare?
Ağlıyordu, sızlıyordu kimsesizdi biçare
Neden sonra bu yepyeni hayatına alıştı
Elde olan nimetlerden zevkalmaya çalıştı
Etrafında başka dallar çoğaldıkça çoğaldı
Komşularla geçinmesi samimi ve doğaldı
Otuz sene daha sonra artık yaprak olgundu
Bilgisinin haşmetiyle aklı zihni dolgundu*

*Hareketsiz yaşayışı etti onu az şişman
Gençliğinde yaptığından oluyordu çok pişman
Sevgilisi dolunayı görmediği geceler
Rüyasında yıldızların adlarını heceler
Vücudunda ağrı sızı eşit dengi dengine
Koyu yeşil rengi döndü açık sarı rengine
Hiç bir yardım beklemedi ne ağadan ne de beyden
İlişkisi çoktan beri kesilmişti her şeyden
Titriyordu bütün beden ufalık bir ruzgardan
Ayrılmanın zamanıdır bu ağaçtan bu yardan*

*Topladığı yetmiş beş yıl sakladığı bir kozdu
En sonunda elde kalan üstündeki bir tozdu
Zayıf yaprak kopacak bir hale geldi dalından*

*İstemedi bir şey meşe ağacının malından
Neticede düşecekti erken veya biraz geç
Kendi dedi kendisine “Gömülecek yeri seç”
Fatin, sana o kadar çok benziyor ki bu yaprak
Ne düştüyse gökten kabul eylemedi bu toprak?
******

*New York şehri uyumaz, her zaman hareket var
Yani başka deyimle ‘Geç yatar, erken kalkar’*

*Daha akşam olmadan ortalıklar karışır
Tiren, taksi, otobüs birbiriyle yarışır*

*Küçük büyük binalar lambaları yakarlar
Yıldızlarla ışıklar birbirine bakarlar*

*New York her akşam giyer gece elbisesini
Sabaha dek duyarsın ışıkların sesini*

*Bambaşa bir alemdir Manhattan’ın gecesi
İşte burda çözülür feleğin bilmecesi*

*Dükkanlar kapanırken hemen açılır barlar
Altın, elmas, mücevher gibi binalar parlar*

*Yanıp sönen ışıklar kamaştırır gözleri
İlk defa görenlere unutturur sözleri*

*Gök yüzünden Galaxi düşmüştür Manhattana
Zannedersin böyle bir manzara verir sana*

*Nurlu ışıklar yüksek binalardan geliyor
Bayram kandili gibi göklere yükseliyor*

*Günün başlangıcında gecenin ortasında
Sevgililer buluşur Empire binasında*

*Hiç te yalnız değilsin günün her saatında
Her zaman turist vardır yüz üçüncü katında*

*En üstünden görünür her tarafı adanın
Tad damağında kalır böyle zevki tadanın*

*Avrupada Asyada büyük şehirler çoktur
Ama o şehirlerde bu kadat ışık yoktur*

*Işıkların altında başka bir heyecan var
Kızlar gece canlanır dans eder fecre kadar*

*New York başka bir âlem Christmas'la Yılbaşı
Pırlanta veya elmas benzeri cevher taşı*

*Yılbaşında her taraf ay-yıldız gibi parlar
Meydanlarla caddeler gece gündüz parıldar*

*Yılbaşı gecesinde herkes saata bakar
On ikiye gelince haykırır, nağra atar*

*Bir kısmı şarkı söyler, gülüşür bazıları
Birçoğu kucaklaşır, öpüşür bazıları*

*York'u ziyaret etmek verir başka heyecan
Heyecanla beraber vücuda kan katar can*

*Columbus Circle'inden yollar gider her yöne
Arabalar, taksiler dolaşır döne döne*

*Birleşmiş milletlerin elçilerinin yeri
Nehrin bir kenarında adanın serin yeri*

*Greenwich Village yolu san'atkarlar yoludur
Şair, yazar, ve artist ressamlarla doludur*

*Yeni gelen artistlar bir otelde yatarlar
Yapılan resimleri sokaklarda satarlar*

*Bazan güzel resimler çok ucuza satılır
Bazıları da küçük sergilere katılır*

*Park Avenue yolunda hep zenginler oturur
Kuzey Doğu kısmında yüksek binalar durur*

*Kuzey Batı kısmıdır okumuşların yeri
Burda yaşar adanın ileri gelenleri*

*Duch askeri doldurmuş güney kanalı, nehri
Düşman İngilizlerden korumak için şehri*

*Kanalın kuzeyine Küçük İtalya denir
İşte her gün burada etli makarna yenir*

*Melberry caddesini Napolide sanırsın
Hayallenip uyursan Romada uyanırsın*

*Çinlilerin merkezi güneyde Mott yoludur
Bu mıntıka tamamen Çinlilerle doludur*

Güney Doğu kısmıdır yahudilerin yeri

İlk gelenler burada yaşar yıllardan beri

*Kapalı s1por yeri Madison Square Garden
Girince de hiç çıkmak istemezsin bu yerden*

*Dünyada Amerika muhaceret diyârı
Avrupada Asyada yoktur onun ayarı*

*Arap, Japon, İngiliz, Çinli ziyaret eder
Birçokları kışkanır bir kısmı hayret eder.*

*İkiz binalar denen dünyanın iş merkezi
Yeri bomboş duruyor kalmamış hiç bir izi*

*Fakat daha güzel bir Center yapacaklarmış
Bu merkez de dünyada çok meşhur olacakmış*

*Bu ikiz binaların yerini bir şey tutmaz
On bir Eylül gününü York'lu asla unutmaz*

*World Ticaret Merkezi hürriyet semboluydu
Eşitliğe dayanan ölmez ümit yoluydu*

*New York'a aşık olmak zor bir şey değil amma
Şartlarına uyarak yaşamak bir muamma*

*New York uzakta değil ister isen gelirsin
Arzda duracak yerde semâya yükselirsin.*

*****

HÜSN-İ MATLA' Bir gazelin veya bir kasidenin MATLA'dan sonra gelen ikinci beytine denir. (Bak Gazel, Kaside)

HÜSN-İ MAKTA', Bir gazelin veya bir kasidenin Makta'

beyinden evvel gelen beyte denir. (Bak Gazel, Kaside)

HÜSN_İ TALİL, (Güzel nedenleme) Anlamla ilgili bir san'at türüdür. Bir olayı asıl nedenleriyle değil de başka, hakikatle alakası olmayan, hayali ve güzel nedenlerle izah etme san'atıdır. Örnek:

*Yaşamaktan çoğalan zevki tahayyül ederiz.
Ne kadar haz dolu anlar.*

*Ve hayât derdi olan zahma tahammül ederiz.
Ne acâiptir insanlar.*

İ

İADE, (Geri çevirme) Şiirde her mısra'ın sonuna gelen kelimeyi, müteakip (arkasından gelen) mısra'ın ilk kelimesi olarak tertip etmğe denir. Halk arasında buna zincirleme koşma da denir.

İCAZ, Az sözle çok şey anlatma. Mısra'ların asıl kastedilen manasını kaybetmemek şartı ile bir fikri az kelimelerle izah etmeye İcaz denir. Yazıda sözü az, anlamı çok olmalıdır. Atasözleri bu türdendir. (Bak mesel, Atasözü, Berceste) Örnek:

*Zannetmekle cennetle cehennem çok uzakta
Beklenmedik an mevt bizi bekler bu tuzakta.*

İÇ KAFİYE, Beyit içinde yapılan kafiyelere denir. Böyle yazılan manzumelere Musammat denir.

Örnek:

*Ey sevgilim, lûtfeyleyip âgûşuna aldın beni
Yalnız küçük bir bûseyle sevdâlara saldıñ beni*

*Bir uhrevî derde düşen şâirlere dostum diyen
Âşıka derman vermeyen hülyâlara saldıñ beni*

*Köyden uzak illerde ben, bir tek suçum sevmek iken
Husûmetin bilmem neden dünyâlara saldıñ beni*

*Dağ deldirip Ferhat gibi, yol kaybeden Mecnun gibi
İklimlerin en çirkini sahrâlara saldıñ beni*

*Söz verdiğin vuslat için yüzlerce kez ettin yemin
'Yarın dedin birgün dedin ferdâlara saldıñ beni' (1)*

*Gurbettede Mehmet Fatin göz yaşlarıyla hasretin
Doldurduğu, en çok derin deryâlara saldıñ beni
(1) Baki'nin gazelinden*

*Bu gazelde **sevdâlara, hülyâlara, dünyâlara, sahrâlara, ferdâlara, deryâlara** ana kafiye dir, **saldıñ beni** rediftir ve **düşen-diyen-vermeyen, ben-iken-neden, gibi-gibi-çirkini, için-yemin-dedin, Fatin-hasretin-derin** kafiye leri kendi aralarında her beyitte ayrı ayrı iç kafiye dir.*

*****

*Dünyâyâya nizam verdin, halkın önüne serdin
Rabbim Sana çok şükür, doğru yolu gösterdin.*

*Önce esirdik kulduk, hak dinine sokulduk
Rabbim Sana çok şükür, tükenmez nimet bulduk.*

*Kalbimizi saf ettin, hükmünde insaf ettin
Rabbim Sana çok şükür, suçumuzu affettin*

*Kullarını aç etme, zalime araç etme
Rabbim Sana çok şükür, nâ-merde muhtaç etme.*

*Lutfunuz bana candır, damarımdaki kandır
Rabbim Sana çok şükür, rızkım bana ihsandır.*

*İnancım hep dindedir, vücudum da zindedir
Rabbim Sana çok şükür, sıhhatım yerindedir.*

*Bilmem neydi muradım, yürüdüm adım adım
Rabbim Sana çok şükür, seksen sene yaşadım.
Burada verdin, kulduk, ettin, etme, candır, dindedir, muradım, iç kafiyelerdir.
******

İLÂHÎ, Allahın varlığını ve azametini ikrar etmek, onu övmek ve ona yalvarmak maksadıyla yazılan Tekke edebiyatının kullandığı bir nazım şeklidir. Muhtelif dergahlarda İlahiye Nefes, Ayin, Cumbur denildiği de olur. (Bak Dua, Na't, Munaca't, Tevhid)

İLÂN, (Yayma) Herhangi bir mevzuu umuma bildirme şeklidir.
Örnek:

*Ârif bilir Eyvâh'ları manzum sözümüzden
Lâkin yine firkat yaşı dinmez gözümüzden
Çoktan beri gurbet-zedeyiz. İşte bu yüzden
Bayram yaparız gelse misâfir köyümüzden*

İLİM: İlim okuyarak öğrenilen bilgi demektir. Divan edebiyatında kullanılan ilimlerden bazıları şunlardır: İlm-i aruz, (Aruz vezniyle alakalı), İlm-i bedi', (Güzel söz söyleme ve yazma ile ilgili), İlm-i belâgat, (Düzgün ve malalı konuşma ile ilgili), İlm-i beyan, (İfade etme ile ilgili) ilimlerdir.

Örnek:

*Bilmediğın bilmiyorsan, sakın gelme bu yana.
Bildiğın bilmeyen cahil, uykusundan uyana.
Biliyorsan bilmediğın, öğretirim ben sana.
Bildiğini bilen ârif, gel önder ol sen bana.*

*****

*Eğlenmek için yârını yârârını öğren
Çindeysede, lûtf ilmini irfânını öğren
Mahşerdeki menzilde hesap vermeden önce
Dünyâda iken diynini iymânını öğren*

*****

İLİM ÇEŞİTLERİ, Şair şiirlerini hem bildiği ilimlerle hemde kendi kültürünün mantığı ile derinleştirir. Bildiği ilimler yanında kelime hazinesini dolduran ve aynı manaya gelen kelimelerin kullanılış yerlerini bilmesi şiir yazışını kolaylaştırır.

Divan edebiyatında adı geçen bazı ilim çeşitleri şunlardır:

İlm-i aklî, İlm-i aruz, İlm-i aşk, İlm-i edyân, İlm-i felsefiye, İlm-i fıkıh, İlm-i gayb, İlm-i enbiyâ, İlm-i hesap, ilm-i hikmet, İlm-i imlâ, İlm-i lugat, İlm-i manâ, ilm-i nücûm, İlm-i şeriat, İlm-i tasavvuf, İlm-i tefsir, İlm-i tıp gibi ilimlerdir.

İLTİFAT, Hatır sorup gönül alma mealinde nükteli bir şekilde yapılan edebi san'atlardan biridir.

Örnek:

*Kemâl der Fatin'e fâtin
Kalır medresede cahil.
Fatin der ki buna, lâkin
Kemâl "Fatn-ı mütegâfil"*

Kemal'in bilgili olup ta bilmemezlikten geldiğini belirterek iltifat edilmiştir.

İMÂLE, İmâle bir aruz hatasıdır. Vezne uydurmak için kısa (açık) bir heceyi kapalı bir heceymiş gibi uzun okunmasından meydana gelir.

Örnek:

Unutup derdimiziiii şükredelim halimize

Feilâtun feilâtun feilâtun Feilun

. . / / . . / / . . / / . . /

(İii uzun okunması lazım olduğu için imâledir ve vezni bozmaktadır.)

*****

Kur'an okuyup tesbih ileeee besmele çekti

Mefulu Mefailu Mefailu Feulun

/ / . . / / . . / / . . / /

(Eee uzun okunması lazım olduğu için imâledir ve vezni bozmaktadır.)

*****

Şanlı tahtın çoktan uçuuu, şimdi toprak yerdesin

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün

/ . / / / . / / / . / / / . /

(Uuu uzun okunması lazım olduğu için imâledir ve vezni bozmaktadır.)

İRSAL, Bir beyitte iki şey arasında yapılan bir mukayesedir. (Bak Teşbih, İstiare)

İSTİARE, (İğretileme) Benzetmenin bir türüdür. Aynı zamanda hem mecaz hem de benzetme niteliklerini taşır. İki şey

arasındaki benzerlik, benzeyen ile benzetilen ve benzetme yönü ve edatı birarada bulunur. Açık istiarede yalnız benzetilen söylenir. Kapalı istiarede yalnız benzeyen söylenir. Temsili istiarede (allegori) Konu başka bir şeyle anlatılmağa çalışılır. İstiareden maksat söylemek istenilen fikri daha canlı bir şekilde ifade etmek

istenmesidir. (Bak Mecaz, Benzetme, Teşbih)

Örnek:

*Bir tuhaf düş rü'yet ettim muttasıl bir kaç gece
Olmuşum ben bir yağız at. Halli müşkil bilmece.*

*Ol kadar benzer ki enfüs, lafzı denktir zikrime
Farkedilmez bir konuşsan, fikri benzer fikrime.*

*Esb miyim ben yoksa bir rü'yâ gören insan mıyım?
İns miyim ben yoksa bir rü'yâ gören hayvan mıyım?*

*****

*Ezilen lûgat-ı Osmani'ye râhil diyelim mi ?
Ya, Latin lafları öz Türkçeye dâhil diyelim mi ?*

*Senelerden beri kullanılan Osmanlıca sözler
Üretilmiş yeni elfâza mümâsil diyelim mi ?*

*Dile yerleştirilen Farsça'yı dilden çıkarıp
Kökü eksik yarı kültüre tâil diyelim mi ?*

*Türetilmiş sözü Asyadaki Türkmen bile bilmez
Anayurtta yaşayan Türklere gâfil diyelim mi ?*

*Yüce Kur'andaki âyetleri tefsir ile ma'ruf
Din-i İslâmı eğiten mektebe zâil diyelim mi ?*

*Ata'nın nutkunu bilmek, Akif'in marşını bilmek,
Onu fehmi eylemeyen gençlere bâhil diyelim mi ?*

*Özü tarihte yazılmış şanımız kültüre bağlı
Diyen öz duygulu askere câhil diyelim mi ?*

*Edebiyyat eğitim dersleri vermekle muvazzaf
Bu veciz hicvi yazan şaire zâhil diyelim mi ?
******

*Yarışırken beni görsen deli divâne sanırsın
Ama halvette iken bendeni mestâne sanırsın.*

*Sen eğer Türkçeyi sâf kalb ile hatm edemezsen
Bu beyitlerde geçen sözleri efsâne sanırsın.*

*Gece eğlencede hamr içmeyi dostlarla yaparken
Şeb ü rûz şi'r okunan yerleri meyhâne sanırsın.*

*Yazılan lafların anlamlarını bir bilebilsen
Gelişen bilgini girdap gibi pervâne sanırsın.*

*Atik Osmanlıcanın vardığı yerden bakılırsa
Edebî Mehmet'i sen kültüre bîgâne sanırsın.
******

*Her türlü muammâ doludur kendi içimde
Nefsim-dili, kalbim-sesi bir başka biçimde*

*Nefsim beni aldatmada, kalbim bana mürşid
Şehvet dolu şeytâni karanlıklara hurşid*

*Matlub-u vücud sâdece ekmekle biraz su
Lâkin susamış nefsimi tatmin edemez cu*

*Bir esb sanacaksın ne vakit nefsimi görsen
Hem tekme atar hem de sanır kendini tevsen*

Gönlümle tenâkuzları gördükçe yanımda

Sandım kızışan öfkesi nefsin yakınımda

*Kaldırmak için güçlü tenâkuzları Mehmet
Artık ediver kendini Allâha emânet.*

*****

*Felekte neş'e veren ses güzin rübâb gibidir
Ölüm rahatlığı ukbâda tatlı hâb gibidir*

*Uzun yaşantı umumun talebi olsa bile
Geçinme kayıgsı hiç bitmeyen azâb gibidir*

*Kılıç misali kesen sözlerin saçıldığı yer
Kızıl dudakla ağız, süslü bir kirâb gibidir*

*Sevenlerin çabucak sislenen gözündeki nem
Firuze gökteki ratıp gezen sehâb gibidir*

*Nihâni meclise her geldiğinde sevgilinin
Hafif sıcak nefesi çölde bir serâb gibidir*

*Baharda bahçivanın bahçesinde gül kokusu
Gülen kadın didesinden gelen gülâb gibidir*

*Ağarmayan gecenin zulmetinde gaybubetin
Kederli kalbimi örten siyah hicâb gibidir*

*Mahalleden gelerek mâşuku ve mâşukayı
Çekiştiren kişiler havlayan kilâb gibidir*

*Küçük iken gelin olmuş bekar ve bâkireler
Kütüphanemde okunulmamış kitâb gibidir.*

*Uzunca tatlı ömür mahbubeyle bir yaşamak
Zamanla eskiyip kıymetlenen şarâb gibidir*

*Acuzların yaşı hakkında kim ne derse Fatin
Senin bu günlerin eyyâm-1-eş-şebâb gibidir.*

*****

İSTİFHÂM, (Soru) Bilinmiyen şeyleri öğrenmek için sık sık sormak. (Bak Techâül-i ârif)

Örnek:

*Ezilen lûgat-1 Osmani 'ye râhil diyelim mi ?
Ya, Latin lafları öz Türkçeye dâhil diyelim mi ?*

*Senelerden beri kullanılan Osmanlıca sözler
Üretilmiş yeni elfâza mümâsil diyelim mi ?*

*Dile yerleştirilen Farsça 'yı dilden çıkarıp
Kökü eksik yar1 kültüre tâil diyelim mi ?*

*Türetilmiş sözü Asyadaki Türkmen bile bilmez
Anayurtta yaşayan Türklere gâfil diyelim mi ?*

*Yüce Kur 'andaki âyetleri tefsir ile ma 'ruf
Din-i İslâmı eğiten mektebe zâil diyelim mi ?*

*Ata 'nın nutkunu bilmek, Akif'in marşını bilmek,
Onu fehm eylemeyen gençlere bâhil diyelim mi ?*

*Özü tarihte yazılmış şanımız kültüre bağlı
Diyen öz duygulu askere câhil diyelim mi ?*

*Edebiyyat eğitim dersleri vermekle muvazzaf
Bu veciz hicvi yazan şaire zâhil diyelim mi ?*

*****

*Varsa kulüp başkan1 gurbette, imâm nerededir.
Geçti mübârek Ramazan, bizde siyâm nerededir.*

*Saklı durur rafta, lûğatlarla berâber, temiz
Bir iki Kur'ân cüzü, furkânı kelâm nerededir.*

*Âlem-i fânîdeki insanda hasâil gibi
Olsa bir aşk tutkusu, Allâha garâm nerededir.*

*Köyler uzaklaştı da gündüz gece hep yoldayız
Camiye vakt kalmadı, salâta kıyâm nerededir.*

*Çarşıda ahlâka riâyet bile kaybolmada,
Şimdiki gençlerde edep nerde, zimâm nerededir.*

*İnsanı çok yordu hayât kaygısı, hiç şüphesiz
Lûtfile göster bana dünyâda arâm nerededir.*

*****

İSTİHRAÇ, (Bak Akrostiş)

İŞTİKAK, (Türetme) Manaları aynı olmasa dahi aynı kökten veya yakını bir kökten gelen kelimerinden türetilip bir beyitte kullanma san'atıdır. Bu san'at ses açısından bir ahenk çıkarttığı için divan edebiyatında çok kullanılmıştır. *Esb, eser, buse, beste, hasret, husus, nefes, eser, esbab, sade, askerhadis, nefis* gibi (Bak Söz san'atları)

Örnek:

*Seksen sene sırlarımı sultanıma sundum.
Sultanımın esrarını cananıma sundum.*

İçinde s harfi olan kelimelerden yapılmış bir beyit.

K

KAFİYE, (Uyak), İki mısra sonunda tekrarlanan ses benzerliğidir. Ayrı ayrı manalarda olan kelimelerin sonlarındaki harflerin en az bir tanesinin aynı sesi çıkartması zarureti vardır. Aynı manaya gelen ve görevi aynı olan eklerle müstakil kelimelerin tekrarlanması kafiye sayılmaz. Kafiye çeşitlerine göre tasnif edilir. (Bak Redif)

Yarım kafiye, Tek harf benzeşmesidir.

Örnek:

*Erken başladı telaş
Büyüdü yavaş yavaş
Ana, baba, bac(ı)kardaş
Köyde düğün var bugün*

*Bazlamalar açıldı
Sofralara geçildi
Üste ayran içildi
Köyde düğün var bugün*

*Davulla zurna çalsın
Oynayacaklar gelsin
Seyirciler halka olsun
Köyde düğün var bugün*

(Ertesi gün)

*Mefaki dün çok yoruldu
Yataklara serildin
Sabahleyin dirildin
Köyde düğün vardı dün
Burada ekler nazarı itibara alınmazsa aç-geç-iç, çal-gel-ol,
yor-ser-dir, kökleri yarım kafiyedir.*

Tam kafiye, Biri sesli biri sessiz iki harf benzeşmesidir.
Örnek:

*Mevla çok menekşe vermiş
Keşke toptasaydım ondan
Koklayınca mest edermiş
Keşke koklasaydım ondan*

*Geldi altı bint uzaktan
Birbiriyle oldu reşke
Buse verdiler dudaktan
Keşke öpmeseydi keşke*

*Ben günahı işleyince
Nefsimin çok oldu kaybı
Vicdanım "Hayır" deyice
Keşke söyleseydim aybı*

*Pişman olma fayda vermez
Dünya çarkı etmez iyab
Bâki Mehmet aşkı yermes
Keşke sevgi olasa sevab
Burada ekleri nazarı itibara almazsak ver-eder,
uzak-dudak, işle-de, ver-yer, iyab-sevab,*

tam kafiyedir.

Zengin kafiye, İki harften fazla harflerin benzeşmesidir.

Örnek:

*Şair değilim sadece manzum yazarım
Hâşâ bu değildir ki benim yok nazarım
Öz Türk dili aruzla yazılmaz diyenin
Kurşunlu kalemlerle mezarın kazarım
Burasa ım ekini nazarı itibara almazsak yazar-nazar-kazar
zengin kafiyedir.*

Cinaslı kafiye, (Bak. cinas)

Örnek:

*Kalbur altına düştüm. Sıdk ü hakk ele beni
Gizli kalmadı sırrım, verdi nefis ele beni
Gam keder dolu yetmiş yıldır aşka tutuldum
Olmanın diye vuslat, sürdü baht ele beni.
Burada
Ele = elekten geçirme
Ele = yabancıya verme
Ele = gurbete
yazılışları aynı fakat manaları ayrı olduğu için Cinaslı kafiyedir.*

Redifli kafiye, Redif arkadan gelen manasına gelir.

Kafiyedeki son harften sonra gelen eklere veya kelimelere denir.

Bu kelimeler hatta bir mısra bile olabilir. (Bak Redif)

Örnek:

*Felekte neş'e veren ses güzin rübâb gibidir
Ölüm rahatlığı ukbâda tatlı hâb gibidir*

*Uzun yaşantı umumun talebi olsa bile
Geçinme kayıgsı hiç bitmeyen azâb gibidir*

*Kılıç misali kesen sözlerin saçıldığı yer
Kızıl dudakla ağız, süslü bir kirâb gibidir*

*Sevenlerin çabucak sislenen gözündeki nem
Firuze gökteki ratıp gezen sehâb gibidir*

*Nihâni meclise her geldiğinde sevgilinin
Hafif sıccak nefesi çölde bir serâb gibidir*

*Baharda bahçivanın bahçesinde gül kokusu
Gülen kadın didesinden gelen gülâb gibidir*

*Ağarmayan gecenin zulmetinde gaybubetin
Kederli kalbimi örten siyah hicâb gibidir*

*Mahalleden gelerek mâşuku ve mâşukayı
Çekiştiren kişiler havlayan kilâb gibidir*

*Küçük iken gelin olmuş bekar ve bâkireler
Kütüphanemde okunulmamış kitâb gibidir.*

*Uzunca tatlı ömür mahbubeyle bir yaşamak
Zamanla eskiyip kıymetlenen şarâb gibidir*

*Acuzların yaşı hakkında kim ne derse Fatin
Senin bu günlerin eyyâm-ı-eş-şebâb gibidir.
Bu manzumede â ile biten kelimeler kafiye ve gibidir kelimesi bir
redftir.*

*****

KALB, MAKLUB-1 MUAVVEC, (Çevirmece) Bir kelime tersinden okunduğu zaman ayrı anlamlı kelime çıkarırsa ve bu kelimeleri bir beyitte kullanılırsa Kalb san'atı yapılmış olur. Buna Ters de denir. (Bak Ters)

Örnek:

Afak*kafa, Anam*mana, Abid*diba, Vasıta*atı sav, Koç*çok, Enis*sine, Felah*halef, İktibas*sabit ki, Mey*yem, Rah*har, Fas*saf, Naz*zan, Baki*ikab, gibi

Örnek:

*İhsân edilen sıhhate şükranları ma'ruf
Gurbettede BAKİ'ye İKÂB eyleme yâ Rabb.*

*****

KALENDERİ, Halk şairleri tarafından aruzun Mefûlü, mefâilü, mefâilü, feûlün kalıbı ile yazılan ve gazele benzeyen manzumelere denir. (Bak Gazel)

KAPALI İSTİARE, Bir benzetmedir. Kapalı istiarede yalnız benzeyen söylenir. Aslan gibi, Cennete benzer. (Bak İstiare)

KAPALI HECE, (Ünsüz hece) Heceler sessiz bir harfle biterse buna kapalı hece denir. at, bal, kim, sat , kurt, alt kalk Türk gibi. Kapalı heceler bir çizgi ile gösterilir. (/)Arapçadan ve Farsçadan gelen kelimeler daima uzun okunur ve kapalı sayılır ki bunlar umumiyetle inceltme ve kesme işaretleri ile ayırd edilir.

Âb (/), mehtâb (/ /), rüzgâr(/ /), san'at (/ /) gibi. (Bak Aruz) Bu heceler mısradaki açık hece gibi kısa bir şekilde okunması bir vezin hatasıdır. (Bak Zihaf).

Bunun aksi olan bir açık hecenin kapalı gibi uzun okunması da

vezin hatasıdır. (Bak İmale).

KARIŞIK KALIPLAR, Aynı türden olamayan Tef'ilelerin bir araya getirilerek bir ölçü birimi yapmağa denir. (Bak Aruz vezni)
Örnek:

*Mefûlü mefâilü feûlün,
Mefâilün feûlün mefâilün feûlün,
Feilâtün mefâilün feilün,
Mütefâilün feûlün mütefâilün feûlün, gibi*

KASİDE, Niyet etmek, kasd etmek manasına gelir. Yazılışı bir kasde dayandığı için bu ismi alır. Kafiyeler aa, ba, ca, da.... şeklidir. Kasidenin maksadına göre muhtelif beyitler Nesib, Teşbih, Tegazzül, Girizgah, Fahriye ve Dua adları alır. İlk beytine Matla' ve son beytine Makta' denir. Şairin isminin geçtiği beyte de Tac beyit denir. Kaside muhtelif mevzularda (din, tasavvuf, hikemî, felsefî, estanî didaktik, hicviye, mersiye, nitelikte) olabilir. Kasideler her mevzuda olacağı gibi, Allah övülüyorsa Tevhid, Allaha yalvarılıyorsa Munacaat, Peygamber övülüyorsa Naa't adını alır. Bir gazelde tasvir bölümünden sonra son bölümünde övünme ile övdüğü şahıs için Dua beyitleri yer alır
Örnek:

İsmi VAR İÇİNDE KASİDESİ

(Musarrâ beyti, ana kafiye)

*Sözüm ibret doludur. Sanma hikâyet var içinde
Göreceksin, ne kadar ders-i hakîkât var içinde.*

(Güzergah)

*Acı fürkat taşıyan sözlerim azcık katı lâkin
Kalemin kavli kibâr, hem de halâvet var içinde.*

*Gece rü'yamda meleklerle berâber bunu yazdık
Yüce Rabb şâhidim olsun ki selâmet var içinde.*

(Nasib)

*Lafı manzum bu beyitlerde redif kâfiyelerle
Aruzun verdiği âhenge sadâkat var içinde.*

*Emelim burdaki efkârımı göstermeden ayrı
Edebî gençlere yardım ve delâlet var içinde.*

*Feleğin verdiği dünyâdaki şehvetli hayâta
Kimi çok rağbet eder amma, nedâmet var içinde.*

*Baş1 boş dostları işrette ve meyhânede gördük
İyi bir hâne değil gizli felâket var içinde.*

*Senelerden beri zahmet ve zarûretle boğuşmuş
Nice gurbetçilerin sâdece mihnet var içinde.*

*Saman otlar ve çamurlarla yapılmış yere girdik
Fakir insanlara ihsân ve inâyet var içinde.*

*Âdemiyyet güdülen duygulu sosyal kuruluştâ
El uzatmakla beraber çok atıyyât var içinde.*

*Kuru dallardan örölmüş yedi dersihâne gözettik
Arı san'atlı ilim, bilgili hikmet var içinde.*

(Beytül gazel)

*Çekicin kıymeti artmaz kızarak dövsede zerri
Değer altın'da kalır. Dengeli kıymet var içinde.*

*Yüce kıymet verilen devletin izzetli makâmı
Görünür herkese kasr amma harâbât var içinde.*

*İlim öğretmek için herkese beş yüz sene evvel
Kurulan medresenin ser-kitabiyyat var içinde.*

*Sen eğer görmez isen sevgiyi kalbinde yakından
Yine bak gönlüne, bir sırr-ı muhabbet var içinde.*

*Uzak illerde mukaddes sayılan mâbede girdik
Ulu Kur'ân-ı Kerîm'den yüce âyet var içinde.*

*Yaradan hikmeti, her cümlede Kur'ânı Kerîm'in
Çoğalan kuvve-i kudsiyeli şevket var içinde.*

*Bir ibâdet yeridir, kûşede metruk bile olsa
O nazargâh-ı ilâhinin uhuvvet var içinde.*

*Kamu insanların iymânını ahlakça yücelten
Mütenevvir köşelerdir ki ibâdet var içinde.*

*Yüce rûhî heyecanlarla bir akşam namazında
Hele bir secdeye gel, sabr-ı selâmet var içinde.*

*Koca dünyâda fütursuz yaşarız bir süre amma
Ecelin geldiği gün, cebren azîmet var içinde.*

*Hem uzak hem de garip yerde yaşam zor ve çekilmez
Acı gaybûbiyetin sâdece zahmet var içinde.*

(Şah beyit)

*Kara toprak bile bilmez, ölümün verdiği vehm'ı
Kazılan kabre inen sandığın uzlet var içinde.*

*Bu derin hisleri vahdet duyarak beyt'lere kazdım
Olamaz lâf-ı güzâf, kavl-i mücerret var içinde.*

(Makta, ve tac beyit)

*Bu atık şî'ri kim anlar diye hiç gam yeme Bâki
Kalemin çizdiği san'at ve fazîlet var içinde.*

*****

İsmi: EDECEK KASİDESİ

Musarra beyti

*Hele bir gelsin o büt herkesi hayrân edecek
May içen dostları birbirine düşmân edecek*

*Perişân sarhoşu divâne eden raksı ile
Gece meyhâneyi tüm hâk ile yeksân edecek*

Girizgah

*Yalnız bir gece rakkâs olarak geldi diye
Bizi rüsvâ ederek âleme destân edecek*

*Gece neş'eyle şaraphânedede meynâb götüren
Yeni sâkî harâbât ehlini neşvân edecek*

*O gül endamlı güzel bahçeye hiç gelmez ise
Baharın gülleri, bübülleri figân edecek*

*Caka göstermek için cilveli kıp kırmızı gül
Ötüşen bülbül-i şeydâyı gazelhân edecek*

Nasib

*Kurumuş bahçeye âşüfte güzel geldiği gün
Şakıyan gülmesi sahrâyı gülistân edecek*

*Yüce meclisteki kırkbeş senelik sevgili şûh
Küçücük kız gibi yaş haddini nihân edecek*

*Sinemin yangını bir damla su muhtâcı için
Eğer isterse Hüdâ katreyi bârân edecek*

*Ama bir kez yüregim köşküne bir gel görelim
Yaramaz günleri aklım yine nisyân edecek*

*Leb-i nârdan bana bir bûse verirken de veli
Ki şarap içmek için hem beni hirmân edecek*

*Esir oldum diye artık şarap içmezsem eğer
Beni dar kalbine binbir gece mihmân edecek*

*Dilinin verdiği sözden gece gündüz kanayan
Yüreğim, gizli olan sırrımı âyân edecek*

*Beytül gazel
Sonu gelmez acı rü'ya gibi yıllarca süren
Bu firâk sancısı çok yazları hâzân edecek*

*Ecelin gel diği gün dilberi hâk etmesine
Bu şaraphânedede sarhoş bile giryân edecek*

*Şah beyit
Ey ecel! Nâfile geldin yine cân almak için sen
Bu güzel cânını hayranlara kurbân edecek*

*Tac beyit ve Makta'
İki dünyâ arasından geçerek yâre giden
Sonu yok gam dolu yol Mehmedi natvân edecek*

*****

İsmi: GEREKİR KASİDESİ

*Yaşayan mahluka sıhhat ve saâdet gerekir
İnanan mü'mine kuvvetle metânet gerekir.*

*Doğuşundan sana Allâh tarafından verilen
Nefesin bitmeden evvel de şahâdet gerekir.*

*Yedi kat gökten inen Hazret-i Kur'ân-ı Kerim
Ve o âyetlere saygıyla riâyet gerekir.*

*Kulun Allah tarafından verilen nîmetine
İçi el-hamd ile şükran dolu minnet gerekir.*

*Namazın hükm-i kazâ farzedilen secde için
Kitabın kavline tâatla ibâdet gerekir.*

*Yalnız bayrama mahsus iyi günlerde değil
Gücü az yoksuna her demde inâyet gerekir.*

*Günâh işler ve fesat sözleri yaymak yerine
Yasak olmuş bir amelden kaçış elbet gerekir.*

*Birinin şeytana bir kez kanarak başladığı
Günâh eylemlere bin kerre nedâmet gerekir.*

*Seneler sonrası birden hür olan millet için
Yeni devlette mecâl, halkta hamiyet gerekir.*

*Çalışan millete yâ Rabb bir akâmet yerine
Ona rıf'at, ona hakkettiği nusret gerekir.*

*Yeni asrın kuduran düşmanı def'etmek için
Cesur askerde şecâat millette de vahdet gerekir.*

*Acımaz zâlime dünyâda cezâ olmasa da
Rezil insafsıza mahşerde musîbet gerekir.*

*Su-i tefsirde hatâ yapmadan Ey âlim-i dehr
Daha çok fehm için elfâzda selâset gerekir.*

*Küçücük hânede evlâd-ı ayâl, ced, ebeveyn
Gibi tüm fertlere ikrâm ile izzet gerekir.*

*Fukarâ komşuya dünyâ malı bahsinde felek
Kuru bir va'd-ı tehî fevki, mürüvvet gerekir.*

*Ta ezelden beridir küskün olan kimselerin
Barışıp birbirinin affına gayret gerekir.*

*Kııacık ömrünü hoşnut yaşayıp gülmek için
Sevilenlerle sevenlerde muhabbet gerekir.*

*Yaratan Hakk tarafından verilen gün yaşadın
Ve nihâyet sana Bâkî, bir azîmet gerekir.*

*****

KIT'A, Parça anlamına gelir. Dört mıradan ibaret olan bu eserler tam bir mana ifade etmek için yazılır. İki, üç beyitlik gazel şeklindedir. Umumiyyetle felsefi, tavassufî fikirleri ifade etmek için kullanılırsada her mevzuda da yazılabilmektedir.

Örnek:

Mesken kirası vermeyen iskânsız olur

*Mümkün bile bir tembele imkânsız olur.
Tenhâya gidip kırk seneden fazla kalan
Gurbetçi, cefâ-keş gibi furkânsız olur.*

*****

*Şehvetle berâber başı boş gençliğe kandık
Sayrılı zamanlardaki her derde dayandık
Allâh o kadar fazla ömür verdi ki bizler
Mihnet çekerek pîr yaşamaktan da usandık.*

*****

*Vardır kimimiz hiç göremez kendine eş
Tırtıl'sa semender görünür dahl-i ateş.
Bir çifte güzel göz bile yetmez kimine
Tek gözle görür koskoca dünyâyı güneş.*

*****

*Enhârda su âheste akar bıkmadan, Ey mâh.
Ömr böyle biter, âlemi hiç sıkmadan, Ey mâh.
Gel, şevk içelim âb-ı hayât zevk kadehinden
Miâdı gelip tendeki rûh çıkmadan, Ey mâh.*

*****

KİNAYE, Fikirleri doğrudan doğruya değil fakat dolayısıyla anlatmak isteyen edebi bir söz san'atıdır. Söz hem gerçek hem de mecazlı anlamda kullanılır. Hakiki manası nazara alınması mümkün iken mecazi manasının pekiştirilmesi san'atına denir. (Bak Mecaz, Telmih, Mazmun)

Örnek:

*Köyümün muhtarı, yok zerre kadar ârı, uzundur bir eli.
Okumuş bir sene Almanyada, olmuş sıradan bir De Pe'li.*

*Onu biz seçtik aday dört sene evvel, bilirim. Belki de o,
Koca bir bankada hortumcu müdürdür veya milletvekili.*

*****

KOŞMA, Manası koşmak mastarından gelip şiirde yarışma ve karşılıklı sözleşme manasına gelir. Halk edebiyatında yaygın bir nazım şeklidir. Dört mısradan yapılmış bentler halindedir. Kafiye düzeni bbba, ccca, ddda gibidir. Koşmaların Müstezad olan şekilleri de vardır. Halk arasında buna Ayaklı veya Yedekli Koşma denir. (Bak Müstezad)

L

LİRİK ŞİİR, Bir kimsenin aşk duygularını içli bir dille yazdığı manzumeler bu tiptendir. Maddi düşüncelerden çok hissiyata dayanan şiirlerdir. Divan şiirlerindeki gazellerde bu şeklin örnekleri çoktur. (Bak Gazel)

Örnek:

*Çerkez kız Sultan, ne kadar çok değer var
Cânân olarak gel, sana kalbimde yerin var.*

*Yıllar yılı gurbette kalan sevgili yolcu
Mihmân olarak gel, sana kalbimde yerin var*

*Dans etmek için köydeki meyhâneye bir kez
Raksân olarak gel, sana kalbimde yerin var*

*Yıldızların altında şafak sökmeden önce
Nihân olarak gel, sana kalbimde yerin var*

Sağlıkla heman gel, eğer istersen, görevli

Derbân olarak gel, sana kalbimde yerin var

*Hâk olmadan evvel Fatin'in gönlüne girdin
Sultân olarak gel, sana kalbimde yerin var*

*****

*Anadan doğma güzel cilvelisin Bosnalı kız
Süzülüp hazla bakan gamzelisin Bosnalı kız.*

*Sıladan gurbete gelmiş gibi ürkek görünüp
Sabah erkenden esen tan yelisin Bosnalı kız.*

*Heyecandan yana birdenbire içten doğarak
Derenin durmaz akan çay selisin Bosnalı kız.*

*Ne zaman meclise gelsen sarılıp dâmenine
Sarı gülden daha çok neş'elisin Bosnalı kız.*

*Dokununca şaha kalkmış kabaran hislerine
Yumuşak nağme çalan saz telisin Bosnalı kız.*

*Seni her dem severim ben, kölen oldum, diyene
İnanıp kahkakalarla gülmelisin Bosnalı kız.*

*Yaşamak köyden uzak herkese zor geliyor
Bir an olsun yalnız gelmelisin Bosnalı kız.*

*Beni baştan çıkarıp neyleyeceksin güzelim
Bu Fatinden güç umarsan delisin Bosnalı kız.*

*****

*Ey bâd-ı seher, lûtfîle dildâre dokunma
Cânânıma el sürme sakın, yâre dokunma*

*Dilber ki siyah saçlı çakır gözlü yüzünde
Esved beni görsen bile dîdâre dokunma*

*Ben nefis-i perîşâna değil, yâre selâm ver
Zülf okşar iken şehv ile rûhsâre dokunma*

*Gül bahçesi gez, bülbül-ü şeydâ ile söyleş
Gülhânede gül koklar isen, hâre dokunma*

*Bâki! O güzel, meclis-i handâna gelince
Efkâra dahlıp sehv ile güftâra dokunma
******

*Aya baksam görürüm vechini saçlar arasında.
Sana baksam görürüm kevkebi bir şeb karasında.*

*Kamerin şavkını ölçsem gece etraf kararınca
Yüzünün nûru gelir fazlaca revnak darasında.*

*Seni andıkça uzaktan yüreğim parçalanır hep
Kanayan cerhayı gel gör Fatin'in kalb yarasında.
******

*Firkat-zede ben fakr-ü garip, sen de bir eldin
Deryâlar aşır vuslat için sen bana geldin
Aklımda yer etmiş, hiç unutmam sen o akşam
Yıldız gibi göklerde melekten de güzeldin.*

*İkbâli hemen biz kaderin seyrine saldıık
Aşk âlemi derken gece hülyâlara daldık
Biz böylece geç vakte kadar bir süre kaldık
Meltemli o seherde melekten de güzeldin*

*Rüzgarlı semâlarda bulutlarla görüştük
Ay nûrunun altında harâretle öpüştük
Hûrî dolu âlemde yeşil cennete düştük
Cenneteki her yerde melekten de güzeldin.*

*****

LUGAZ, Manzum bir şekilde yazılmış bir bilmece gibidir. ‘Nedir ol kim’ diye başlar ve bilmeceye insan adından başka her şeyi sorar. Bilin bakım bu nedir. (Bak Muamma)

Örnek:

*Bilin bakım bu nedir
Manzum bir bilmece dir.*

*Ya beni takip eder
Ya benden evvel gider*

*Ya önüme takılır
Ya da yere çakılır.*

*Yok kendisinde gurur
Dur deyince de durur.*

*Hep güneşte görünür
Gece ‘zıll’a bürünür.*

*Koştukça ben o koşar
‘Saye’ mde o da yaşar.*

*Cevabi GÖLGE’dir. Burada ZILL ve SAYE kelimeleri
cevabı kolaylaştırmak maksadıyla ipucu olarak
kaldırılmıştır.*

DİVAN EDEBİYATINDA KULLANILAN MAZMUNLARDAN BAZILARI

- ÂBİ-ATEŞ-PARE = Kırmızı ve keskin şarap
ÂFET-İ AYNÜL-KEMAL = Göz değmesi, Nazar değmesi
AĞIR BASMAK = Uykuda kabûs
ÂTEŞ-TER = Kırmızı şarap ve sevgilinin dudağı
AYA KEMENT ATMAK = Olmayacak işlerle uğraşmak
BÂKIL = Kuş beyinli
BÛS U KENAR = Öpüp kucaklamak (1)
DİL GETİRMEK = Esir almak
DOLMA TÜFEK = Ağızdan dolma, Kendini bilmeden bilgin sayan
ELİF CAN = boy, bos
GIDÂ-YI RÛH = Müzik
GÖZ SEYİRMEK, SEĞİRMEK = Hayır veya şerre delalaet eder
HATT = Sevgilinin yanağındaki ince tüyler
KEBÂB = Aşığın sevgilisi için vücudunun yanması
LÂF OYINLARI = Manznun bulamıtan şairlerin uydurma sözleri
OSMANLI = Genç, güzel, kahraman, sözünü tutan cesur Türk
RUTÛBET = Zengin olma
SEMENDER = Ateş içinde yaşayan bir kertenkele tipi
SER-ÇEŞME = Zabıta memuru
SOFRA ÇİÇEĞİ = Şarap
SUYA VERMEK = Heder etmek
ŞAHİD = Güzel kadın
TABANCE = Tokat, şamar demektir.
TERLİK = Bir çeşit fıstan
UYKU BAĞLAMA = Büyü yapma
VA'D-İ KEMMÛN = Yerine getirilmeyen vaatler
YAKA YIRTMAK = Birinden nefretle şikayet etmek

MAHLAS, Şairin mısra içinde yazdığı isminine veya müstear olarak kullandığı adına denir. Umimiyyetle Makta' (son) beytinde yer alır. Buna taç beyti, imza beyti veya mühür beyti de denir. (Bak Kaside, Gazel, Tac beyit)

Örnek:

*Bunca yıldır durmadan zevk eyledin Mehmet Fatin
Bâki kalmaz kimseye, mürğ-i hezâr elden gider*

*****

*Bu atîk şi'ri kim anlar diye hiç gam yeme Bâki
Kalemin çizdiği san'at ve fazîlet var içinde.*

*****

*Vuslat dışı kalb ağrısı çin doktora gitme
Aşk derdini Mehmet bilir, erbâba ne hâcet.*

*****

*Dost arayan nazlı Sultân gönlünü vermiş sana
Bâki Fatin sen de gönder sevgini Sultânına.*

*****

MAKLUB, Harfler tersten okuduğumuz zaman aynı mana çıkıyorsa bu kelimelere Maklub denir. Makluba benzer TERS, MAKLUB-I MUAVVEC san'atında harfler tersten okunduğu zaman başka bir mana çıkarır. (Bak TERS, Kalb)

Örnek:

*Mum, kabak, damad, rûm gibi.
Anastas kabak satsana., deyimi de Maklub sayılır.*

MAKTA',

Gazelin son beytine denir. Şairin adı (Mahlası) da bu beyitte geçer.

(Bak Gazel, Kaside, Tac beyit)

*Yaşadım her günü bir gün sayarak neş'e ile
Yeter artık bu yalan dünyaya muhtaç değilim. (Makta')*
*****

*Son baharın sonrası mevsim sonu bir bahçede
Renkli çiçekler gibi şûh gövdeni şeyh neylesin. (Makta')*
*****

*Yarı mahzûn birinin kavline aldanma sakın sen
Fatin'in şi'rine onlar, lafz-ı divâne demişler. (Tac beyit)*
*****

*Senelerden beri gurbette kalıp yaşlanmış,
Kendi derdiyle yanan, Mehmedi şeydâ gördüm. (Tac beyit)*
*****

*Bu atık şi'ri kim anlar diye hiç gam yeme Bâki
Kalemin çizdiği san'at ve fazîlet var içinde. (Tac beyit)*
*****

MÂNA, (Anlam), Mana yazılan her eserin esasıdır. Manası yok bir şey yazmanın da manası yoktur. Her beyitte mana tamamlanır. Bazan bir eserin bütün beyitleri bir mana veya bir tema etrafında dolaşır.
Örnek:

*Beklenir mazbut şiirden, bîkr-i mânâ zikri, baştan
Farkı yok mânâsı eksik sâde hissin tuzsuz aştan.*
*****

*Yeni bir gâye ve ma'nâlı fikir yoksa beyâna
Sorarım var mı beyaz defteri kirletmede ma'na.
Yazılan nüktede mazmunlu zikir yoksa beyâna
Yok olur neşre lüzüm, şi'ri beyân etmede ma'na.*
*****

MANİ, Halk edebiyatında en çok kullanılan bir nazım şeklidir. Her çeşit konularda yazılır. İlk mısraların son mısralarla alakası olmayabilir. Umumiyyetle bu ilk mısralar kafiye ve nağmeyi tutturmak için tazılır. Asıl maksadı son iki mısradaki söylenir.

Örnek:

*Dolaştım dünyâ gördüm
Sahrayla deryâ gördüm
Seksene vard1 yaşım
Ömrümü rü'yâ gördüm.
3 + 4 lü hece
******

*Hakkedenler cezâya
Ölür gider fezâya
Mu'cizeye inanır
İnananlar kazâya.
4 + 3 lü hece
******

*Dusturları herkes bilsin
Yargılara baş eğilsin
Yanlışını düzeltmeğe
Fatin henüz geç değilsin.
4 + 4 lü hece
******

*Hikayeler şakalar
Söylenir vakıalar
Bir ünüversitedir
Neş'eli dakikalar.
7 li hece
******

Tokatı
Tarlaya sürdüm atı
Dolaşırken Tokat'ı
Ben o semte hiç gitmem
Orda yedim tokatı.
Tokat cinashı
*****

Yaz
Gündüz sıcak şeb ayaz
İster oku ister yaz
Defterde kağıt beyaz
Gece gündüz çalışıp
Diplomanı al bu yaz.
Yaz kelimesi cinastır.
*****

MANZUM, MANZUME, (Dizim) Nazım. Ölçülü ve ahenkli sözler demektir. Divan Edebiyatındaki bütün şiirler Manzume şeklinde yazılmıştır. (Bak Şiir)

MASAL, Olağan üstü olayları veya bir hikayeyi zaman ve mekan göstermeden ifade eden manzumelerdir. Umumiyetle mensur şeklinde yazıldığı gibi bazı manzum şekilleri de vardır. Eser uzun olduğu için kafiyeleri Mesnevi şeklinde aa, aa, cc, dd..yazılır. (Bak Mesnevi)
Örnek:

Ünlü İskenderun'un canlılığına gel bak
İnsana neş'e verir cana can katar ancak.

Hiç bir yerde bulunmaz tabiat güzelliği
İklimin nerminliği, hayat lemyezelliği.

*Kışları yeşil bahar, baharı yaz gibidir
Körfezin suyu oynak, bir cilvesaz gibidir.*

*Tanrı nasıl yarattı çiçekleri bûlarla
Bu beldeyi süsledi pınarlarla sularla.*

*Bir yanda mavi deniz, bir tarafta mor dağlar
Firuze gök altında renkli bulutlar ağlar.*

*Hercai menekşesi gibi dönen havası
Az zamanda değişir yağmurla fırtınası.*

*Yağmur, güneş, fırtına, istersen dolu iste
Hepsi bir günde olur, garip gelir turiste.*

*Denizden gelen yeller herkesi serinletir
Yarıkaya ruzgarı kavakları inletir. (*)*

*Yazın ılık denizde dalga köpüğü aktır
Sahildeki kumlarla çakıllar sımsıcaktır.*

*Yaylalarda yaşanır tabiat duyguları.
Hem ötüşen kuşları konuşan kumruları*

*Güzelliği emsalsiz yılın her mevsiminde
Turistik bakımından bir tanedir yüz binde*

*Siz de buyurun gelin görün gözlerinizle
Duygunuzu anlatın kendi sözlerinizle.*

*Mevlam İskenderun'u koru kışkanç gözlerden
Yektâ şehri uzak tut yalan yanlış sözlerden*

*Gece gündüz her yerde eğlenceye doyulmaz
Yaşamak şöyle dursun orda doğmak imtiyaz.*

*Öz vatana kavuştuk öğün Hataylı öğün
Beş Temmuz sabahında izci idim ben o gün.*

*Ben asla unutmadım serin Pınarbaşını
Suyunu, çamurunu, toprağını taşıını.*

*Hemişe gurbet elde, tüter âteş-i derun
Hasretinle yanarım sevgili İskenderun.*

*****

MATLA', (Açım) Gazelin ilk beytine denir. Doğuş veya çıkış manasına gelir. İki mısra arasında umumiyetle tam ve zengin kafiye ile süslediği için bu beyte Musarra' da denir. (Bak Gazel,

Kaside, Musarra')

Örnek:

*Bülbülün firkat dilinden serçe bilmezden gelir
Dert kazanda kaynar ammâ, kepçe bilmezden gelir*

*****

*Varsa kulüp başkanı gurbette, imâm nerededir.
Geçti mübârek Ramazan, bizde siyâm nerededir.*

*****

*Utankmak iyi hasletse, bu dünyâdan utandım
Dünen yaptığımız herze için nâ'dan utandım.*

*****

*Öyle câhilsin ki Mehmet, zâtınâ mekteb bulunmaz.
Şems'e istid'a' yazarsan kâmil-ül-âm şeb bulunmaz.*

*****

*Gece rakseylediğin meskene meyhâne demişler
Kimi meyhâne değil zevk dağıtan hâne demişler*

*****

MAZMUN, (Simge, gizli anlam, sembol) Herhangi bir fikri doğrudan doğruya değil zımnem yani kapalı ve dolambaçlı bir şekilde bir sembol vasıtasıyla ifade etme sa'atına denir. Kavram, anlam ve nükteli manzumeler, Divan Edebiyatında muhtelif şiirlerde muhtelif şairler tarafından kullanılmış olup maksadı dolayısıyla anlatılan söz san'atları çoktur. Kelimenin asıl manası yanında zımnem kasdedilen sembolik manası olan kelimeler şiirde daha mühim yer alır. İlk defa söylenen mazmunlara BİKR-i MAZMUN denir. Divan edebiyatında fazla kullanılan Mazmunlardan bazıları:

ÂBI-ATEŞ-PARE = Kırmızı ve keskin şarap

ÂFET-İ AYNÜL-KEMAL = Göz değmesi, Nazar değmesi

AĞIR BASMAK = Uykuda kabûs

ÂTEŞ-TER = Kırmızı şarap ve sevgilinin dudağı

AYA KEMENT ATMAK = Olmayacak işlerle uğraşmak

BÂKIL = Kuş beyinli

BÛS U KENAR = Öpüp kucaklamak (1)

DİL GETİRMEK = Esir almak

DOLMA TÜFEK = Ağızdan dolma, Kendini bilgin sayan

ELİF CAN = boy, bos

GIDÂ-YI RÛH = Müzik

GÖZ SEYİRMEK, SEĞİRMEK = Hayır veya şerre delalaet eder (2)

HATT = Sevgilinin yanağındaki ince tüyler

KEBÂB = Aşığın sevgilisi için vücudunun yanması

KÛLHAN = dünya

LÂF OYINLARI = Manznun bulamıtan şairlerin uydurma sözleri

MÛRG-İ HEZAR = Gençlik günleri (3)

OSMANLI = Genç, güzel, kahraman, sözünü tutan cesur Türk

RUTÛBET = Zengin olma
SEMENDER = Ateş içinde yaşıyan bir kertenkele tipi
SER-ÇEŞME = Zabıta memuru
SOFRA ÇİÇEĞİ = Şarap
SUYA VERMEK = Heder etmek
ŞAHİD = Güzel kadın
TABANCE = Tokat, şamar demektir.
TERLİK = Bir çeşit fıstan
UYKU BAĞLAMA = Büyü yapma
VA'D-İ KEMMÛN = Yerine getirilmeyen vaatler
YAKA YIRTMAK = Birinden nefretle şikayet etmek

Bu sembolik manada kullanılan mazmunları (Bugünkü deyimle

SİMGE'leri) daha da teferruatlı incelersek şunları görürüz.

SAKÎ ile ilgili mazmunları Melek, peri, bülbül, mah, sultan, taze, mihriban, kamuran, fitnedil, işvekar kelimeleri ile karşılarız.

ŞARAP için kullanılan mazmunlar için Güher, lal, nur, cila, ateş, can, saf, zer, yakut, nar, tab, lale, kimya, miftah, efzun, kan, deva, şifa, kelimeler gibi nicelerini buluruz.

(Bak Mecaz, İstiare)

Örnek:

Yanağından bir öpüş dertlere merhem oluverdi

Ama bir bûs-ü kenar herkese mahrem oluverdi (1)

(Öpüşüp kucaklaşma manasına gelen Bus-u-kinar iki

kelimeden yapılmış bu tabir edebiyatımızda Nedim,

Baki, Vecdi, Ahi, Bursalı Belîğ, İzzet Paşa tarafından kullanılmıştır.)

*****

Söyle tabib. Ayrılığın derdine var mi çözüm

Sönmedi, yetmiş yedi yıldan beri yandı közüm.

Avdete az kaldı zaman der bana gizli sözüm

Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm. (2)

*Mechul olan hiss-i derûn başka neler biliyor
Kaç senedir gâib olan dost mu bugün geliyor
Belki ketûm duygularım son günü müjdeliyor
Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm. (2)*

*(Göz seyirmek veya seyrimek zamanına göre hayra veya şerre
delalet edermiş tıpkı kulağın çınlaması gibi)
Avdet ve son gün kelimeleri de ölümü kapalı bir şekilde ima ediyor.*

*****

*Bunca yıldır durmadan zevk eyledin Mehmet Fatin
Bâki kalmaz kimseye, mürg-i hezâr elden gider (3)
(Gençlik manasına gelen Mürg-i-hezar, çok güzel öten ve gençliğinde
eğlenip şarkı söyleyen bülbül demektir.)*

*****

*Vardır kimimiz hiç göremez kendine eş
Tırtıl'sa semender görünür dahl-i ateş.
Bir çifte güzel göz bile yetmez kimine
Tek gözle görür koskoca dünyâyı güneş.
Semender ateş içinde yaşayan bir tırtıl.*

*****

*Bir kez bile dünyâdaki her kârun evinde
Şeddâd'ın İrem bahçesi fevvâresi yoktur
Şeddâd'ın İrem bahçesi = Ad kavminin hâkimi Şeddad
tarafında Şam'da yapılan ve Cennete bezetilmek istenen bahçesi.*

*****

*Gel göstereyim gel sana zevk bahçesi nerde
Dün baktığımız pencereler durduğu yerde
Bir kez daha hiç bilmediğin zevki hayalle
Meçhulleri ilk tattığımız pencerelerde.*

*İçten gelen ilk söz bile her derde devâ
Gel gör güzelim burdaki bir başka hevâ
Var böylesi bir tutkuya, var kalpte mevâ
Gel bir daha hemkeyf olalım boş köşelerde.
(Hevâ = tutkunluk hoşlanma, mevâ = mekan, mevki, yer
Pencereler = hayata bakış açıları, Boş köşelerde = fırsat
buldukça تنها yerlerde)*

*****

*Et lûtf, İlâhî bir aşka
Nefs kandıran sahte çarktır.
İnsan, gönülden de başka,
Yaprakla toprak ve parktır.
Mü'min biziz Hakka döndük
Nurduk, karanlıkta söndük
Ahlâkla örf ağlatan yük
Yaprakla toprak ve parktır.*

*Dünyâda sevmek yalan mey
Ukbâda rûhtan çalan ney
Defterde Bâkî kalan şey
Yaprakla toprak ve parktır.
Burada yaprak, toprak ve park mazmun olarak kullanılmıştır.*

*****

*Kimbilir ben nerdeyim, yâhut kimim yâ ben neyim
Asgar imkân belli bir leyl üflenilmiş benneyim.
Dal değil, yaprak değil, yaş bir kütük kalmış gibi
Girdiğim külhanda seksen yıl yanan bir nesneyim.
Külhan kelimesi dünya manasında sembolik olarak kullanılmıştır.*

*****

MECAZ, Kendi öz manasıyla kullanılmayıp sözü başka anlamda kullanarak fikir ve düşünceleri ifade etme san'atıdır. (Bak

Mazmun, İstiare)

Örnek:

*Söyle tabib. Ayrılığın derdine var mi çözüm
Sönmedi, yetmiş yedi yıldan beri yandı közüm.
Avdete az kaldı zaman der bana gizli sözüm
Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm.*

*Mechul olan hiss-i derûn başka neler biliyor
Kaç senedir gâib olan dost mu bugün geliyor
Belki ketûm duygularım son günü müjdeliyor
Sağ kulağım çınladı dün, şimdi seğirdi gözüm.
(Buradaki Avdet kelimesi geldiğimiz yere geri dönmek ve Son gün
ÖLÜM' ü kasetmektedir.)*

*****

MECAZ-I MÜRSEL, Bir sözü benzetme gayesi gütmeyen kendi anlamının dışında bir manada kullanmaya denir. (Bak Allagori, İstiare)

Örnek:

*Gül dalında güzeldir koparıncı üzüdür
Çelenge koysan bile orda çabuk büzüdür*

*Allah onu yaratmış dikenler arasında
İyi kötü günlerin akında karasında*

*Ona dokunmak değil yalnız bakmak isterim
Eğer fırsat bulursam "Seni severim" derim*

*Olgun gülün yanında üç tane gonca gül var
Üç tane de tomurcuk, ateş böceği kadar*

*Hepsi ona muhtaçtır, hepsi eline bakar
Birbirinden ayırmak yüreklerini yakar*

*Ama çok istiyorum yanımda olmasını
Gözüm gibi bakarım önlerim solmasını*

*Fakat bir gün gelecek o gülümle yan yana
Oturup içeceğiz vuslatı kana kana*

*Şimdi kadere küsüp ağlarım güle güle
Bu ihtiyar halimde aşık oldum o güle
(Burada GÜL sevilen kadındır. Gonca güller sevilen
kadının çocuklarıdır Ateş böceği kadar küçük olan
tomurcuklar torunlarıdır).*

*****

*Onu bi-s-sehl ana karnındaki yerden çıkarıp
Koca deryâda sabun sandala bindirdi felek.
Denizin dertlerinin verdiği cerhâyı sarıp
Seneler sonrası son sancıyı dindirdi felek.*

*Kayığın kaptanı esmâk tutacak yaşta idi
Yaşayış tarzı onun renk dolu bir film şeridi
Doğuşundan beri kullandığı şem'-fülk eridi
Ne yazık sandala son darbeyi indirdi felek.
(Burada O bebektir. Deryâ dünyâdır. Sabundan yapılmış sandal
eriyen hayattır. Felek kaderdir. Kaptan olgun insandır. Esmâk,
(balıklar) mahsuldür, verimliliklidir. Eriyen şem'-i fülk mumdan
yapılmış gemi ise ömürdür.)*

*****

*Can, bana 'Gitmem' deme. Bir gün gideceksin
Nefsine kırgın, bana küskün gideceksin.*

*Ummadığın bir gece kasvette kalınca
Şeytana uydun diye üzgün gideceksin.*

*Bir fidanın körpe dalından koparılmış
Gonca gülün zevkine düşkün gideceksin.*

*Eyle duâ vakt-i hesap gelmeden önce
Dest uyuşuk, gözleri süzgün gideceksin.*

*Yetti hayât mihneti seksen sene Mehmet
Sonsuza dek, zindana sürgün gideceksin.*

Gideceksin öleceksin manasına kullanılmıştır.

MEDHİYE, (Övme) Büyük ve unvanlı kimseleri padişahı, veziri, veya cemiyetin ileri gelenlerini öven manzumedir. Müstakil şiirlerde olduğu gibi bazı Kasidelerin Fahriye bölümünde de yer alır. (Bak Kaside, Övme)

MENSUR ŞİİR, Hislerin ve hayellerin vezin ve kafiye kurallarına bağlı kalmadan düz bir lisanla yazılmasına denir. Bu tür yazılarda gramer kaidelerinden ziyade ahenge ve ses uyumuna dikkat edilir. (Bak Süslü nesir, Düz yazı)

MERSİYE, Ölmüş bir kimsenin meziyyetlerini belirten ve kalanların teessürünü göstermek isteyen manzum ederlere denir. Ekseriya kaside şeklinde yazılır. Divanlarda Münacaat, Naat, yanında yer alır. (Bak Kaside, Ağıt)

MESNEVİ, (Dizgi) İkişer anlamına gelir. Her beyit kendi mısraları arasında kafiyelendirilir. Umumiyyetle kısa kalıplarla yazılan bir nazım türüdür. Kafiye sıkıntısı olmadığı için uzun konulara ve öğretici mevzulara (Destanî, Lirik, ve Hikayeler için) uygun gelir. Hatıralar, tasavvufî ve ahlakî mevzular, ve hikayeler

mesnevi şeklinde düz kafiye ile yazılır. Beş ayrı mevzuda yazılmış mesnevilerin toplandığı eserlere de HAMSE denir. (Bak Masal, Destan, Efsane, Hamse)

Örnek:

*Ben ne bir kahramanım ne de bir kabadayım
Senelerce dolaştım Kuzey Amerikayı
Her gittiğim şehirde Türklerle karşılaştım
Birkaçıyla anlaştım, birkaçıyla dalaştım
Çoğu muhacir gelmiş Orta Anadoludan
Kimisi Kayseriden kimisi de Boludan
Bazısı doktor olmuş bazısı olmuş dişiçi
Talebelerden başka ekserisi de işçi
Bir gün geldim Texas'a tanıştım Ahmet ile
İngilizcesi zayıf yabancısıdır dile
Uzun uzun konuştuk sonra arkadaş olduk
Kalbini açtı bana sanki biz kardaş olduk
Saz çalar şarkı söyler bazan da şiir yazar
Yazdığı şiirlerden okudu azar azar
Dosyasını açınca ah çekti derin derin
Şöyle bir kıt'a vardı sayfasında defterin*

*Hasretim köyüme geldim geleli
Doğum yerim benim Konya Ereğli
Bir güzel kız sevdim burya gelmeden
Adı Ayşe aslı da Darendeli.
Uzuncadır boyu incedir beli
Herkes onu sanır dünya güzeli
Nişanlanacaktık köyden çıkmadan
Adı Ayşe aslı da Darendeli.*

*Gözleri yaşarınca başka bir şey demedi
Bana öyle geldi ki okumak istemedi*

*Neden sonra doğrudu uzun oturuşundan
Ben de hafiften aldım konuştuk bundan şundan
Planında yok imiş Amerikaya gelmek
Ne Okyanosu aşmak ne kaderini çelmek
Şansı onu gezdirmiş tayfa iken vapurda
Dolaştırmış kendini Burma 'da Singapur 'da
Yük dolusu gemisi Miami 'ye gelince
Vapurdan atlamayı düşünmüş ince ince
Bakmadan neticeye kara veya zarara
Neden sonra ulaşmış maceralı karara
Texas sahillerine gemisi yaklaştıkça
Yüreği yanıyormuş binalara baktıkça
Vapur demirleyince kendini suya atmış
Yüzüp sahile gelmiş gece kumlarla yatmış
Ertesi gün sabahtan Houston sokaklarında
Dolaşmış aç olarak havayla su var karında
Rastlamış istasyonda muhtaç ekmeğe aşı
Azıcık Türkçe bilen bir İran 'lı dindaşa
Doyurmuş onu o gün yatırmış hanesinde
Ertesi gün bir Türkle tanışmış sayesinde
Orada benzin satan o Türk iş vermiş ona
Bir yatak odasına ve karın tokluğuna
Çalışmış onbeş saat etmeden hiç şikayet
Allaha şükür etmiş istememiş inayet
Beş ay önce burdaki fabrikada iş bulmuş
İngilizce öğrenip sefaletten kurtulmuş
Şimdi yeşil kart almak için uğraşıyormuş*

*Kendisinden beklenen limiti aşyormuş
Sigarasını yaktı nefes çekti bir iki
Yavaş sakın bir sesle çekinerek dedi ki
'Şimdi başım derttedir köydeki sevgiliyle
Cevap alamıyorum mektupla e-mail ile*

*Bundan bir müddet önce bir gün çoğaldı derdim
Çok sevdiğim Ayşeye şu kyt'ayı gönderdim*

*'Sevgili Ayşe, ben burda kalacam
Pek yakında sana para salacam
Hükümetten yeşil kartı alınca
Uçak ile seni burya alacam.'*

*İşte tam düne kadar karanlıklarda kaldım
Ne bir mektup ne haber nede e-mail aldım
Sabahleyin erkenden çrvirdim telefonu
Birkaç saat içinde sık sık aradım onu
Her nedense Ayşecik telefona gelmedi
Onun küçük kardeşi de bir şey söylemedi
Nihayet bir arkadaş cevap verdi telime
İşte şu telgrafta yazmış birkaç kelime
Ahmet. İş işten geçti. Telaş etmen nafiye
Ayşe evlendi. diyor köyün muhtarı ile.'
Sazını aldı Ahmet ve şunları söyledi
Kendi kendime ettim şimdi ben bittim dedi.*

*Kader şekerdi baldı
Beni gurbete saldı
Bu çekilmez gurbetin
Acısı bana kaldı.*

*Onu böyle söyleten içindeki mihnetti
Sazını bırakmadan şunu ilave etti.*

*Kalbimi Ayşe çaldı
Ayşemi muhtar aldı
Ayşe gelin olunca
Acısı bana kaldı.*

*Ahmedin defterine bir defa daha baktım
Kalbi kırık Ahmed'i kederiyle biraktım.*

*****

*Bundan yetmiş sene evvel bahçemizde bir meşe
Ağacında körpe yaprak bakıyordu güneşe
O, ağacın tepesinde görüyordu her yeri
Etrafını seyrederdi bir ileri bir geri
Gözlerini alamazdı ormanlardan, dağlardan
Derelerden, tepelerden o güzelim bağlardan
Ruzgarlarla zarif yaprak dans ederdi bütün gün
Her geçen gün onun için hem bayramdı hem düğün
Dala konan kuşlar ile konuşurdu durmadan
Yüksek yerde gün geçmezdi güzel hayal kurmadan
Gündüzleri bütün vakti türkülerle dolmuştu
Geceleri karanlıkta aya aşık olmuştu
Aysız gece yalnızlığı kendisini sıkardı
Tüylerini yağmurların damlaları yıkardı
Bulutları gözetlemek gözlerini yorardı
Fakat yine hiç bıkmadan birkaç soru sorardı
İşte böyle gamsız geçti otuz sene aradan
Yeşil yaprak gürbüzleşti kuvvet verdi yaradan
Fakat neden sonra gördü etrafında büyüyen
Genç yapraklar başka dallar asker gibi yürüyen
Yeni dallar ve yapraklar engelliyor güneşi
Gölgeğin çıkarttığı üzüntünün yok eşi
Ruzgları kesiyordu ufukları kapıyor
Yağmurların damlaları başka yere sapıyor
Bu günlerde uçan dostlar daha seyrek geliyor
Bir taraftan kurt böcekler vücudunu deliyor
Geceleri sevgilisi ayı görmez olunca
Feryad ile isyan etti hemen sabrı dolunca
Ne yazık ki elden bir şey gelmiyordu. Ne çare?*

*Ağlıyordu, sızlıyordu kimsesizdi biçare
Neden sonra bu yepyeni hayatına alıştı
Elde olan nimetlerden zevkalmağa çalıştı
Etrafında başka dallar çoğaldıkça çoğaldı
Komşularla geçinmesi samimi ve doğaldı
Otuz sene daha sonra artık yaprak olgundu
Bilgisinin haşmetiyle aklı zihni dolgundu
Hareketsiz yaşayışı etti onu az şişman
Gençliğinde yaptığından oluyordu çok pişman
Sevgilisi dolunayı görmediği geceler
Rüyasında yıldızların adlarını heceler
Vücutunda ağır sızı eşit dengi dengine
Koyu yeşil rengi döndü açık sarı rengine
Hiç bir yardım beklemedi ne ağadan ne de beyden
İlişkisi çoktan beri kesilmişti her şeyden
Titriyordu bütün beden ufacık bir ruzgardan
Ayrılmanın zamanıdır bu ağaçtan bu yardan
Topladığı yetmiş beş yıl sakladığı bir kozdu
En sonunda elde kalan üstündeki bir tozdu
Zayıf yaprak kopacak bir hale geldi dalından
İstemedi bir şey meşe ağacının malından
Neticede düşecekti erken veya biraz geç
Kendi dedi kendisine “Gömülecek yeri seç”
Fatin, sana o kadar çok benziyor ki bu yaprak
Ne düşüyse gökten kabul eylemedi bu toprak?*

*****

MISRA, (Dizi) Manzum yazılardaki tam bir vezinle yazılmış beyitteki satırlardan birine denir. Başlıbaşına bir mana taşıyan mısralara Mısra-1 azade ve ustaca yazılmış mısralara da Mısra-1 berceste denir. (Bak Azade, Berceste, Beyit)

MUAMMÂ, (Bilmece) Muammanın lugazlardan farkı usulüne göre tertiplenmiş insan ismi için düzenlenen bilmecelelerdir. Bilmeceyi çözerek istenilen ismi oluşturan harfleri bir araya getirmeğe denir. (Bak Lugaz)

Örnek:

*Acemin lafzı 'yok'un kalbini oydum
Temizin sâfi beyaz rengini koydum.*

*Acemlerin Yok manasına gelen lafzı BÎ'dir.
BÎ nin kalbini oyarak ikiye ayırdım. B-Î
TEMİZ'in safi beyaz rengi AK' tır
AK'ı, B-Î n in içine koyarak BAKÎ yaptım.
******

*Yağlı karnımdan çıkardım faydasız BÂ harfini
Vezn-i âruzdan bulup vasl eyledim FÂ harfini.*

*Yağlı büyük karına BÂTİN derler.
BÂ harfini BÂTİN'dan çıkarıp yerine
Aruz vezninlerinden biri olan FAİLATUN'un
FA'sını TİN'e ekleyerek FATİN yaptım.
******

*Senenin âhiri boş kalmasının artık diyerek
Sunar unvânını baldız aselinden yiyerek*

*Senenin ya'ni YIL'ın sonu boş kalmasını diye
BALDIZ kendindeki BAL'ı yiyerek isminde
geriye kalan DIZ'ı YIL'a verdi ve YIL'ın sonuna ekledi.
Böylece YIL, YILDIZ oluverdi.
******

MUAŞŞER, (Onlu) Herhangi bir beyte aynı vezin ve kafiyede sekiz mısra daha ilave ederek on mısra'lı bentler yapılırsa

Muaşşer olur. (Bak Musammat)

MUHAMMES, (Beşli) Herhangi bir beyte aynı vezin ve kafiye de üç mısra daha ilave ederek beş mısralı bentler yapılırsa Muhammes olur. (Bak Musammat)

MURABBA, (Dörtlü) Dörder mısralık bendlerden yapılmış musammatlardır. Türlü şekilleri vardır. Üçten fazla fakat yediden az bentlerden yapılır. Kafiye düzeni muhtelif şekillerde olabilir. (Bak Musammat, Tuyuğ, Kıt'a)

MUSAMMAT, Gazelde ve kasidede iç kafiye li mısralarla yazılmış beyitlere denir. (Bak iç kafiye).

MUSAMMAT, Aynı zamanda üç mısra ile yedi mısra arasında yazılmış bentlere de bu ad verilir. Musammatlarda bentlerin sonundaki mısralar aynı kafiye de olursa buna Müzdeviç denir. Musammatlarda bendlerin sonundaki beyit nakarat gibi (birinci bentteki gibi) aynen tekrar ederse buna Mükerrir denir. Bu bentler Murabba' (dörtlü), Muhammes (beşli), Müsaddes (altılı), Müsenna' (yedili), Müsemma (sekizli), Mütessa' (dokuzlu), Muaşşer (onlu), Terci-ibend, Terki b-i bendler beyit sayısına göre tasnif edilir.

MUSARRA, Aynı vezin ve aynı kafiye li olan bir beyitten ibaret olan beyitlere denir. . Her gazelin ve her kasidenin ilk beyitleri mussaradır. (Bak Gazel, Kaside, Beyit)

Örnek:

*Pejmürde, perişân dolaşan bir sürü gümrâh,
Sanmakta mezardan kaçacak dün göçen ervâh.*

*** **

*Beri gel sevgili ins, Őeytanı inkâr edelim.
Bize ahbab görünen nefsi de enzâr edelim.*

*****

*Tadarak zevkini dünyâyâ a1ıŐtı1k.
Feleğın döndüğü girdâba a1ıŐtı1k.*

*****

*Hasret yarasın sarmak için cânâ danıŐtı1m.
Yıldızlara sordum gece asmâna danıŐtı1m.*

*****

*Yanağından bir öpüş dertlere merhem oluverdi
Ama bir bûs-ü kenar herkese mahrem oluverdi
Bunlar Musarra beyitleridir.*

***

MUTAVVEL GAZEL, Yirmiden fazla beyitli olan uzun gazellerin adıdır. (Bak Gazel)

Örnek:

*“Ger derse Fuzuli ki ‘Güzellerde vefâ var’
Aldanma ki Şâir sözü elbette yalandır” (1)*

*Derler ki bu mısrâda yalan yoksa hatâ var
Mantıkla değil, Şâir, odu eşkle yazandır*

*Bâzan gamı neş’eyle yazar, neş’eyi kaygı
Bâzan gülererek yazdığı harf, dertli figandır*

*Efkârın1 mısrâlara nakŐettiğı yerde
Hem âşık1 hem mâ’Őuku kalpten okuyandır*

*Beytindeki kan teşbihi al renkli Őarapsa
Mecâzi meâlinde, akan göz yaşı, kandır*

*Mâhir ve derin duygulu şâir kaleminde
Yaz günleri kış, kışları bâzan da hazândır*

*Bir dil ki bu ifrât ile tefrit arasında
Şair dili kalpten konuşan gizli lisandır*

*Şefkatle, zarif beytine resmettiği meçhul
Asker, vatan uğrunda ölüp yerde yatandır*

*Pejmürde kıyâfetli bu gurbet zede şâir
Doktor gibi her yâreye bir çâre bulandır*

*Mestâne, hazin günleri meyhânede geçmiş
Bir şâire dünyâ bile uydurma vatandır*

*Hiçbelli değil doğduğu yer, geldiği belde
Gurbette ölen şâirin öz yurdu cihandır*

*Şâirlerin ekser defa hoşlandığı lahza
Boş vaktini divânına vakfettiği andır*

*Serbest hece vezniyle de şâir yazar amma
Aruzdaki aşk sözleri ezberde kalandır*

*Ahrâz, gözü kör âşıkı dillendiren elfâz
Mısrâlara yerleştiren şâir mi yalandır ?*

*Şâir yazacaktır. Bunu dert eyleme Bâki
Hüzneyleyişin boş yere feryad-u figandır.*

(1) Fuzuli'nin gazelinden

*****

Yaşayan mahluka sıhhat ve saâdet gerekir

İnanan mü'mine kuvvetle metânet gerekir.

*Doğuşundan sana Allâh tarafından verilen
Nefesin bitmeden evvel de şahâdet gerekir.*

*Yedi kat gökten inen Hazret-i Kur'ân-ı Kerim
Ve o âyetlere saygıyla riâyet gerekir.*

*Kulun Allah tarafından verilen nîmetine
İçi el-hamd ile şükran dolu minnet gerekir.*

*Namazın hükm-i kazâ farzedilen secde için
Kitabın kavline tâatla ibâdet gerekir.*

*Yalnız bayrama mahsus iyi günlerde değil
Gücü az yoksuna her demde inâyet gerekir.*

*Günâh işler ve fesat sözleri yaymak yerine
Yasak olmuş bir amelden kaçış elbet gerekir.*

*Birinin şeytana bir kez kanarak başladığı
Günâh eylemlere bin kerre nedâmet gerekir.*

*Seneler sonrası birden hür olan millet için
Yeni devlette mecâl, halkta hamîyyet gerekir.*

*Çalışan millete yâ Rabb bir akâmet yerine
Ona rıf'at, ona hakkettiği nusret gerekir.*

*Yeni asrın kuduran düşmanı def'etmek için
Cesur askerde şecâat millette de vahdet gerekir.*

Acımaz zâlîme dünyâda cezâ olmasa da

Rezil insafsıza mahşerde musîbet gerekir.

*Su-i tefsirde hatâ yapmadan Ey âlim-i dehr
Daha çok fehm için elfâzda selâset gerekir.*

*Küçücük hânede evlâd-ı ayâl, ced, ebeveyn
Gibi tüm fertlere ikrâm ile izzet gerekir.*

*Fukarâ komşuya dünyâ malı bahsinde felek
Kuru bir va'd-ı tehî fevki, mürüvvet gerekir.*

*Ta ezelden beridir küskün olan kimselerin
Barışıp birbirinin affına gayret gerekir.*

*Kıscak ömrünü hoşnut yaşayıp gülmek için
Sevilenlerle sevenlerde muhabbet gerekir.*

*Yaratan Hakk tarafından verilen gün yaşadın
Ve nihâyet sana Bâkî, bir azîmet gerekir.
On sekiz beyitli uzun bir kasidedir.*

*****

MUVAŞŞAH, (Bak Akrostiş)

MÜBALAĞA, (Abartma, aşırıya varma), Herhangi bir şeyin etkisini kuvvetlendirmek için fazla yükselterek veya fazla aşırı bir derecede alçaltarak anlatma san'atıdır. Bir san'at değeri olması için nükteli ve kibar kelimelerden ibaret olması lazımdır. Umumiyetle övmeye (Medhiye), yermeye (Hiciv), övünmeye (Fahriye) şair mübalağa yapar.

Örnek:

Ünlü Peygamber Süleyman din ve ahlak getirdi

*Osmanoğlundan Süleyman hayli kanun yetirdi
İltimaslar yaptı, servet kaptı, rüşvet verirken
Başkanım cumhur Süleyman mülk-ü devlet bitirdi*

(Mülk-ü devlet bitirdi bir abartmadır.)

*****

*Görmedim âlemde müşkil hastalık sevdâ gibi
Ben de düştüm derd-i aşka görmeyen âmâ gibi*

*Mâvi gözlüm bir taraftan uykusuzluktan yana
Gözlerin mestâneleşmiş âşık-ı şeydâ gibi*

*Neyledin döndün sözünden, ağlamışsın dün gece
Döktüğün bir katre yaş gönlümde bir deryâ gibi*

*Hasretinden hastalandım, çöktü gökler üstüme
Sanki dünyâ oldu birden kimsesiz tenhâ gibi*

*Çölde kalmış dertli Mehmet iltifâtın görmeden
Serseri Mecnuna dönmüş sen de kal Leylâ gibi*

*****

*Akrabam, nefsim ve şeytan tende cânım sıktılar,
Tâ ezelden hattedilmiş doğru yoldan çıktılar.
Bahtımın bir lûtfudur bu. Hasma hâcet kalmadı
Hep berâber birleşip toplam hayâlim yıktılar.*

(Akrabam, nefsim, şeytan birleşip hayalimi yıktılar mübalağadır.)

*****

MÜFRED, Bir mısralı başlıbaşına bir mana ifade eden eserlere

denir. Bazı hallerde kafiyeli olmayan müstakil beyitlere de Müfred denildiği görülmüştür. (Bak Azade, Beyit, Berceste).

Örnek:

Kimse dünyâ hanesinden sağ ve salim çıkmadı.

*****

Bugün ölsem bu benim mazimin en son günüdür.

Ya yaşarsam bu gün istikbalimin ilk günüdür.

*****

MÜLEMMA, Manzumede bir mısranın bazı kelimelerinin hatta bazı beyitlerinin değişik dillerle yazılmasına denir.

Örnek:

Sûretin gördüm resimden nazlı handânım kızım

Sanki YILDIZ gökten inmiş sevgi sultânım kızım

Bekliyordum vuslatından bir haber cânım kızım

Hoş gelirsin yâr-1 cânım, cânımâ hanım kızım

Bülbülümsün sen benim, ağlatmasın Mevlâ seni

Neş'e dolsun hep hayâtın, gülle doldur gülşeni

Kılmasın Allah cüdâ hiç bir vakit senden beni

Hoş gelirsin yâr-1 cânım, cânımâ hanım kızım

Gurbet elde bir hayâtın ma'mur olmaz dört yanı

Günlerim geçmez kolay, yalnız yaşam kalp düşmanı

Gökte kevkeb, yerde YILDIZ'lar hatırlar amcanı

Hoş gelirsin yâr-1 cânım, cânımâ hanım kızım

(Sûretle resim ve kevkeble yıldız mülemmadır. Fakat bazı manzumelerde tüm bir mısra' veya bir beyit Arapça veya Farsça yazıldığı da vardır.)

*****

MÜNACÂT, Tanrıya dua ve yalvarma terennüm eden

manzumelerdir. (Bak Dua, Na't)

Örnek:

*Hamdüke Yârabb diyerek şükrederim
Kullara gösterdiği yoldan giderim*

*Düşman elinden beni kurtar diyerek
Yalvarırım Rabbim-adın zikrederek*

*Geçmişim azgınca günahlarla dolu
Lûtfîle göster bana en doğru yolu*

*Dertlere sabreleyecek kuvveti ver
Nefsime bir hadd koyacak kudreti ver*

*Girmedi kalbim sapıtanlar tasına
Eyleme yâ Rabb, beni kul, başkasına*

*Aç bilirim, ben de felâketzedeyim
Ver bana nan, yoksula ben avn edeyim*

*****

*Dünyâyâ nizam verdin, halkın önüne serdin
Rabbim Sana çok şükür, doğru yolu gösterdin.*

*Önce esirdik kulduk, hak dinine sokulduk
Rabbim Sana çok şükür, tükenmez nimet bulduk.*

*Kalbimizi saf ettin, hükmünde insaf ettin
Rabbim Sana çok şükür, suçumuzu affettin*

*Kullarını aç etme, zalime araç etme
Rabbim Sana çok şükür, nâ-merde muhtaç etme.*

*Lutfunuz bana candır, damarımdaki kandır
Rabbim Sana çok şükür, rızkım bana ihsandır.*

*İnancım hep dindedir, vücudum da zindedir
Rabbim Sana çok şükür, sıhhatım yerindedir.*

*Bilmem neydi muradım, yürüdüm adım adım
Rabbim Sana çok şükür, seksen sene yaşadım.*

*****

MÜSEBBA', (Yedili) Herhangi bir beyte aynı vezin ve kafiye de beş mısra daha ilave ederek yedi mısralı bentler yapılırsa Musebba olur. (Bak Musammat)

MÜSEDDES, (Altılı) Herhangi bir beyte aynı vezin ve kafiye de dört mısra daha ilave ederek altı mısralı bentler yapılırsa müseddes olur. (Bak Musammat)

MÜSEMME, (Sekizli) Herhangi bir beyte aynı vezin ve kafiye de altı mısra daha ilave ederek sekiz mısralı bentler yapılırsa müsemme olur. (Bak Musammat)

MÜSTEAR, Geçici olarak alınmış takma isimlere denir. Mahlas olarak da bilinir. Gazel ve kasidelerde yazarın ismi veya müstear adı umumiyetle son beyitlerden biri olan Tac beyittedir. (Bak Gazel, Kaside, Tac Beyit)

Örnek:

*Kaldırmak için güçlü tenâkuzları Mehmet
Artık ediver kendini Allâha emânet.*

*****

Acuzların yaşı hakkında kim ne derse Fatim

Senin bu günlerin eyyâm-ı-eş-şebâb gibidir.

*****

*Ol Fuzuli'den de fazla ben senin hayrânınım
Kim bu Bâki? der Nediim. Hep suâl eyler beni.*

*****

*Mefaki der, Ey nefsim "Ne yaptın? Ne eyledin?"
Ecdadının gittiği yolda beklemedesin.*

*****

MÜSTEZAD, Mısrâın birinci kalıbı ile sonuncu kalıbı ile yazılan küçük mısralar birinci mısra'a eklenince müstezad olur. Bu küçük mısraa Ziyade denir. Müstezadlarda beyit iki büyük ve iki küçük mıradan teşekkül eder. Kafiye şekli muhtelifdir. Halk edebiyatında buna Ayaklı Semai'ye benzer. (Bak Azade)

Örnek:

*Sâkî bana dün dans ederek sundu şarâbı
Unutturdu harâbı
Hatırlattı turâbı.*

*Sâkî gene şen şarkı ile çaldı rebâbı
Çıkarttırdı nikâbı
Unutturdu hicâbı.*

*****

*Sana ben söyleyeyim sevgili dost. Sevgi çalınmaz.
Sevilen pulla alınmaz.*

*Uzakelden birinin varsa eğer sevdiği dilber
Acı gurbette kalınmaz.*

Kınamaz kimse severken sevenin sevdiği kalbi

Sevilen kimse alınmaz.

*Yol alırken gözünün gördüğü yollarda sevenler
Sonu yok râha salınmaz.*

*Uçuşan renkli böcekler gibi ilk gördüğü anda
Yarı mest aşka dalınmaz.*

*****

*Olsaydı eğer topluluğun verdiği ahkâm,
Sâdece ma'kûl.
Yapmazdı hatâ, meclis-i millet denen avâm,
Böylece mebzûl.*

*****

*Kuru gövdeyi beyaz kefene sarıyorum
Bedenimle yalınız mezara varıyorum.
Kara taşına.*

*Kanayan yüreğimin yarasına dokunup
Koyacak başımı ben bir omuz arıyorum.,
Boşu boşuna.*

*****

*Yaşamaktan çoğalan zevki tahayyül ederiz.
Ne kadar haz dolu anlar.*

*Ve hayât derdi olan zahma tahammül ederiz.
Ne acâiptir insanlar.*

*****

*Her ateş yanarken sahih
Yakar yaktığı yerleri.*

*Bu ma'lum ise.
Çok kimse yaşarken kabih
Bozar yattığı yerleri
De ma'lum ola.*

*Alevden kalan köz söner
Nihayette artar külü.
Bu ma'lum ise.
Doğan fâni hâke döner
Nefessiz vücudu ölü
De ma'lum ola.*

*****

NA'AT, Peygamberin ve Hazreti Ali'nin vasıflarını ifade eden ve onlardan şefaath dileyen manzumelerdir. (Bak munacaath, Dua)
Örnek:

*Dünyâya nizam verdin, halkın önüne serdin
Rabbim Sana çok şükür, doğru yolu gösterdin.*

*Önce esirdik kulduk, hak dinine sokulduk
Rabbim Sana çok şükür, tükenmez nimet bulduk.*

*Kalbimizi saf ettin, hükmünde insaf ettin
Rabbim Sana çok şükür, suçumuzu affettin*

*Kullarını aç etme, zalime araç etme
Rabbim Sana çok şükür, nâ-merde muhtaç etme.*

*Lutfunuz bana candır, damarımdaki kandır
Rabbim Sana çok şükür, rızkım bana ihsandır.*

*İnancım hep dindedir, vücudum da zindedir
Rabbim Sana çok şükür, sıhhatım yerindedir.*

*Bilmem neydi muradım, yürüdüm adım adım
Rabbim Sana çok şükür, seksen sene yaşadım.*

NAĞME, Vezin, kafiye ve redif gibi ritmik akıcılığı sağlayan şekillerle söz ve ses san'atları yanında elfaz, eda, selaset gibi kavramlara da yer verilirse, şiir bir musikiye benzer, ve şarkı gibi terennüm edilir ki buna nağme denir. Nağmeyi temin etmek için ses uyumuna çok dikkat edilir. Reddi mısra ve tecdidi matla' gibi tekrarlar nağmeyi perçinleştirir. (Bak Tekrarlama)

NAKARAT, Bir manzumede tekrarlanan son mısralara ve beytlere denir. Bu umumiyetle şarkılarda görünür. (Bak Şarkı)
Örnek:

*Yıldızlara sordum sevgilimi ben buradan
Ay yüzlü güzel "Şimdi gelir, bekle" dediler (Nakarat)
Günler gibi, aylar, seneler geçti aradan
Ay yüzlü güzel "Şimdi gelir, bekle" dediler (Nakarat)*

*Ferhat gibi dağı delmek yok ki hevesimde
Mecnundaki titrek o seda yok ki sesimde
Duydum, yine dydum son ümit son nefesimde
Ay yüzlü güzel "Şimdi gelir, bekle" dediler (Nakarat)*

*Mefaki kırk-yedi yıl önce köyünden göçtü
Şehrini terketti diyar-ı gurbeti seçti
Kamerru kızını bulmak için fezayı geçti
Ay yüzlü güzel "Şimdi gelir, bekle." dediler (Nakarat)*

*****

*Nice bayamlara herkesle berâber koşalım
Bu mukaddes günü tebcîl ile bayramlaşalım.
Köyümün sahnına tez varmağa bir yol bularak
Bu mukaddes günü tebcîl ile bayramlaşalım.*

*Kalarak nefis ile hoşnut, iyilikler yeri ver
Ramazan bayramıdır, mutlu saâdetleri ver
Me Fatin, Köydeki eshâba selâm gönderiver
Bu mukaddes günü tebcîl ile bayramlaşalım.
******

*Pak olmak gereklidir temiz şahsiyet pek az
Bütün renkler içinde çabuk kirlenir beyaz
Mecliste rağbet görür kazanır çok imtiyaz
Bütün renkler içinde çabuk kirlenir beyaz*

*İyilik yapan insan mumla aranır fakat
Aleyhinde söylenen sözler gelişir on kat
Eleştirilir her an, sağdan soldan yer tokat
Bütün renkler içinde çabuk kirlenir beyaz*

*Öksüz, yetim ve yoksula Mefaki yardım eder
Gece gündüz çalışır aşılmadık yol gider
İyilikler yaptıkça gece gündüz dayak yer
Bütün renkler içinde çabuk kirlenir beyaz
******

*Dostuna düşmanına habis gözlerle bakma
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın
İhtiyacı halinde dostu yalnız bırakma
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın*

*Fesat sözler söyleme seda çabuk yayılır
Alçak gönüllü olan mütevazi sayılır
Gıpta etme kimseyi yüreğin temiz kalır
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın*

*Yoksulun gönlünü al, düşkünlere selâm ver
Arkadaş ol garibe, fakire dostluk göster
Tenkid etmek yerine tatlı söylersen eğer
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın*

*Varlığa önem verme paylaş her yediğini
Sözlerinin eri ol infâz et dediğini
İlim irfân yolunda öğret öğrendiğini
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın*

*Mefaki bahtiyar ol etrafına neş'e sal
Asık surat yerine daim güler yüzlü kal
Ömrün hitâm bulmadan felekten bir gece çal
Esenlikle yaşarsın rahat eder vicdanın*

*****

NAZIM, (Dizem) Dizmek manasına gelir,. Maksudımızı ritimli, kafiyeli ve ölçülü bir şekilde anlatma yoludur. Bu suretle yazılmış eserlere **Manzum** denir.Nâzımla uğraşanlara **Nâzım** denir. Nâzım duyguları ifade etmeğe daha uygun gelir. Nâzımda musikide olduğu gibi ritmi sağlayan Vezin (ölçü), Kafiye (uyak), söz uyumu ve şekil (biçim)dir. Nâzımda en küçük birim mısra'dır. Diğer birimler beyit, kıt'a, benttir. Nâzım her zaman şiir değildir. (Bak Vezin, Kafiye)

NAZIM ŞEKİLLERİ, (Dizem şekilleri) Divan Edebiyatında ölçülü Mısra en küçük nazım şeklidir. Buna Azade mısra denir.

BEYİT, İki mısranın bir araya gelmesiyle beyit, KİT'A, Üçlü, dördü, beşli ve altılı mısralardan yapılır. BENT, dört ile onbeş mısralardan meydana gelir. Bu mısraların kafiyeleri muhtelif şekillerde ayarlanır. Nâzım şekilleri arasında Gazel, Kaside, Mesnevi, Şarkı, Müstezad, ve Bendler vardır. (Bak Gazel, Kaside, Kıt'a, Bend, Musammat)

NAZİM TÜRLERİ, (Dizem türleri) Nâzım Divan Edebiyatında Tevhid, Na'at, Mersiye, Medhiye, Hicviye, Fethiye, Nazire, Tezhil, Halk edebiyatında Agıt, Taşlama, Koçaklama, Güzelleme ve Tekke edebiyatında İlahi, Nefes, Nutuk, Devriye ve Şathiyat gibi türleri vardır.

NAZİRE, Eş değer manasına gelir. Nazîre bir taklit değildir ancak şairler sevdikler şiirlere duydukları saygı ve hürmeti göstermek için yazdıkları cevap şeklidir. Bir esere karşılık olarak yazılan manzum bir esere denir. Kaside ve gazellerde nazirenin vezni, kafiyesi ve varsa redifi orijinal gazeldeki gibi kalması şarttır. Nazîrelere benzer CEVAP'lar da vardır. (Bak Cevap).

Örnek:

(Üsküdarlı Talat beyin gazeline nazire)

*Her gün hepimiz her zaman etsek te feryâd
Mecmu' yaşayanlar, olamaz mevten âzâd
'Geçmişlerin eylemez isek rûhunu şâd
Etmez gelecekler de bizi elbet yâd' (1)
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.*

*İnsan düşerek nefesine etmekte münkâd
Hakk eylesin bizleri fâil-i bîdâd
Hıfzylesin Allah sizi âmil-i bünyâd
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.*

*Andık seni, yâd eyledik şi'rini üstâd
Cennete de Hakk eyleyecek Tal'atı şâd
Makberde şükür feyz ile yattıkça ecdâd
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.
(1) Üsküdarlı Ahmet Tal'at Onay'ın bir kıt'asından*

(Üsküdarlı Tal'atın kıt'ası)

*'Geçmişlerin eylemez isek rûhunu şâd
Etmez gelecekler de bizi elbet yâd
Mahmud Kemâl-i din buyurdu böyle
Hak feyzini eylesin hermiş müzdâd.'
Üsküdarlı Tal'at
******

(Nef'i nin gazeline Nazire)

*Zulme kâdir düşmanından aşkı vâkîdir gönül
Eylemek yok derdin izhâr. Sırrı hâkîdir gönül.*

*Nem birikmiş gözlerinden damlayan yaş gösterir
Her zaman gam yüklü bir gurbette âkîdir gönül*

*Hem sevenden hem güzelden duyduğum hasret dolu
Yıl geçer, bir gün gelir, yârdan da şâkîdir gönül.*

*Mâha benzer vechinin her günde bir kez geldiği
Meclisin koynunda yatmış nazlı sâkîdir gönül.*

*Bâkî der ki, durmadan kalbim yanarken kor gibi,
'Ben ölürsem âlemî ma'nâda bâkîdir gönül.' (1)
(1) Nef'i nin gazelinden
******

Nef'i nin Gazeli

Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkîdir gönül.

Ehl-i aşkın hâsılı sahib-mezâkıdır gönül.

*Bir nefes dîdâr için bin cân fedâ etsem n'ola
Nice demlerdir esir-i iştiyâkıdır gönül.*

*Dildedir mihrin ko hâk olsun yolunda cân u ten
Ben ölürsem âlem-i ma'nâda bâkîdir gönül.*

*Zerredir ammâ ki tâb-ı afitâb-ı aşk ile
Rûzigârın şemse-i tâk u revâkıdır gönül.*

*Etse Nef'i n'ola ger gönlüyle dâ'im bezm-i hâs
Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkîdir gönül.
Nef'i (1635)*

*****

(Fârisi'nin gazekine nazire)

*Bunca yıldır gurbet elde bekleyen meftun benim
Aşka düşmüş, çölde kalmış, kaybolan Mecnun benim
Vuslatınçin hergün akşam derde derman bekledim
'Sen dururken meyl ider mi kimseye gönlüm benim' (1)*

*Özledim dostum seni, hiç görmeden gitsem bile
Düştüğüm gökten derin deryâda ben yitsem bile
Varlığım son haddedir. Cansız kalıp bitsem bile
'Sen dururken meyl ider mi kimseye gönlüm benim' (1)
(1) Sultan (Genç) Osman II (Fârisî) nin bir kıt'a sından*

Fârisi'nin KIT'A'sı

*Musfaf-ı hüsnüne iki kaşun iki râ gibi
Ol rûhun üstinde müyun anber-i sârâ gibi
Sen dururken meyl ider mi kimseye gönlüm benim
Yoluna kurbân ola nice güzel havrâ gibi
Sultan (Genç) Osman II (Fârisî) 1622*

*****

(Fuzuli'nin ve Baki'nin gazellerine nazire)

Hasretinden sarhoşum. Gurbet zevâl eyler beni.

“Kim gören âb-ı hayât içmiş hayâl eyler beni.” (1)

Meclis-i yâranda hergün durmadan söz söylerken

Arz-ı endâmın senin, hâmuş ve lâl eyler beni.

Ben senin aşkınla ger göklerde uçsam bir defa

Âşık-ı biçare nefsim pây(ı)mâl eyler beni.

Geç vakit boy gösterip mecliste naz etsen bile,

“İkd-i zülfün çözme kim âşüfte-hâl eyler beni.” (2)

Gün gelir bir gün seninçin zillete düşsem, ne gam

İltifâtın her vakit sâhib celâl eyler beni.

Ol Fuzuli'den de fazla ben senin hayrânıım

Kim bu Bâki? der Nediim. Hep suâl eyler beni.

(1) Nedim'in nazire'sinden (2) Fuzuli'nin gazel'inden

*****

FUZULİ'nin GAZELİ

Hayret ey büt, suretin gördükte lâl eyler beni;

Suret-i hâlim gören, suret hâyal eyler beni.

Mihr salmazsın bana, rahm eylemezsin, bunca kim,

Sâye tek sevdâ-yı zülfün pây-mâl eyler beni

Za'f-ı tâli' mâni'-i tevfik olur, her nice kim,

İltifâtın ârzumend-i visâl eyler beni.

Ben gedâ sen şâha yâr olmak yok ammâ, neyleyim,

Arzu ser-geşte fikr-i muhâl eyler beni!

*Tir-i gamzen atma kim, bağrım deler, kanım döker,
Ikd-i zülfün çözme kim, âşüfte-hâl eyler beni.*

*Ey Fuzuli kılmazam terk-i tarik-i fakr kim,
Bu fazilet dâhil-i ehl=i kemâl eyler beni
Fuzuli (1556)*

*****

NEDİM'in NAZİRESİ

*Bus-i la 'lin şöyle sirâb-ı zülâl eyler beni,
Kim gören ab-ı hayât içmiş hayâl eyler beni.*

*Şaire söz bulmağa minnet ne ammâ. Neyleyim,
Ah kim hayret, seni gördükte lâl eyler beni.*

*Bağda zülf-ü ruhun andıkça, bu kimdir? deyu
Sümbül ü gül birbirinden suâl eyler beni.*

*Gerdişin gördükçe sâki-i mülâyim meşrebin
“ Arzu ser-geşte fikr-i muhâl eyler beni!*

*Ben kulun lâik değıldir vashına ammâ, yine
“İltifâtın ârzumend-i visâl eyler beni.”*

*Guyyâ bilmez, efendim bende-i dirinesin,
Kim: Nedimâ bu mudur? Deyu suâl eyler beni.
Nedim (1730)*

*****

BAKI'ye NAZİRE

*Ey sevgilim, lûtfeyleyip âgûşuna aldın beni
Yalnız küçük bir bûseyle sevdâlara saldın beni*

*Bir uhrevî derde düşen şâirlere dostum diyen
Âşıka derman vermeyen hülyâlara saldıñ beni*

*Köyden uzak illerde ben, bir tek suçum sevmek iken
Husûmetin bilmem neden dünyâlara saldıñ beni*

*Dağ deldirip Ferhat gibi, yol kaybeden Mecnun gibi
İklimlerin en çirkini sahrâlara saldıñ beni*

*Söz verdiğin vuslat için yüzlerce kez ettin yemin
'Yarın dedin birgün dedin ferdâlara saldıñ beni' (1)*

*Gurbettede Mehmet Fatin göz yaşlarıyla hasretin
Doldurduğu, en çok derin deryâlara saldıñ beni
(1) Baki'nin gazelinden*

*****

Baki'nin Gazeli

*Hattım hîsabın bil dedin gavgalara saldıñ beni
Zülfüm hayalin kıl dedin sevdalara saldıñ beni*

*Geh ebr veş giryan edip geh bâd veş püyân edip
Mecnun-ı sergerdan edip sahralara saldıñ beni*

*Vaslım dilersin çün dedin lûtf edeyin olsun dedin
Yârın dedin birgün dedin ferdâlara saldıñ beni*

*Yusuf gibi izzette sen Yakub veş mihnette ben
Dîl sakın-î beytül hâzen tenhalara saldıñ beni*

*Bakî sıfat verdin elem ettin gözüm yaşını yem
Kıldın gârik-î bahr-î gâm deryalara saldıñ beni
Baki (1600)*

*****

Zatî'nin gazeline nazire:

'Gül üzölsün gonca açölsün, bana sen gül yiter' (1)
Her tataftan kaygı saçılsın, bana sen gül yeter

Bir hazânî bahçede zambak ile sümböl yeter
Zevk verir gurbetteki hayrânına sen gül yeter.

Dostu mecnûn etmeğe zölfündeki kaköl yeter
Ağlasın bülböl gül için, dostuna sen gül yeter.

Sahte bir dünyâda benimçin bu kadar zöl yeter
Suçlarım yüz kerre yazılsın, bana sen gül yeter

Çaresiz gurbette kalan Mehmede bir gül yeter
Makberim gönlünde kazılsın, bana sen gül yeter
(1) Zâtî'nin gazelinden

*****

Zatî'nin gazeli:

Gül üzölsün gonca açölsün, bana sen gül yiter
Ağlasun bübüllerin ey gonca, tek sen gül yiter

Ey kamer-ruh fi-l-mesel bir bende-i ferzâne-veş
Atı önince piyâde sen şehün ben kul yiter

Mutribâ kaanûn odur kim sâzunı al çengüne
Bizi söyletme sürâhi didüğü kul kul yiter.

Bir nedür ben bülbölün zahmı hezâr ur cânına
Didum ol gonca ayıtdı ârife bir gün yiter

Açılub gül kalmasa hergiz negam bülböl ne gam
Câm gül Zâtî surâhi kulkul-i bülböl yiter.

Zâtî, 1575

*****

(İbrahim Yavuz'un naziresi)

Sevdiğim zülfün tarar gel gör ne hâl eyler beni
Gah ki dilbaz, gah ki suskun, gah ki lâl eyler beni.

Ben günahkâr bir kulum, bilmez ve lâkin her gören
Sanki cennet müjdelenmiş kul hayâl eyler beni.

Elli yıldır çölde kaldım kimse bilmez derdimi
Yapsa her kim tasvirim mecnun misâl eyler beni.

Bahtımın hiç şansı yoktur, bir güzel gün görmedim
Hangi dertten muzdaripse hep muhâl eyler beni.

Tahsilim yüksek değil gözlemlerim keskincedir
Şimdi câhil der fakat yıllar kemâl eyler beni.

Kim ki yâran kim ki hemrâz kim ki sohbet yok dese
İbrahim der 'Dostlarım her dem suâl eyler beni.'

İbrahim Yavuz

*****

Fatin'in Gazeli

Yaşadım bilmeyerek hilkatimin hikmetini
Harcadım boş yere ilk gençliğimin kıymetini

İşte yıllarca dolaştım gülerek kâm alarak
Almadan hiç bu acâip feleğin himmetini

Günbegün zillate düçâr bile kalsam yine hor
Göremem hilkatın ihsânı hayat nimetini

Bir an inkâr edemem çok seneler geçse dahi
Perişanlık günü tüm dostlarımın hizmetini

Hoşça kal sen demeden dostlarım ayrıldı çabuk
Umarak görmeyi ukbâda Hüdâ rahmetini

*Geçti günler seneler, geldi ömür son demine
Başladım görmeğe yaşlanmanın âlâmetini*

*Sevinir hoşnut olur şen giderim âhirete
Kazanırsam ben eğer dostlarımlın hürmetini
Mehmet Fatin Baki*

*****

*(Mehmet Fatin BAKİ'ye Nazire)
Verdi Allah size dünyâda yaşam ni'metini,
Dileriz burda da, ukbâda da bol rahmetini.*

*Yetilerle, iyi ünler vererek techiz edip
Yöresinden ötesinde sevilen Mehmet'ini*

*Yaşatıp hep iyilerle, iyiliklerle her an,
Bize göstermesin Allah beşerin gıybetini*

*Geçti yıllar diyerek üzmeyiniz kendinizi,
Görürüz verdiğimiz sevgimizin kıymetini.*

*Sevilip saygı gören evsaf ile şen yaşayın,
Yeni dost Nâmi de arz etmededir hürmetini
Numan Nâmi KESKİNBORA
(Mersin, 26 Mayıs 2006)*

*****

*Fatin'in Gazeli
Başı boş hatıranın şâdı da boştur
Günü geçmiş yaşamın yâdı da boştur*

*Felegin verdiği nîmetlere mühtaç
Kulun isyânı da bîdâdı da boştur*

*Yeni dünyâda adâlet yok olurken
Yasanın yazdığı baş dâdı da boştur*

*Yüce ahlâk ve hamîyyet gibi örfün
Yenilik mucibi bünyâdı da boştur*

*Büyüyen havf ile bir âlem yaşarız ki
Ekilen mahsülün ihsâdı da boştur.*

*Senelerdir ne arar hiç te sorulmaz
Fatin'in sancılı feryâdı da boştur.*

*****

*Şemseddin Yaşarın Fatin'in Gazeline naziresi
Maziyi anmanın şadı da hoştur.
Acısı-tatlısıyla yadı da hoştur.*

*Kimi nimet içre, kimi lokmaya muhtaç.
Kulların ecramı, dadı da hoştur.*

*Zalimin elinden sakın adil bekleme.
İnsanın şükrü hoş, bidadı nahoştur.*

*Hamiyyeti mum ile arar olsak da
İmanlı hayatın bünyadı da hoştur.*

*Serapa kötüler dünyayı sarsa da
Ekilen iyiliğin hasadı da hoştur.*

*Vatandan uzakta garip kalsakta
Gurbetin acılı feryadı da hoştur.*

*Müşteki olsak da ağaran saçlarımızdan
Ömür sürecinin evveli de hoş, miadı da hoştur.*

Şemseddin Yaşar,

*****

İHSAN Can Eti'nin NAZİRESİ
(Mehmet Fatih Baki'nin VAR İÇİNDE KASİDESİNE)
Bir böyle şiir yazmış olan sevgili dostum
Elbette melekler gibi haslet var içinde.

Sevda çeken insanlar, o sevda ile mutlu
Her sevgilinin amma, acı hasret var içinde.

Bizler edebiyatı edeb san'atı saydık
Elhamd. O inanç ve kanaat var içinde.

Vareste bizim gönlümüz enva-ı garazdan
İnsanlığa hizmet gibi niyyet var içinde.

Naçiz emelin maksad-ı ulvisi açıktır
Üstadlara mahsus nice halet var içinde.

Biz öyle gönül sahibiyiz ki, iki kardeş
Her birimizin aynı asalet var içinde.

Gönderdiğin eş'ar bana bercestedir, El-Hak
Bir gün gelir elbet anılır şöhret var içinde.

Bir lûtf-i ilâhi olarak devreden ömrün
En son, acı ya tatlı nihâyet var içinde.

Geldik, gider olduk, ne yitirdik ne kazandık
Bir devri acaip ki melâmet var içinde.

NEFES, Tekke edebiyatının kullandığı ve umumiyetle Bektaşî tekkelerinde okunan nükteli, müstehzi ve bazan da lâûbâlî bir nevi nazım şeklidir.

NESİB, Kasidenin başlangıcında durumu tasvir eden ve kasidenin gayesini bildiren beyitlere denir. (Bak Kaside)

NESİR (Düz yazı) Saçmak manasına gelir. Gramer kaidelerine uyarak yazılan düz yazılara Mensur denir. Maksadımızı düz ve tabii olarak anlatma yoludur, Sade nesir, Süslü nesir gibi tasnif edilebileceği gibi Eski nesir-yeni nesir diye iki bölümde inceleyenler vardır. Bu süslü nesirler uzun ömürlü olmamışlar ve unutulup gitmişlerdir. Hikaye, roman, masal, makale, ve biyografi sade nesirle yazılır. (Bak Düz Yazı)

NİNNİ, Annelerin çocuklarını yatırmak için söyledikleri türkülerdir. Sabit bir şekli olmadığı gibi edebi bir kıymeti de yoktur.

NUTUK, Tekke edebiyatında müritlere ve tarikat idarecilerine edeb ve terbiye maksadıyla dervişler tarafından öğüt verme maksadıyla yazılan manzumelerdir. (Bak Öğüt).

O - Ö

ÖĞÜT: (Nasihat) İnsanlara doğru yol göstermek, ve öğüt verme

maksadıyla yazılan mensur veya manzum ederlere denir.

Örnek:

*Kesme garip parmağın gün gelir dest'in olur
Kaymağ1 yersen bu gün yüzdüğün postun olur
Şartları hak gösteren, kem sözün varsa bile
Düşmana çok sövme kim, gün gelir dostun olur.*

*****

*Sendeki BEN'lik seni kem rü'yaya daldırır.
Dost dahi düşmanla berâber sana saldırır.
Gönlünü alçalt biraz, at kibrini, kardeşim
Zor yere düşsen bile Mevlâ seni kaldırır.*

*****

*Alarak mülkünü arzın, nekes âlemde yaşarsın.
Bölüş emlâkini, âdem yaşatır hem de yaşarsın.
Hasis âlemde sen ancak kısa birkaç sene varsın.
Vererek fitre zekât, hem yaşatır hem de yaşarsın.*

*****

*Ey oğul! Kendine gel, düşme sakın gaflete sen de
Bir atom kan bile kalmaz kuru gövdendeki tende.
Yemeden topladığ1n mülkü nasıl sakyayacaksın
En ufak şey koyacak ceb bile yoktur kefeninde.*

*****

P

PARALELİZM, (Belirli dizeler) Şiirde nağmeyi temin etmek için kullanılan bir ses ve söz tekrarmasıdır. Mısralar arasındaki benzer sözlerin ses eşitliğine denir. (Bak Tekrarlama, Akis, Tarsiye)

Örnek:

*Anadan doğma bebekler gibi ben de
Ararım kabre kadar kendimi bende*

*Ne zaman benlik için şeytana uysam
Yapıyor benciliğim hep beni bende.*

*Ömrüm bitse dahî köhne bedende
Yine nefis eyleyecek bendeni bende.*

*Yalnız küflü kemik kalsa kefende
Bu kemik sağlayacak nâşım bende*

*Arasam hür köşe ben kendi içimde
Beni nefsim yapacak kendine bende.*

*****

*Kalbur altına düştüm. Sıdk ü hakk ele beni
Gizli kalmadı sırrım, verdi nefis ele beni
Gam keder dolu yetmiş yıldır aşka tutuldum
Olmanın diye vuslat, sürdü baht ele beni.*

*****

PARMAK HESABI, (Bak hece vezni)

PASTORAL ŞİİR (Tasvirler), Mevzularını bağ, bahçe, bahar yaz gibi mevsimlerle kır ve tabiat güzelliğini anlatmak için yazılan manzumelerdir. Süsten ve kelime oyunlarından uzak sade bir dille yazılır.

Örnek:

*Bu bahar mevsimi gülzâr yine şenlikle yaşar
Eserek bahçede rüzgâr yine şenlikle yaşar*

*Sabah erken bile bülbüller ter, gller açar
imen üstündeki ezhr yine Şenlikle yaşar*

*Gece lemleri hem neş 'elidir, hem de kibar
Kamerin verdiği nevvr yine Şenlikle yaşar*

*Yeni bir dostla berâber yalnız kaldığı gün
Mehi vech sevgili dildr yine Şenlikle yaşar*

*Kelebeklerle dolan bahçede beklenmedik an
Yanağından plen yr yine Şenlikle yaşar*

*Baharın lutfuna hürmet, Fatin eğlenmeğe bak
zenip yazdığın eş 'r yine Şenlikle yaşar.*

*****

*Doğduğun diyara dönmezsen geri
Söyle bana RUZGAR geldiğin yeri
Denizde karada bilirlen seni
Tanırlar tadınca ölüm buseni*

*Belli birçok ismin unvanın vardır
Düşmanların kadar hayrmın vardır
stne biçilmez bir Őmın vardır
Bin çeşit hayatın, bin canın vardır*

*Gezdiğin yerlerden biri Hindistan
Oradaki ismin insafsız TUFAN
Amerika denen yerlerde iken
Senin yeni adın olur HÜRRIKEN*

*Bazı günler olup deli FIRTINA
Yüklersin ağacı evi sırtına
Yıkarsın bentleri suyu taŐırıp
Basarsın kentleri köprüler yıkıp*

*Fakat bugün vardır başka bir hâlin
Birini sevmeye vardır mecâlin
Akşam YEL'i gibi odama girdin
Sıcak dudağını bana değirdin*

*Oturduk sabaha kadar diz dize
Bakıştık, gülüştük yalnız biz bize
Sarılıp dolaşıp hudut aşmadan
Öpüştük, seviştik hiç konuşmadan*

*Fakihi şafakta uykuya daldı
HAVA'nın sevgisi askıda kaldı.
******

PELTEKNAME, Kekeleme şiirine denir. Kelimeleri kekeliyerek yazmaktır. Ne,, ne, ne, derse desin gibi.

Örnek:

*Sana dede di diyene
De de deme ba bana ne
De de dede benim neme
De nene de dede deme*

Sana dede diyene bana dede deme ben neneyim de.

R

REDD-İ MATLA', Gazelde Matla'nın yani birinci mısra'ın Makta'da yani son mısra' yanında tekrarlanmasına Redd-i matla' denir. Nakarata benzeyen bu san'at şekli ses uyumunu temin etmek içindir. (Bak Gazel)

Örnek:

*Tadarak zevkini dünyâya alıştık.
Feleğin döndüğü girdâba aıştık.*

*Biz edepten ve hayâdan çok uzakta
Köşe çöplükteki nefhâya alıştık.*

*Unutup farkını mübahla harâmın
Dalarak bâdeye hamrâya alıştık.*

*Malı paylaşmada öz kardeşi âdû
Bilerek, boş yerre gavgâya alıştık.*

*Kara sevdalı gönüllerde yatan bir
Gül için, kalp acıtan hâra alıştık.*

*Bir alışkanlığa düştük köyümüzde
Törenin verdiği mu'tada alıştık.*

*Biz edepten ve hayâdan çok uzakta
Tadarak zevkini dünyâya alıştık.
(Bu son mısra' ilk mısranın aynıdır.)*

REDİF, (Takı) Kafiye den sonra simetrik olarak tekrarlanan kelimelere ve eklere denir. (Bak gazel, Kaside)

Divan edebiyatında en çok kullanılan rediflerden bazıları:

*Bana, sana, eyler, senin, benim, yeter, gül,
gel, ola, geçer, eder, çeker. var, yok, eyler,*

Örnek:

*Bazan da iki üç kelimededen müteşekkil guruplar ve onlara eklenen
ekler Redif olabilir.*

'Gül üzülün gonca açulsun, bana sen gül yiter' (1)

Her tataftan kaygı saçılın, bana sen gül yeter

*Bir hazânî bahçede zambak ile sümbül yeter
Zevk verir gurbetteki hayrânına sen gül yeter.*

*Dostu mecnûn etmeğe zülfündeki kakül yeter
Ağlasın bülbül gül için, dostuna sen gül yeter.*

*Sahte bir dünyâda benimçin bu kadar zül yeter
Suçlarım yüz kerre yazılsın, bana sen gül yeter*

*Çaresiz gurbette kalan Mehmede bir gül yeter
Makberim gönlünde kazılsın, bana sen gül yeter
(1) Zâtî'nin gazelinden Burada sen gül yeter rediftir.*

*****

*Berrak denizin dalgası sık sık soluyorsa
Asude bahar mevsiminin şuh sesidir. Aşk
Bağlarda Mayıs akşamı renk renk oluyorsa
Asude bahar mevsiminin şuh sesidir. Aşk*

*Dilberleri cennetteki yıldız gibi parlak
Göklerde yüzen bir meleğin cilvesidir. As,k
Kızlar görünen canlı bulutlar kadar oynak
Göklerde yüzen bir meleğin cilvesidir. Aşk*

*Şen türkülerin verdiği zevk izleri mutlak
Köy şairinin duyduğu saz nağmesidir. Aşk
Oğlak güden özgür çoban özler yeşil otlak
Köy şairinin duyduğu saz nağmesidir. Aşk*

*Erken gelin olmuşsa utangaç küçücük kız
Bir sevgilinin verdiği ilk busesidir. Aşk
Geç kalmış öpüşten kimi yanlış kimi haksız
Bir sevgilinin verdiği ilk busesidir. Aşk*

*Aslen ana bağrında vatan sevgisi varken
Rağbette olan sevgilerin meyvesidir. Aşk
Kardeş, baba, hep aile kan sevgisi varken*

Rağbette olan sevgilerin meyvesidir. Aşk

*Mehmet Baki aşktan yerinen kimseye söyle
Sonsuz feleğin eğreti bir neş'esidir. Aşk
Aşk, sevgi, gönül, kalp denilen şey nedir öyle?
Sonsuz feleğin eğreti bir neş'esidir. Aşk*

Burada görülen kıt'alardaki ikinci ve dördüncü mısralar rediftir

*Asude bahar mevsiminin şuh sesidir. Aşk
Göklerde yüzen bir meleğin cilvesidir. Aşk
Köy şairinin duyduğu saz nağmesidir. Aşk
Bir sevgilinin verdiği ilk busesidir. Aşk
Rağbette olan sevgilerin meyvesidir. Aşk
Sonsuz feleğin eğreti bir neş'esidir. Aşk*

REVİ, (Sonuç) Kafiye'nin kurulduğu kelimenin son harfine denir.
Örnek:

*Senin ahvâlini, ey sevgili, rüzgâra danıştım.
Dolaşırken garip ellerde de, küffâra danıştım.*

*Sorarım gökteki mehtâba ve yıldızlara hergün.
Hem uçan kuşlara, hem yerde yatan mâra danıştım.*

*Gece rüyâma giren yerde, hayâller köşesinde
İki üç zenne yanından geçen ebkâra danıştım.*

*Gene sağlık durumundan haber almak niyetiyle
Kimi doktorlara, hattâ dil-i bîmâra danıştım.*

*Ve nihâyet şaşırıp dün gece zülmekte kalan ben
Senin adres ile ahvâlini ağyâra danıştım.
Bu şiirde rüzgara, küffara, mara, ekbara, bimara, ağyara*

danıştım kafiyesinde

R harfi Revidir. A harfi ektir. Danıştım kelimesi ise rediftir.

RİTM, Şiirde ahengi sağlayan söz tekrarlanması yanında vezin, kafiye ve redif bir ritmi meydana getirir. Ritmi sağlayan özelliklerden biri de doğal söyleyiştir. Musikide USUL ne ise şiirde de ritm odur. Uzun ve kısa hecelerin düzenli bir deyişi aruzda olduğu gibi ritmi sağlar. Mümkün olduğu kadar konuşma diline yanaşmak okuyuculara bir rahatlık verir. Ara sıra bir Ata sözüne benzer bilinen kalıplanmış sözlerden bir şey yazmak bu havayı temin eder. (Bak Aruz, Azade, Berceste)

RÜBAİ, Dört mısralı manzumelerdir, Ata sözleriyle mühim bir şey söylemek için kullanılır. Felsefeye ve nükteli fikirler için pek uygundur. Dört mısra da kafiyeli olan rubailere Murassa rubai denir. Muhtelif vezinlerde yazılabilir. (Bak Berceste, Ata sözleri, Kıt'a, Murabba')

Örnek:

*Tercihim servet değil, varsa eğer, sıhhat derim
Köşkü devlet olmanın meclisteki birtek yerim
Kavl-i mebusan galat, tatbikatı sah isterim
Baki Mehmet fanidir, bekleyemez, Allah Kerim.*

*****

*Her gün hepimiz her zaman etsek te feryâd
Mecmu' yaşayanlar, olamaz mevten âzâd
'Geçmişlerin eylemez isek rûhunu şâd
Etmez gelecekler de bizi elbet yâd' (1)
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.*

(1) Üsküdarlı Ahmet Tal'at Onay'ın bir kıt'asından

*****

Bu nazar boncuğu dercetmeğe yetmez bu kenar

*Nazarın neşveder erzhar, gelişirken gülizar.
O şefik çeşmini, enzârını hıfzeyeye Hakk
Var iken hüsn-i sülûk bizlere değmez ki nazar.
******

*Duyamazsan vezin âhengini câri
Okuyup şi'rimi gör falsodan âri
Demesen doğruyu bir kez bile olsa
Alenen Hakka yalan söyleme bâri.
******

*Kimbilir ben nerdeyim, yâhut kimim yâ ben neyim
Asgar imkân belli bir leyl üflenilmiş benneyim.
Dal değil, yaprak değil, yaş bir kütük kalmış gibi
Girdiğim külhanda seksen yıl yanan bir nesneyim.
******

*Dünyâdaki uygunluğu gördükçe kusursuz
Bahçemde büyür hâr ile her gonca futûrsuz.
İhsân edilen yılları, aptalca, neden biz
Oldukça düzensiz yaşarız, hem de şuûrsuz.
******

*Sanma Bâkî gidişin herkese yas tuturacak
Dilciler Türkçe Latin'dir diyerek yutturacak
Dediler Fars ve Arap dilleri kayboldu bugün
Yazdığın köhne şiirler seni unnutturacak.
******

*Manzum yazarak duygumu kalpten saçarım
Mecliste duraksız konuşandan kaçarım
Dünyâya dokuz kerre dahî gelsem eğer
Ağzım kapayıp gözlerimi dört açarım
******

*Peymân-şikeniz. Hem utanır âr ederiz, nefis
Hem yaptığımız suçları inkâr ederiz, nefis
Hırsız gibi suçüstü kaçarken tutulursak
Rüsvâ ile nâdim görünür zâr ederiz, nefis.
******

*Ey nazlı bulut, ağla için gönlün açılslın
Bol bol sulanan toprağa bir neş'e saçılslın
Bizler gibi gurbetçi olan kaçtı feleken
Topraktan ucuz başka mekân yok ki kaçılslın.
******

*Hayat irsî maraz olduğca bu âlemde bize
Babadan vaslile geçmekte bebek bünyemize.
Bilinen belli devâ yok bu muzir hastalığa,
Esefâ! Bir de memât dercedilir künyemize.*

S - Ş

SAGU, Ölen kimselerin faziletlerini göstermek için arkasından yazılan şiirlere denir. Umumiyetle dörtlükler halinde düzenlenir. (Bak Ağıt)

SEBK-İ HİNDİ, Hind tarzı ve üslubu manasına gelir. Onyedinci yüzyılda orijinal mazmunlar, teşbihler ve mecazlar yapılarak bu Hindistan usulu çığır açılmış. Şairler bu usulde derin manalı kelimeler kullanmağa, fazla sözden kaçınmağa, ve dünyevi maddiyattan uzak kalmağa çalışmışlardır. Bilaahere bu usulden vazgeçilmiş (Bak İstiare, Mecaz, Berceste)

SECİ', Nesirde kullanılan kafiyelerdir. (Bak İç Kafiye, süslü nesir, Düz yazı)

SEKT-İ MISRA', Mısra'da bir hecenin (düşmesiyle) eksilmesiyle meydana gelen ahenk bozukluğudur.

SEKT-İ MELİH, Mısrada bir hecenin düşmesine rağmen nağmeyi değiştirmeyen bir hatadır.

SEHL-İ MÜMTENİ, Söylenmesi kolay görüldüğü halde fakat benzerini yapmak çok zor olan deyimlerdir.

Örnek:

Bu gün ölsem bu benim mâzimin en son günüdür

Ya yaşarsam bu gün istikbâlimin, ilk dünüdür

*****

Zannetmekî şöyle böyle bir söz

Gel sen dahî söyle, böyle bir söz.

Şeyh Gâlip (1757 - 1799)

*****

SELİS, Aruzla şehirli aşıklar tarafından yazılan halk tipi bir şiir yazmak usulüdür. Umumiyyetle Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün kalıbıyla yazılır. Ondokuzuncu asırdan sonra denemeler yapılan bu nâzım şekli aruzla yazılanlar yanında hece vezni ile yazılanlar da vardır.

Örnek:

İskenderunun toprağı kumsal suyu berrak

Âlâ Amanos dağlarının sırtına çık bak

Elbet göreceksin denizin rengini mos mor

Gündüzleri aydın geceler benzeri fosfor

Antakya basar bağına efsânelerinden

Âsî suyu inler müziğın nağmelerinden

*Kırkhan gibi Reyhanlı da şenlikli şehirler
İhsan ile ikbâl ile en başta gelirler*

*İskenderun ismiyle Hatay dünyada önder
Gitmek nasib olmazsa eğer naşımı gönder*

*Gurbetteki dem fazlaca bes, yüz yedi aydan
Mehmet Baki bir mutlu haber bekle Hataydan
Bugün konuşulan Türkçe ile yazılmıştır.*

*****

SEMAİ, Sevgi ve güzellik konularını ifade eden halk edebiyatında koşmaya ve varsağıya benzeyen ve güzel bir ahenkle yazılan bir nazım şeklidir. (Bak Gazel)

SEMBOL, (Simgе) Bir şeyin başka bir şeyle ifade etmektir. Sembol Divan Edebiyatında remia, timsal, alem, misal diye bilinir. Selvi = boy, Yay = kaş, Ok = kirpik gibi. (Bak Mazmun, Mecaz)
Örnek:

*Bir kez bile dünyâdaki her kârun evinde
Şeddâd'ın İrem bahçesi fevvâresi yoktur*

*Burada Kârun çok zengin kimse yerine ve
Şeddâd'ın İrem bahçesi de Ad kavminin hâkimi Şeddad
tarafında Şam'da yapılan ve Cennete bezetilmek
istenen bahçesi yerine sembol olarak kullanılmıştır.*

SERBEST MISRA, Başka mısra ile kafiye bağlanması olmayan mısralardır. (Bak azade, Berceste)

SERBEST NAZIM, (Serbest şiir) Divan ve Halk edebiyatındaki nazım yazılışındaki vezin, kafiye ve redif kurallarına bağlı olmayan şiirlere denir. Şekil itibariyle de bir kuralı yoktur, fakat

bazılarında bir düzen ve kafiye görünmektedir. Bu düzen bir sisteme bağlı değildir. Batı edebiyatından alınan bu usul Yirminci asrın ikinci yarısından sonra revaç bulmuştur.

Örnek:

Yaşım, boyum sıkletim
Aynı değil hiç
Dostlarım bakışından.
Ne hazin.

Bütün mantıki efkarın değişti
Değişiyor hiç durmadan
Zamanın akışından.
Ne yazık.

Kurtuldum yâr yarasından
Amma ve lâkin, mesrûrum
Yüreğimdeki cerha nakışından.
Ne kadar haz.

SİYER, (Sire, Siret), Peygamberin tavrını, gidişini, ahlakını, veya hayatını anlatan eserlere denir. (Bak Nât, Münacât)

SÖZLÜK: Sözlerin mana'sını başka bir dilde söylemektir.

Örnek:

*Kisvet-i gıybet giyenin
Nâm 'ı denî'den daha zir.
Hakk-ı yetimden yiyenin
Fitnecilerden de muzir.*

*Fazla gurur besliylene
Nefsi kebir, aklı fakir,
Gözle bakıp, görmiyene*

Âma detirtmek gerekir

*Bir defa rüşvet alanın
Çarpıcıdan farkı nedir?
Nân 'ı fakirden çalanın
İsmine sârik mi denir?*

Manzum şekilde yazılan bu gibi sözlükler çocukların yabancı dil öğrenmelerine yardımcı olabilir.

SÖZ VE SES TEKRARI, Şiirin belli yerlerinde kelime ve kelime guruplarının tekrarlanmasına denir. Bir mısradaki geçen bir söze diğer mısralarda da tekrar etme sanatıdır. Fazla kullanılırsa çirkin kaçır. (Bak Aliterasyon, Tekrarlama, Paralelizm)
Örnek:

*Kız sen nesen? Sen nesen? İlk bahar yeli misin?
Deli dolu akan bir ırmağın seli misin?*

*Kız sen nesen? Sen nesen? Yüzü gamzeli misin?
Manalı gülüşünle her gün neş'eli misin?*

*Kız sen nesen? Sen nesen? Gözü sürmeli misin?
Güzel nağme çıkaran kemençe teli misin?*

*Kız sen nesen? Sen nesen? Her an cilveli misin?
Mefakiyi mahvettin. Kızım sen deli misin?
Nesin ve misin her beyitte tekrarılanmıştır.*

ŞAH BEYİT, Herhangi bir eserin en güzel beytine denir.
(Bak Gazel, Kaside)
Örnek:

*Biz edepten ve hayâdan çok uzakta
Köşe çöplükteki nefhâya alıştık.*

*****

*Müteşair geçinirken latin elfâzı çalanlar
Feilâtün 'le yazılmış zarif eş'ârı unutmuş.*

*****

*Aramızdan giden ecdâdı anar yâd ederiz
Öte yandan ne okur rahm, ne de evrâd ederiz*

*****

*Tedris ve tederrüsle yaşım sekseni buldu
Tekmil-i irfân eyledi intâkım tağyir.*

*****

*Para paylaşmak için boş yere kavga yerine
Mantıkiyyât ve akıl kullanarak kâr edelim.*

*****

ŞARKI, Aşk konusunda dörtlüklerle yazılır bazıları bestelenir. Son mısraı umumiyetle nakarat halinde tekrarlanır. (Bak Nakarat)

Örnek:

*Nice günler sana vuslat haberin bekliyorum
Eğer akşam gelemezsen bu seher gel güzelim.
Beni hasretle yakan günlere leyl ekliyorum
Beni bekletme günahtır. Bu sefer gel güzelim.*

*Bana mektupta geliş vaktini 'Sen söyle' dedin
Gelirim belki sabah belkide asr-öğle dedin
Beni irşâd ederek böyle değil şöyle dedin
Beni bekletme haramdır. Bu sefer gel güzelim.*

*Azıcık kaldı vakit. Tatlı ömür harcanacak
Sana vuslatla da birkaç günümüz ballanacak
Yalnız böylece bir hâtıra bâkî kalacak
Beni bekletme yazıktır. Bu sefer gel güzelim.*

*****

*Bunca yıldır gurbet elde bekleyen meftun benim
Aşka düşmüş, çölde kalmış, kaybolan Mecnun benim
Vuslatın için hergün akşam derde derman bekledim
'Sen dururken meyl ider mi kimseye gönlüm benim' (1)*

*Özledim dostum seni, hiç görmeden gitsem bile
Düştüğüm gökten derin deryâda ben yitsem bile
Varlığım son haddedir. Cansız kalıp bitsem bile
'Sen dururken meyl ider mi kimseye gönlüm benim' (1)
(1) Sultan (Genç) Osman II (Fârisî) nin bir kıt'a sından
******

*'Senden bilirim yok bana bir fâide. Ey gül' (1)
Mecnun gibi gel etmeyelim biz de tegâfül
Bülbül bile etmez daha çok hâra tahammül
Mecnun gibi gel etmeyelim biz de tegâfül*

*Çoktan beri kırgın sana bülbül ile sümbül
Meyhânedede sümbülle beraber içiyor mül
Bülbül gelecektir diyerek etme tehayyül
Mecnun gibi gel etmeyelim biz de tegâfül*

*Senden yana bir neş'eli gün görmedi bülbül
Artık yetişir bahçede gezmekle tedâvül
Bir kez daha ettim sizi Allâha tevekkül
Mecnun gibi gel etmeyelim biz de tegâfül
(1) Osman Nevres'in şarkısından
******

*Verilen her nefes içten gelen âhtır denecek
Sana hasret kalanın bahtı terahtır denecek.
Bu deyim çokça ağır hem de günâhtır denecek
Sana hasret kalanın bahtı siyahtır denecek.*

Geçemem kumlu sıcak çöl, koca bir dağ delemem

*Aşamam dalgalı deryâ, seni zinhâr çelemem
Bana mektub kaderin kavline karşıt gelemem
Sana hasret kalanın bahtı siyahtır denecek*

*Ama bir gün geleceksen seni dil-dâr ederim
Yüreğimden coşan aşktan daha candan severim
O zaman hoşnut olup 'Kalp kederim bitti' derim
Sana hasret Fatinin bahtı salâhtır denecek.*

*****

*Selvi boylum dil bağından gül fidânımsın benim
Nevnihâlim dünya-ahret sen revânımsın benim
Hem yazımsın, hem kışımsın hem bahârımsın benim
"Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim" (1)*

*Mâvi gök renk gözlerin tasvire yetmez bir lûgat
Süslü kıvrık zülfü bir kez görmeden kalmam rahat
Sırlarım çok saklıdır. Nefsim dahi bilmez, fakat
"Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim" (1)*

*İsminin baş harfi yok. BAKÎ'si yetmiş beş hece
Kimdedir gönlün senin? Mesken yerin bir bilmece
Sen benim kalbimdesin, akşam sabah, gündüz gece
"Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim" (1)
(1) Şeyh Gâlib'in şarkısından*

ŞATHİYE, Ciddi düşünceleri alaycı bir uslupla anlatma san'atıdır. Okuyanda bir tebessüm ve gülümseme uyandırmak maksadıyla yazılan manzumelere denir. Aşırı dinciler için yazılanlara Şethiyât-ısofiyane denir. (Bak Hiciv, Tenid, Tehzil)
Örnek:

*Hayât-ı mahsusenin şevki hür bir insana zâhir
Yeter ki kendi yönünden, efendisin ya da beysin.*

*Zamânın en yüce devletlerinde öyle güzel bir
Makâm-ı me'muriyet yok ki, nasbı azline değsin.*

*****

*Fâili yoksa eğer, ulumun şahanesi
Labaratuvarlarda temiz bir kaptay uyur
Tatbikatta değilse, kânunun bir maddesi
Avukathanelerde pak bir kitaptay uyur*

*****

ŞİİR, (Deyiş) Manzum olsun mensur olsun kalbe hitab eden ve okuyanda bir duygu ve heyecan uyandıran yazılı eserlere denir. Her şiir manzum bir şekilde yazılmıyacağı gibi her manzume de şiir değildir. Manzum bir şekilde yazılmış şiirlerin nesre çevrilmesi makbul sayılmaz. Bugünkü dilimizde divan edebiyatında aruz vezni ile yazılan bütün manzumelere şiir denmekle beraber halk edebiyatında manalı deyiş, deyim, mani, türkü dizme gibi manzumelere de şiir dendiği görölmüştür. (Bak Epik, Lirik Didaktik Pastoral, Dramatik şiir)

T

TÂC BEYİT, Kasidelerde ve gazelerde şairin adı veya takma adı geçen beyittir. Ekseriyetle Makta' beytinde şairin adı geçer. Bu beyte İmza beyti, Mühür beyti dendiği de görölmüştür. (Bak Gazel, Kaside)

Örnek:

*Ehl-i dil bahsinde artık dinle Baki kalbini
'Gençlik elden çıktı çoktan' söylemiştim ben bana*

***

*Fatin sen kırgın isen söyle ki mevtâ işitsin
Yazılanlar olacak. Keşke bu işkence bitsin.*

***

*Yetmişinden sonra Mehmet Baki der ki
Hem sevmek hem de sevmek ihtiyaçtır*

***

*Mefaki kırk-yedi yıl önce köyünden göçtü
Şehrini terketti diyar-1 gurbeti seçti*

*****

TAHMİS, (Beşli), Beyitlere aynı vezin ve kafiye üçer mısra ekleyerek beş mırralı bentlerden yapılmış musammatlardandır. Buna Muhammes te denir. (Bak Muhammes)
Örnek:

*Yeni doğdun diyerek şimdi bebeksin denecek
Büyüyüp çok çalışırsan sen eşeksin denecek
İyi günler sana saf ballı peteksin denecek
Geleceksin, göreceksin, gideceksin denecek.
Direnirsen bile her gün kara toprak yenecek.*

*Somla salât hacla zekât vâcibi yaptın diyelim
Seneler beş vakit Allâhına taptın diyelim
Sana dün gösterilen düz yola saptın diyelim
Geleceksin, göreceksin, gideceksin denecek.
Direnirsen bile her gün kara toprak yenecek.*

*****

*(Üsküdarlı Talat beyin gazeline nazire)
Her gün hepimiz her zaman etsek te feryâd
Mecmu' yaşayanlar, olamaz mevten âzâd
'Geçmişlerin eylemez isek rûhunu şâd
Etmez gelecekler de bizi elbet yâd' (1)
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.*

(1) Üsküdarlı Tal'atın bir kıt'asından.

*****

TAKTİ, Aruz kalıbının parçalarını ayırmak vır böylece kesik kesik hafifçe duraklayarak okumaya denir. Hece veznindeki duraklar gibidir. (Bak Aruz Vezni Kalıplarının Parçaları, Tef' ile)

TAM KAFİYE, (Tam uyak) Ses benzerliği bir sessizle bir sessiz harfe dayanır. (Bak Kafiye)

TANZİR, Bir manzumeye nazire yazmağa veya şaire cevap vermeğe denir. Alaylı bir dille yazılan nazirelere Tehzil denir. (Bak Nazire, Cevap, Tehzil)

TARİH, Bir vak'anın oluş yılını gösteren manzumelerdir. Har doğum, ölüm, bir çeşmenin inşa edilmiş günü. Bu çeşit manzumeler Ebced hesabına göre yazılır. (Bak Ebced)

TA'RİZ, (Taşlama) Dokunaklı sözler. Taşlama. Birini alay etmek ve onu küçük düşürmek maksadıyla yazılan manzumelerdir. (Bak Hiciv, Tehzil, Şathiye)

Örnek:

*Ne kadar hoş ki benim kursta değilsin
Arabî bilgine kep şapkam eğilsin.
O kadar çok verilen ders boşa gitse
Ediz'in tenkidi taltîf diye gelsin.*

*****

*Üzölüş hicvine ben sanma gücendim
Beni övdün diye dün yahşi sevindim
Yüreğimden sana yazmakla sitâyiş,
Bilerek ben de senin sevyene indim.*

*****

*Hiç kimsenin umrunda değil gelse vefâtın
Mescitte iken sâdece dostlar bilecekler.*

*Gelmez geri ömründe biten senevâtın
Akranlarının bâzısı 'Eyvâh' diyecekler.
Rahmet dileyip kabre gömüldükte memâtın
Evlâd ü iyâl hâtıralardan silecekler.*

*****

TA'ŞİR, (Onlama) Bir gazelin beitlerine anyi vezin ve kafiye de sekizer mısra ekleyerek yapılan on mısralı bende denir. (Bak Musammat)

TASAVVUF, (İslam gizemciliği) Sofuların gönüllerini Allah sevgisine bağlamaları bakımından tetkik ve tedris edilerek Mutlak Varlık, Tanrı, Tanrının vahdeti, ahiret, cennet, cehennem üzerinde yazılan manzumelerdir. İnsanın varlığı bahsinde bazı düşünceler. Örnek:

*Kimbilir ben nerdeyim, yâhut kimim yâ ben neyim
Asgar imkân belli bir leyl üflenilmiş benneyim.
Dal değil, yaprak değil, yaş bir kütük kalmış gibi
Girdiğim külhanda seksen yıl yanan bir nesneyim.*

*****

*'Kısmetimdir dehre geldim, zorla gitmem ben' deme
Âşikardır, kimse dünyâ âleminden bıkmadı.
Fayda vermez çok direnmek sâbir ol sen, gam yeme
Kimse dünyâ hanesinden sağ ve sâlim çıkmadı.*

*****

*Hayat irsî maraz oldukça bu âlemde bize
Babadan vaslile geçmekte bebek bünyemize.
Bilinen belli devâ yok bu muzir hastalığa,
Esefâ! Bir de memât dercedilir künyemize.*

*** **

*Onu bi-s-sehl ana karnındaki yerden çıkarıp
Koca deryâda sabun sandala bindirdi felek.
Denizin dertlerinin verdiği cerhâyı sarıp
Seneler sonrası son sancıyı dindirdi felek.*

*****

*Pejmürde, perîşân dolaşan bir sürü gümrâh,
Sanmakta mezardan kaçacak dün göçen ervâh.*

*Tuttukları yollar ne yazık selvete çıkmaz
Külhanda yatıp gıybet eden müfsid'e kem râh.*

*Zâhid geçinip wa'z vererek zenb eden eşhâs
Bilsin ki güzergâhı cehennem yolu billah.*

*Bir doğru tarîk hangisidir bilmeden insan
Nefsiyle berâber kanıyor şeytana gâh gâh.*

*Hem sinn-i kebir hem daha genç hem yaşı pencâh
Aff isteyen insanlara yardımcıdır Allâh.*

*****

TAŞLAMA, Halk edebiyatında bir kimseyi veya bir cemiyeti yermek bozuk yerlerini iğnelemek suretiyle şiirle ifade etmektir. (Bak Hiciv, Tehzil, Tenkid, Ta'riz)

Örnek:

*Mektepte eleştirme Cemil bendeni sen
Ceddim dili Osmanlıca dil olduğunu.
Bir sözlüğe bak hüsn'ü, güzel gör seni sen
İsmin de güzel-yahşi-cemil olduğunu.*

TAZMİN, Bir şairin, bir mısra veya beytinin başka bir şairce kullanılmasına denir. Alınan beytin sahibinin ismin açıklanması

şarttır. (Bak Nazire)

Örnek:

*Aruz vezninden ayrıldık, kayıtsız vezni derc ettik
Biz âhenkten de vazgeçtik, müzikten nağme ferc ettik
Esef-nâktır, sayın şair, firâkından hemen sonra
'Evet, tarz-ı kadim-i şi'ri bozduk herc ü merc ettik.' (1)
(1) Abdülhak Hamit Tarhan'ın kıt'asından (1937)*

*****

*Söz verdiğin vuslat için yüzlerce kez ettin yemin
'Yarın dedin birgün dedin ferdâlara saldın beni' (1)
Gurbettede Mehmet Fatin göz yaşlarıyla hasretin
Doldurduğu, en çok derin deryâlara saldın beni
(1) Baki'nin gazelinden*

*****

*Her gün hepimiz her zaman etsek te feryâd
Mecmu' yaşayanlar, olamaz mevten âzâd
'Geçmişlerin eylemez isek rûhunu şâd
Etmez gelecekler de bizi elbet yâd' (1)
Dünya kalacak böylece tab'ına mûtâd.
(1) Üsküdarlı Ahmet Tal'at Onay'ın bir kıt'asından*

*****

TECÂHÜL-İ ÂRÎF, Bilinen bir şeyi bilmemezlikten gelme san'atına denir. Çok hallerde bir nükteye dayanır. (Bak İstfhâm).
Örnek:

*Bir tuhaf düş rü'yet ettim muttasıl bir kaç gece
Olmuşum ben bir yağız at. Halli müşkil bilmece.*

*Ol kadar benzer ki enfüs, lafzı denktir zikrime
Farkedilmez bir konuşsan, fikri benzer fikrime.*

*Esb miyim ben yoksa bir rü'yâ gören insan mıyım?
İns miyim ben yoksa bir rü'yâ gören hayvan mıyım?*

TEF'İLE, Mısralardaki vezin parçalarının adıdır. Türk aruzunda kullanılan tef'ile çeşidi on beştaneyi geçmez. En çok kullanılanlar: (Bak Aruz Vezni ve Kalıplarının Parçaları, Takti')

*Fâilâtün, (/ . //), feilâtün, (. . //), feûlün, (. //),
fa'lün, (//), mefâilün, (. / . /), mef'ûlü, (///), fa,
(/), feûl, (//), müfteilâtün, (/ . . //)*

Klasik aruzda üç açık heceyi arka arkaya gösteren bir tef'ile yoktur. Türkçemizdeki açık heceleri kullanabilmek için me fe i lün, (. . . /) diye yeni bir tef'ile kullanıldığı görülmüştür. (Anadolu, İnebolu, Karadeniz, gazeteler, sömürücü ve yiyeciler gibi)

TEGAZZÜL, Kasidenin içine yerleştirilen bir gazeldir. (Bak kaside)

TEHZİL, (Alaya alma) Ciddi bir şeyi latife yoluyla tanzir etmeğe denir. (Bak Hiciv, Tenkid, Nazire, Şathiye)
Örnek:

*Köyümün muhtarı, yok zerre kadar ârı, uzundur bir eli.
Okumuş bir sene Almanyada, olmuş sıradan bir De Pe'li.
Onu biz seçtik aday dört sene evvel, bilirim. Belki de o,
Koca bir bankada hortumcu müdürdür veya milletvekili.
******

TEKRARLAMA, Manzumelere bir nağme vermek maksadıyla yapılan bir söz san'atıdır. Mısra içinde bir kelimenin veya birkalime topluluğunun tekrarlanması demektir (Bak Aliterasyon, Paralelizm, Söz tekrarı)

Örnek:

*Aşka düşmüş genç kadınlar dost ararken yâr olurlar,
Bir taraftan zevk alırken bir taraftan zâr ederler.
Göz yaşından gül sularken gül dalından hâr olurlar,
Yâr olurlar, zâr ederler. Hâr olurlar, kâr ederler.*

TELMİH, (İmleme) Söz arasında bilinen bir olaya, bir atasözüne veya bir kişiye atıf etmekle, şiiri uzun uzadıya anlatmadan, güzelleştirilen bir anlam san'atıdır. (Bak Kinaye, Mazmun, İstiare)

TEMA, Şairin Gurbet, Ayrılık, Fânîlik, Ölüm, Romantik, mevzularını ihtiva eden şiirlerinde kuvvetli bir şekilde gösterdiği hakim duygulardır. İlmi eserlerde tema aranmaz yalnız san'at eserlerinde aranır.

TEMSİLİ İSTİARE, (Bak Alagori, İstiare)

TENASÜP, Aralarında mana bakımından alakalı sözleri birarada kullanma san'atıdır.

Örnek:

*Doğduğun diyara dönmezsen geri
Söyle bana RUZGAR geldiğin yeri
Denizde karada bilirlen seni
Tanırlar tadınca ölüm buseni*

*Belli birçok ismin unvanın vardır
Düşmanların kadar hayrânın vardır
Üstüne biçilmez bir şânın vardır
Bin çeşit hayatın, bin camın vardır*

*Gezdiğin yerlerden biri Hindistan
Oradaki ismin insafsız TUFAN
Amerika denen yerlerde iken*

Senin yeni adın olur HÜRRIKEN

*Bazı günler olup deli FIRTINA
Yüklersin ağacı evi sırtına
Yıkarsın bentleri suyu taşıyıp
Basarsın kentleri köprüler yıkıp*

*Fakat bugün vardır başka bir hâlin
Birini sevmeye vardır mecâlin
Akşam YEL'i gibi odama girdin
Sıcak dudağını bana değirdin*

*Oturduk sabaha kadar diz dize
Bakıştık, gülüştük yalnız biz bize
Sarılıp dolaşyp hudut aşmadan
Öpüştük, seviştik hiç konuşmadan*

*Fakihi şafakta uykuya daldı
HAVA'nın sevgisi askıda kaldı.
Burada rüzgar, tufan, hürriken, fırtına, yel, hava
kelimeleri mana bakımından alakalı kelimelerdir.*

TENKİD: (Eleştirme) (Bak Hiciv, Tehzil, Şathiye)
Örnek:

*Yarı üç cümleyi nâzım diye neşre salanlar
Atamızdan bize kalmış bedi' âsârı unutmuş.*

*Müteşair geçinirken latin elfâzı çalanlar
Feilâtün'le yazılmış zarif eş'ârı unutmuş.*

*Edebiyyat edebinden çok uzklarda kalanlar
Dile hürmet ve hicâb etmeyerek ârı unutmuş.*

*****

Olsaydı eğer topluluğun verdiği ahkâm,

*Sâdece ma'kûl.
Yapmazdı hatâ, meclis-i millet denen avâm,
Böylece mebzûl.
******

*Ne kadar hoş ki benim kursta deĝilsin
Arabî bilgine kep şapkam eĝilsin.*

*O kadar çok verilen ders boşa gitse
Ediz'in tenkidi taltîf diye gelsin.*

*Üzülüş hicvine ben sanma gücendim
Beni övdün diye dün yahşi sevindim
Yüreğimden sana yazmakla sitâyış,
Bilerek ben de senin sevyene indim.
******

*Ezilen lûgat-ı Osmani'ye râhil diyelim mi ?
Ya, Latin lafları öz Türkçeye dâhil diyelim mi ?*

*Senelerden beri kullanılan Osmanlıca sözler
Üretilmiş yeni elfâza mümâsil diyelim mi ?*

*Dile yerleştirilen Farsça'yı dilden çıkarıp
Kökü eksik yarı kültüre tâil diyelim mi ?*

*Türetilmiş sözü Asyadaki Türkmen bile bilmez
Anayurtta yaşayan Türklere gâfil diyelim mi ?*

*Yüce Kur'andaki âyetleri tefsir ile ma'ruf
Din-i İslâmı eğiten mektebe zâil diyelim mi ?*

*Ata'nın nutkunu bilmek, Akif'in marşını bilmek,
Onu fehm eylemeyen gençlere bâhil diyelim mi ?*

*Özü tarihte yazılmış şanımız kültüre bağlı
Diyen öz duygulu askere câhil diyelim mi ?*

*Edebiyyat eğitim dersleri vermekle muvazzaf
Bu veciz hicvi yazan şaire zâhil diyelim mi ?
******

*Yarışırken beni görsen deli divâne sanırsın
Ama halvette iken bendeni mestâne sanırsın.*

*Sen eğer Türkçeyi sâf kalb ile hatm edemezsen
Bu beyitlerde geçen sözleri efsâne sanırsın.*

*Gece eğlencede hamr içmeyi dostlarla yaparken
Şeb ü rûz şi'r okunan yerleri meyhâne sanırsın.*

*Yazılan lafların anlamlarını bir bilebilsen
Gelişen bilgini girdap gibi pervâne sanırsın.*

*Atik Osmanlıcanın vardığı yerden bakılırsa
Edebî Mehmet'i sen kültüre bîgâne sanırsın.
*** ***

TENSİK, Bir şey için birçok sıfatlar kullanma san'atıdır.
Bir sevgiliye, abartılarak ömrüm, refikim, canım, sultanım diye
hitab etmek gibi.

TERCİ-İ BEND, Yedi sekiz beyitten yirmi beyte kadar müteşekkil
müteddid bentlerden yapılmış bir musammat şeklidir. Gazel
şeklinde kafiyelenir. Bentleri birbirine bağliyan beyitlere bendiye
veya vasıta beyti denir. Bu beyit her bentte aynen tekrarlanır. (Bak
Terkib-i-bend)

TERDİT, Okuyucunun merakını arttırdıktan sonra sözü beklenmedik bir sonuçla karşılaştırmak san'atıdır. (Ortalıkta şair çok amma okunacak şiir yok) gibi Örnek:

*Ezilen lûgat-ı Osmani'ye râhil diyelim mi ?
Ya, Latin lafları öz Türkçeye dâhil diyelim mi ?*

*Senelerden beri kullanılan Osmanlıca sözler
Üretilmiş yeni elfâza mümâsil diyelim mi ?*

*Dile yerleştirilen Farsça'yı dilden çıkarıp
Kökü eksik yarı kültüre tâil diyelim mi ?*

*Türetilmiş sözü Asyadaki Türkmen bile bilmez
Anayurtta yaşayan Türklere gâfil diyelim mi ?*

*Yüce Kur'andaki âyetleri tefsir ile ma'ruf
Din-i İslâmı eğiten mektebe zâil diyelim mi ?*

*Ata'nın nutkunu bilmek, Akif'in marşını bilmek,
Onu fehm eylemeyen gençlere bâhil diyelim mi ?*

*Özü tarihte yazılmış şanımız kültüre bağlı
Diyen öz duygulu askere câhil diyelim mi ?*

*Edebiyyat eğitim dersleri vermekle muvazzaf
Bu veciz hicvi yazan şaire zâhil diyelim mi ?*

TERS, (Bak Kalb)

TERKİB-İ BEND, Yedi sekiz beyitten onbeş bende kadar yapılmış bentlerden yapılmış bir musammat şeklidir. Beyitleri birbirine bağlayan vasıta beyti her bentte değişik kafiyeyle yazılır (Bak

Terci-i bend)

TESDİS, (Altılı), Bir şiirin beyitlerine aynı vezin ve kafiyede dörder mısra ekleyerek yapılan bentlere denir. (Bak Musammat)

TEŞBİB, Kasidenin başlangıcındaki müjde verren bazı beyitlere denir. (Bak Kaside, Nesib)

TEŞBİH, (Banzeti) Benzeyen, benzetilen benzetme edatı ve benzetme yönünü gösteren bir mukayese etme san'atıdır. Kullanılan benzetme edatlarından bazıları: *gibi, nitekim, misillü, veş, güya, sanki, meğer ki, güya, nasıl*. (Bak Benzetme, İstiare)
Örnek:

*Gonca bir büt kokladım, gönlüm dayanmaz hasrete
İşte nefhâ böyle yel, bir gül kokar bin hâr batar*

*Çağla gözden sivri oklar parçalar tüm bağrım
İşte nazrâ böyle re'y, göz yan bakar kirpik batar.
Burada nefha ile koku, nazra ile bakmak bernzetmedir.
******

*Tenbeldeki haslet kedilerden mi bulaşmış
Mâhî yemek ister tüyün ıslatmadan aslâ.
Bi-cehd inanır kendine bir bahşiş ulaşmış
Mülk toplamak ister bir emek katmadan aslâ.
Burada Tembel insan ile kedi, emek sarfetmeden ile tüyünü
ıslatmadan ve mülk toplamak ile balık yemek birbirine
benzetilmiştir.
******

TEŞHİS VE İNTAK, Eşyalar hayvanlara, canlı ve cansız varlıklara insan özelliği vermeğe Teşhis ve onları konuşurma san'atına da İntak denir.

TEVHİD, Tanrının varlığını ve birliğini terennüm eden manzumelerdir. Divanlarda ve Mesnevilerde baş taraf konur. (Bak Dua)

TEVRİYE, Birden fazla anlamı olan sözleri en yakın bir anlamını kastedtiğini göstererek en uzak ve zayıf bir manasını kastedme san'atıdır. (Bak Mazmun)

TEZAD, (Karşıtlık) Birbirine aykırılı sözlerin arasında ilgi kurarak bir fikri anlatma san'atıdır.

Örnek:

Siyah-beyaz, doğru-eğri, ağır-hafif, ezel-ebed, günah,sevap, kolay-zor, varlık-darlık, gibi.

*Vezn-i âruzla şiir yazması derdim zor olay
Dediler cevheri yerden çıkarım çok mu kolay
Burada zor ve kolay kullanılmış.*

*****

*Varlıklara pek fazla deg(er verme cihanda
Allah sana sıhhat vere ömrünce bu handa*

*Varlıklı yedirmez ve yemez kendi aşından
Mülkün seni yapmaz daha üstün dadaşından*

*Zengin daim oynar değişik çalgı telinde
Yoksul dağıtır her ne kadar varsa elinde*

*Zengin para toplar daha çok can kucağında
Rağbet göremez hiç te fakiran bucağında*

Bundan yana insanlığa kıymet veriyorsan

Öksüz ve yetimlerle de paylaş ne yiyorsan

*Yok tatlı lokum, yoksa da biftek kilerinde
Allahına şükret doyuyorsan bu evinde*

*Bol bulduğun an fitre/zekat fikrediyorsun
Az geldiği gün sabrederek şükrediyorsun*

*Mehmet Baki al tekbiri, Peygamberi zikret
Darılıkta isen sen, yine Allâh'na şükret
Burada varlık-darlık, zengin-fakir-yoksul, toplamak-paylaşmak
gibi tezat kelimeler kullanılmış.*

TUYUĞ, Bu eski manzum şeklinde de Rubai gibi az sözle mühim
bşr şey ifade etmektir. Tuyuklarda ekseyetle cinaslı kafiyeler
kullanılmağa çalışılır. Rubailere de bu ad verildiği görölür. (Bak
Kıt'a, Rubai)

Örnek:

*Bütün âlemdeki gül bahçelerinden gülü soldurdu isek
Emin ol sen güzelim, râihanın verdiği bû, sende kalır.
Ne çıkar kem feleğin verdiği üç beş günü doldurdu isek
Duyulan zevkle berâber dudağın hoş tadı bûse'nde kalır.
******

*Kader evlatları insanlar için haz dolu gün var.
Büyüyen gençlere bayram, deliren dosta düğün var.
Arayan kimseye eğlencelerin her türü mevcut
Ama çok neş'eli günlerde dahî bizde hüznün var.
******

*Bütün âlem geçecek râh-ı kurdan
O hıyâbân koca yoldur duran yok.
Görünür her gece hem-vâre burdan*

Kara tâbût gidiyor durduran yok.

*****

*Şehvetle berâber başı boş gençliğe kandık
Sayrılı zamanlardaki her derde dayandık
Allâh o kadar fazla ömür verdi ki bizler
Mihnet çekerek pîr yaşamaktan da usandık.*

*****

*Kendim gibi ahret suçu fâillerine
Sır köprü çıkar geçmeğe mevt illerine.
Göçtükte bu ten postacı bey lutfederek
Gönder geri mektupları mürsillerine.*

*****

TÜRKÜ, Halk edebiyatında manilerin bestelenmesiyle meydana gelir. Bir veya birkaç dörtlük, nakaratlı veya nakaratsız olabilir. (Bak Şarkı, Nakarat)

Örnek:

*Memleketin toprağına,
Ovasına ve dağına,
Al kırmızı bayrağına*

*Bende hasret var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Çanakkale Gelibolu,
Trakyayla Anadolu,
Semtleriyle İstanbulu,
Orda nedret var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

Hisarları duvarıyla,

*Atatürkün Bulvarıyla,
Dolmabahçe Sarayıyla,
Kuvvet, şevket var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Torosların dağlarında,
Üzüm dolu bağlarında,
Taze zeytin yağlarında
Çok bereket var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Köylüleri sabanıyla,
Koyunları çobanıyla,
Çiçeklerin yabanıyla,
İzzet, iffet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi*

*Aydının sümbüllerine,
Bursa ipek tüllerine,
Ispartanın güllerine,
Fazla rağbet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Uludağın seyranları,
Bursadadır hayranları,
Tuzlu soğuk ayranları,
Bir muhabbet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Gelinlerin duvağıyla,
Kemeriyile bel bağıyla,
Kınalanmış parmağıyla,
Bir mürüvvet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Çobanların abasında,
Rençberlerin çapasında,
Dilberlerin dibasında,
Dil saadet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Çengilerin zillerinde,
Karışık sicillerinde,
Kendi argo dillerinde,
Beş marifet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Hakkariden Antakyaya,
Trabzondan Antalyaya,
Zonguldaktan Alanyaya,
Muhaceret var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Gaziantep baklavası,
Şanlı Urfanın helvası,
Maraşın meşhur tavaşı,
Tad ve lezzet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Dağlarda kar olmalıydım,
Bahçede nar olmalıydım,
Güzele yar olmalıydım,
Sırf nedâmet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Hatay benim şanımlı alsın,
İster ise kanım alsın,*

*Vatanımdır canım alsın,
Bir gün avdet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*İskenderun doğum yerim,
Hasretinden yandım derim,
Fırsat bulunca giderim,
Kalpte niyyet var diye mi?
Özledim ben Türkiyemi.*

*Yaziyorsam sakınmadan
Gidenlerden ve bekâdan
Pek yakında bu dünyâdan
Bir azimet var diye mi
Özledim ben Türkiyemi.*

U

ULAMA, (VASL) Herhangi bir cümlede veya mısra'da sessiz harfle biten kelimeler, kendisinden sonra gelen ve sesli bir harfle başlayan kelimelerle birleşir ki buna Vasl denir. Bu Türkçenin bir özelliğidir. Ulamalara dikkat edilmezse bir aruz vezni hatası yapılmış olur ki bu hataya İmale denir. (Bak Aruz hataları, İmale)
Örnek:

Nasıl olur ulamanın örneği cümlesi istenilen aruz vezni ile mutabakatını temin etmek için heceler

na-sıl-o-lur-u-la-ma-nın-ör-ne-ği diye ayırmayız fakat

na-sı-lo-lu-ru-la-ma-nı-nör-ne-ği diye ayırırız

ki burada kelimeler birbirine ulanmıştır.

NASİLOLURULAMANINÖRNEĞİ Bu özellik aruz vezninde

kapalı heceleri açık hece haline getirir ve vezin hatası yapılır. (Bak Vezin Hataları)

Örnek:

*Vechine hasret kala-nâ-şıklara pes-te-dersin
Yufka rakik kalpleri mecliste şikes-te-dersin
Kahrını kimler çeke-ren- neş'eli günde dahi
Sermes-to-lan dostları bir kez daha mes-te-dersin.
Yukarıda (-) tirelerle gösterilen yerlerde ulama vardır. Bu ulamalar
sayesinde mısra veznu uymaktadır.*

UYAK, (Bak Kafiye)

ÜSLUP, Güzel söz söyleme ve yazma sa'atıdır. Bir fikri söyleme ve biçimlendirme özelliğidir.

V

VARSAĞI, Yiğitlik mevzualını işleyen bir nazım şeklidir. Bazı halleriyle Semai'ye ve türkü'ye benzer

VASL, (Bak Ulama, Aruz hataları)

VECİZE, (Özlü söz) Anlaşılması kolay, kısa ve hikmetli sözlere denir. Buna Kelam-ı kibar da denildiği görülmüştür. . (Bak Berceste, Ata sözü, Darb-ı mesel, Mecaz)

VEZİN, Mısraların ritmini sağlayan ölçü sistemidir. Mısra'da hecelerın adedi ve değerleri okunuşundaki nağmeyi temin eder. Hece vezni, Aruz vezni diye iki türdür, bunalara Serbest vezin adı altında vezinsiz bir tür daha ilave edebiliriz. . (Bak Dış san'atlar, Aruz Vezni, Hece Vezni)

Y

YARIM KAFİYE, (Yarım uyak) Benzerliği bir tek sessiz harfe dayanır. (Bak Kafiye)

YEK AHENK, Gazelin bütün beyitleri aynı mevzu (Konu birliği) üzerinde gelişir. (Bak Ahenk, Gazel)

Örnek:

*Senelerdir doğum eyyâmı düğünden de güzel.
Bu yaşın verdiği bir gün bile, dünden de güzel.*

*Seni andıkça kızım, tarlada sümbüller açar
Ama YILDIZ'lı adın bahçe gülünden de güzel.*

*Göge çıktıkça encâmın duyulur kahkahası
Yere indikçe, sadâ yok gülüşünden de güzel.*

*Umarım sevgili YILDIZ kaderin gösterecek
Sana neş'eli hayât en iyi günden de güzel.*

*Emin ol, hamd ile Allâha güven, bizler için
İyi günler gelecek, belki düşündünden de güzel.
Konu tek. Kızımın doğum günü tebriği.*

*****

*Ezilen lûgat-ı Osmani'ye râhil diyelim mi ?
Ya, Latin lafları öz Türkçeye dâhil diyelim mi ?*

*Senelerden beri kullanılan Osmanlıca sözler
Üretilmiş yeni elfâza mümâsil diyelim mi ?*

*Dile yerleştirilen Farsça'yı dilden çıkarıp
Kökü eksik yarı kültüre tâil diyelim mi ?*

*Türetilmiş sözü Asyadaki Türkmen bile bilmez
Anayurtta yaşayan Türklere gâfil diyelim mi ?*

Yüce Kur'andaki âyetleri tefsir ile ma'ruf

Din-i İslâmı eğiten mektebe zâil diyelim mi ?

*Ata'nın nutkunu bilmek, Akif'in marşını bilmek,
Onu fehm eylemeyen gençlere bâhil diyelim mi ?*

*Özü tarihte yazılmış şanımız kültüre bağlı
Diyen öz duygulu askere câhil diyelim mi ?*

*Edebiyyat eğitim dersleri vermekle muvazzaf
Bu veciz hicvi yazan şaire zâhil diyelim mi ?
Konusu dil üzerinde bazı düşünceler.*

YEK AVAZ, Bütün beyitlerinin aynı güzellikte olan gazellere denir.

Örnek:

*Mestâne çivit gözleri asmâna değişmem
Çeşminden akan eški de ummâna deđişmem*

*Gök gözlü güzel sevgilinin doğduğu yerde
Birlikte geçen günleri cihâna değişmem*

*Vuslat haberin duymayı çok isterim amma
Firkat düşü'nün sunduğu hicrâna değişmem*

*Aşkın kapı kulluk gücünün verdiği zevki
Azl korkusunun verdiği hüsrâna değişmem*

*Yıllar yılıdır şefkat ilen beslediğim bir
Âhû'yu da ormandaki ceylâna değişmem*

*Gönlümde yatan gonca vefâsız bile olsa
Cânânımı New York'taki fettâna değişmem*

*****

*Metruk gurebânın sızısından feci feryâdı da vardır
Feryâtların en çok kötüsünden daha berbâdı da vardır*

*Zalim kişiler bilmeli kim bir kötülük kendine kalmaz
Eyyâm gelecek hep kötü mahsüllerin ihsâdı da vardır*

*Yazmışsa kader, çok defa evden çıkan evlat köye dönmez
Yâdelde ölen yolcuların karyede ecdâdı da vardır*

*Gurbette sıcak korla yanan sâdece bizler değiliz ki
Her gün köyü hasretle anan genç, ana evlâdı da vardır*

*Tenhâ garibellerde bugün gam çekerek sabredelim biz
Kasvet dolu sâkin geceden sonra seher bâdı da vardır*

*Bir çok gidenin gittiği, birçok gezenin gezdiği yerde
Dünyâyı saran gamla berâber Fatin'in yâdı da vardır*

Z

ZENGİN KAFİYE, (Zengin uyak) Ses benzerliği ikiden fazla harflere dayanır. (Bak Kafiye)

ZİHAF, Bir vezin hatasıdır. Arapçadan ve Farsçadan dilimize geçen bazı kelimelerde uzun okunması icab eden heceler vardır. Bu hecelerdeki harfler üzerine bazı işaretler konmuştur. Bu işaretler kelimenin manasını değiştirir. İnceltme işareti olan kelimelerle, (Âlî yi Ali gibi), kesme işareti olan kelimelerin (Neş'e yi neşe gibi), uzun okunması lazım gelirken kısa hece olarak okunmasına Zihaf denir. Böyle okuma hem mısra'da kastedilen manayı hem de vezindeki nağmeyi bozar. Onun için çok hallerde Zihaf hata sayılır. Kesme işaretli olan kelimelerden kıt'a, neş'e, eş'ar, ma'kul, Kur'an, mennu', mel'un, va'z, nef'i gibi. İnceltmeli kelimelerden

âlem, âdet, halâ, rüzgâr, lâzım, lâkin, medenî, millî, ahlâkî, bûse, âzâd, râh, rûh, Hüdâ, Mevlâ, lâf, Mûsâ, Allâh, âb-ı hayât gibi. (Bak Aruz hataları)

Örnek:

*Yedi kat gökten inen Hazret-i Kur'ân-ı Kerim
Ve o âyetlere saygıyla riâyet gerekir.*

*Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
. . / / . . / / . . / / . . /*

*Burada Ku ran (. /) değil Kur'ân (//),
ri a yet (. . /) değil ri â yet (. //) diye okunması lazımdır.*

ZİYADE, (Fazlalık, artık) Müstezadın küçük mısralarına denir.
(Bak: Müstezad)

KELİME OYUNLARI

Aşağıdaki kelimelerden birini biliyorsanız, aynı manaya gelen,

kelimeleri de öğreniniz. Aruz vezni ile manzumeler yazarken hem size yardımcı olurlar hem de tanıdıklarınızla kelime oyunu oynarsınız.

Âb- Mâ- Su-
Abd- Kul- Bende
Âfitâb- Hurşîd- Mihr- Şems- Güneş-
Ağız- Dehân- Fem-
Ahter- Sitâre- Necm- Kevkeb- Yıldız-
Âsumân- Semâ- Felek- Gök yüzü-
Ay- Mâh- Kamer-
Ayak- Pây- Kadem-
Ayn- Göz- Dîde- Çeşm-
Bâb- Kapı- Der-
Bahr- Deniz- Deryâ-
Baş- Ser- Re's-
Benân- Parmak- Engüşt-
Bende- Abd- Kul
Ber- Sadr- Göğüs- Sîne-
Berr- Toprak- Hâk-
Boy- Endâm- Kadd-
Bulut- Ebr- Sehâb-
Cânân- Mahbûb- Sevgili- Yâr-
Cebel- Dağ- Kûh-
Çehre- Rû- Vech- Yüz- Dîdâr-
Çeşm- Ayn- Göz- Dîde-
Cûy- Nehir- Irmak-
Dağ- Kûh- Cebel-
Dehân- Fem- Ağız-
Dem- Kan- Hûn-
Deniz- Deryâ- Bahr-
Der- Bâb- Kapı-
Deryâ- Bahr- Deniz-
Dest- Yedd- El-

Dîdâr- Çehre- Rû- Vech- Yüz-
Dîde- Çeşm- Ayn- Göz-
Dil- Zebân- Lisân-
Dil- Kalb- Gönül-
Dürr- Lü'lü- İnci-
Ebr- Sehâb- Bulut-
El- Dest- Yedd-
Endâm- Kadd- Boy-
Engüşt- Benân- Parmak-
Eşk- Sirişk- Göz yaşı-
Felek- Gök yüzü- Âsumân- Semâ-
Fem- Ağız- Dehân-
Gece- Şeb- Leyl-
Göğüs- Sîne- Ber- Sadr-
Gök yüzü- Âsumân- Semâ- Felek-
Gönül- Dil- Kalb-
Göz yaşı- Eşk- Sirişk-
Göz- Dîde- Çeşm- Ayn-
Gün- Rûz- Yevm-
Gündüz- Rûz- Nehâr
Güneş- Âfitâb- Hurşîd- Mihr- Şems-
Hacer- Taş- Seng-
Hâk- Berr- Toprak-
Hûn- Dem- Kan-
Hurşîd- Mihr- Şems- Güneş- Âfitâb-
İnci- Dürr- Lü'lü-
Irmak- Cûy- Nehir-
İzâr- Yanak- Ruhsâr-
Kadd- Boy- Endâm-
Kadem- Ayak- Pây-
Kalb- Gönül- Dil-
Kamer- Ay- Mâh-
Kan- Hûn- Dem-
Kapı- Der- Bâb-

Kelâm- Söz- Suhan-
Kevkeb- Yıldız- Ahter- Sitâre- Necm-
Kûh- Cebel- Dağ-
Kul- Bende- Abd
Leyl- Gece- Şeb-
Lisân- Dil- Zebân-
Lü'lü- İnci- Dürr-
Mâ- Su- Âb-
Mâh- Kamer- Ay-
Mahbûb- Sevgili- Yâr- Cânân-
Mîhr- Şems- Güneş- Âfitâb- Hurşîd-
Milh- Tuz- Nemek-
Necm- Kevkeb- Yıldız- Ahter- Sitâre-
Nehâr- Gündüz- Rûz
Nehir- Irmak- Cûy-
Nemek- Milh- Tuz-
Parmak- Engüşt- Benân-
Pây- Kadem- Ayak-
Perevîn- Süreyyâ- Ülker-
Re's- Baş- Ser-
Rû- Vech- Yüz- Dîdâr- Çehre-
Ruhsâr- İzâr- Yanak-
Rûz- Yevm- Gün-
Rûz- Nehâr- Gündüz
Sadr- Göğüs- Sîne- Ber-
Şeb- Leyl- Gece-
Sehâb- Bulut- Ebr-
Semâ- Felek- Gök yüzü- Âsumân-
Şems- Güneş- Âftiâb- Hurşîd- Mîhr-
Seng- Hacı- Taş-
Ser- Re's- Baş-
Sevgili- Yâr- Cânân- Mahbûb-
Sîne- Ber- Sadr- Göğüs-
Sirişk- Göz yaşı- Eşk-

Sitâre- Necm- Kevkeb- Yıldız- Ahter-
Söz- Suhan- Kelâm-
Su- Âb- Mâ-
Suhan- Kelâm- Söz-
Süreyyâ- Ülker- Perevîn-
Taş- Seng- Hacı-
Toprak- Hâk- Berr-
Tuz- Nemek- Milh-
Ülker- Perevîn- Süreyyâ-
Vech- Yüz- Dîdâr- Çehre- Rû-
Yanak- Ruhsâr- İzâr-
Yâr- Cânân- Mahbûb- Sevgili-
Yedd- El- Dest-
Yevm- Gün- Rûz-
Yıldız- Ahter- Sitâre- Necm- Kevkeb-
Yüz- Dîdâr- Çehre- Rû- Vech-
Zebân- Lisân- Dil-

Bu listeye siz de kelime ilave edebilirsiniz.

Örnek:

'Bil bakalım ÂB nedir?' diye sorunuz. Bilenler cevap versin.

**DİVAN EDEBİYATI HAKKINDA
DAHA FAZLA BİLGİ EDİNEBİLMEK İÇİN
AŞAĞIDA YAZILI KAYNAKLARA BAKINIZ.**

ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU, Klâsik Dönem Türk Şiiri
AHMET AYMUTLU, Aruz

AHMET DOĞAN, Aruz Bilgisi
AHMET TAL'AT ONAY, Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i
ALİ FUAT BİLKAN, Muammâ
ALİ KEMAL BELVİRANLI, Aruz ve Âhenk
FERİT DEVELLİOĞLU, Osmanlıca-Türkçe Lûgat
HALUK İPEKTEN, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri
HİKMET İLAYDIN, Türk Edebiyatında Nazım
HÜSEYİN GÜFTA, Divan Şiirinde İlim
KEMAL KARAALIOĞLU, Edebiyatımızda Şair ve Yazarlar
MEHMET ÇAVUŞOĞLU, Divanlar Arasında
M. FATİH KÖKSAL, Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları
MEHMET FAİN BAKİ, Yetmiş Beşten Önce,
Yetmiş Altıncı Yıl, Şimdi Yetmiş Yedi,
Yetmiş Sekize Vardık, Yetmiş Dokuzsayız,
Seksen Sene.
MİLLİYET YAYINLARI, Edebiyat Ansiklopedisi,
MİNE MENĞİ, Divan Şiiri Yazarları
MUAMMER YÜZBAŞIOĞLU, Edebiyat Bilgileri
MUHSİN MECİT, Divan Edebiyatında Âhenk Unsurları
MUSTAFA NİHAT ÖZÖN, Osmanlıca Türkçe Sözlük
RIDVAN CANIM, Türk Edebiyatında Sakiname
TÜRK DİL KURUMU, Türkçe Sözlük
VARLIK YAYINLARI, Kılavuz Sözlük